

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Studiju programma “Pirmsskolas izglītības skolotājs”

SVETLANA GJURDŽJANA

5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšana pirmsskolā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Asoc. Prof.

Ilze Briška

Akadēmiskais
amats

Zinātniskais / akadēmiskais
grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA, 2022

Anotācija

Darba autore: Svetlana Gjurdžjana

Kvalifikācijas darba nosaukums: 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšana pirmsskolā

Darba vadītāja: Asoc. prof. Ilze Briška

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: bērnu lasītprasme

Pētījuma mērķis: Izpētīt vecāko pirmsskolas vecuma bērnu gatavības īpatnības lasīšanas apguvei, izveidot un empīriski pārbaudīt modeli (metodi) bērnu lasītprasmes sekmēšanai.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko literatūru un citus avotus par bērnu lasītprasmi un to veicināšanu pirmsskolas vecumā.
2. Pētīt uztveres, atmiņas, uzmanības, domāšanas un iztēles īpatnības 5-6 gadus veciem bērniem, kas nepieciešamas lasītprasmes sekmīgai apgūšanai.
3. Pētīt lasītprasmes veidošanā iesaistīto runas psihisko funkciju attīstības īpatnības.
4. Noteikt starp bērniem "risku grupu", kuriem rodas grūtības lasīšanā.
5. Ņemot vērā konstatējošā eksperimenta datus, izstrādāt nodarbību ciklu lasītprasmes veicināšanai un pārbaudīt tās efektivitāti praksē.
6. Analizēt un apkopot pētījumā iegūtos rezultātus.
7. Izdarīt secinājumus.

Teorētiskais pamatojums: Kvalifikācijas darba izstrādē izmantoti dažādi pētnieku darbi, kā arī praktiski veikts pētījums ar bērniem, mācot jaunas zināšanas, izmantojot pētījuma laikā izstrādāto metodiku un uzdevumus.

Pētījuma empīriskajā daļā 5-6 gadus veca bērna izpēte, izmantojot pedagoģisko izmēģinājumdarbību, diagnostiku, novērošanu.

Darbs sastāv no 3 nodaļām, 9 apakšnodaļām, 9 attēliem, 10 tabulām, 50 literatūras avotiem.

Atslēgas vārdi: lasītprasme; pirmsskolas izglītības iestāde; valoda; rotaļa; spēle.

Annotation

Author: Svetlana Gjurđžjana

Theme: Promoting reading skills for 5-6 year old children in preschool

Supervisor: Asoc. Professor Ilze Briška

Object of the Qualification Paper: pedagogical process in preschool

Subject of the Qualification Paper: 5-6 year old children reading skills

The Objective of the Qualification Paper: Study the special reading behaviour of older pre-school children, develop and empirically test a model (method) for promoting children's reading skills.

Tasks of the Qualification Paper:

1. Analyse pedagogical literature and other sources on children's reading skills and their promotion at pre-school age.
2. Study the peculiarities of perception, memory, attention, thinking and imaginations in children aged 5-6 needed to acquire reading skills successfully.
3. Study the specific features of the development of speech psychological functions involved in reading literacy.
4. Identify a "risk group" among children who have difficulty reading.
5. On the basys of observational experiment data, develop a cycle of lessons to promote reading skills and test its effectiveness in practice.
6. Analyse and summarize the results of the study.
7. To draw conclusions.

Theoretical justification: The development of qualifications involves a variety of researchers' works, as well as a practical study with children, teaching new knowledge, using the methodologies and tasks developed during the study.

In the empirical part of the study: Research of a 5-6-year-old child using pedagogical experiment operation, diagnostics, observation.

The work consists of 3 chapters, 9 subdivisions, 9 pictures, 10 tables, 50 sources of literature.

Keywords: reading skills; pre-school education; language; playing; games.

Saturs

IEVADS	5
1. LASĪTPRASMES APGUVES PIRMSSKOLĀ PEDAGOĢISKI PSIHOĢISKAIS PAMATOJUMS ...	7
1.1. Pētnieku uzskati par bērnu lasītprasmi	7
1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu gatavība lasītprasmes apguvei.....	9
1.3. Dažādu pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes veidošanas mācību metodiku vispārējais raksturojums	16
2. DIAGNOSTIKĀ IEKĻAUTO METOŽU UN PEDAGOĢISKĀ PROCESA RAKSTUROJUMS UN PAMATOJUMS.....	20
2.1. Diagnostikas mērķis, metodes, uzdevumi un organizācija	20
2.2. Diagnostikas saturs un metodika	20
3. 5-6 GADUS VECU BĒRNU LASĪTPRASMES VEICINĀŠANAS PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	30
3.1. Diagnostikas laikā iegūto rezultātu apkopošana un analīze.....	30
3.2. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības metodika un rezultāti	43
3.2.1. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības nodarbību cikla saturs	44
3.2.2. Apkopojums par 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšanu	50
NOBEIGUMS.....	52
SECINĀJUMI	53
PRIEKŠLIKUMI.....	54
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	55
PIELIKUMI	58
PIELIKUMS NR.1. KONSTATĒJOŠĀ EKSPERIMENTA UZDEVUMIEM ILUSTĒTIE PIELIKUMI	58
PIELIKUMS NR.2. ROTAĻU KARTOTĒKA LASĪTPRASMES VEICINĀŠANAI.....	67

Ievads

Lasītprasme pirmsskolā ir ļoti svarīgs aspekts, lai bērns pilnvērtīgi attīstītos. Lasītprasme veido pamatu panākumiem katrā dzīves jomā. Tā veicina kritiskās domāšanas prasmes, kas iegūtas no dažādiem ar lasītprasmi saistītiem darbiem, tos analizējot. Lasītprasme ir ne tikai rakstu zīmju, teksta un simbolu uztveršana, saprašana un izteikšana ar skaņām, vārdiem, teikumiem, bet tā ir arī spēja koncentrēties un izprast lasītā jēgu, spēja analizēt un atstāstīt iespiesto tekstu.

Sekmīga lasītprasmes apguve ir būtiska, lai varētu sasniegt savus personīgos mērķus, gūt sociālo piepildījumu, aktīvi piedalītos sabiedriskajā dzīvē, iekļautos un attīstītos darba tirgū. Laba lasītprasme ir ne tikai viens no galvenajiem mācību mērķiem, bet arī mācīšanās līdzeklis. Taču ne visiem bērniem izdodas kļūt par labiem lasītājiem. Visā pasaulē, tai skaitā arī Latvijā, ir vērojama tendence pieaugt bērnu skaitam ar runas un valodas attīstības aizturi vai traucējumiem. Pētījumu dati rāda, ka 24 % sešgadnieku ir logopēdiski traucējumi. Tas ir tikai viens no iemesliem. Lasītprasmi ietekmē arī bērnu intelektuālā, emocionālā, fiziskā attīstība, kā arī sociālie, psiholoģiskie, sensomotorie faktori. Valsts Izglītības un satura centra īstenotais projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” paredz katra skolēna individuālo vajadzību atpazīšanu un nodrošināšanu (Valsts Izglītības un satura centrs, 2019). Bērnu lasītprasmes veicināšanas atslēga ir visu iesaistīto pušu sadarbība. Lai bērni iegūtu labu lasītprasmi, būtiski ir trīs svarīgi faktori, kas ir savstarpēji saistīti:

- lasītprasmes mācīšanas pieejas (t. sk. pasākumi lasīšanas grūtību risināšanai, agrīna lasītprasmes iespējamo grūtību diagnostika);
- skolotāju zināšanas un prasmes lasītprasmes mācīšanā;
- lasīšanas veicināšana ārpus mācību stundām. (Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs, 2019).

Un, lai gan par pirmsskolas vecuma bērnu gatavību mācīties lasīt pēdējos gados ir daudz rakstīts un runāts, neskatoties uz lielo publikāciju skaitu un speciālistu, psihologu, skolotāju un vecāku aktīvo interesi, jāatzīst teorētiskā un metodiskā nepilnība. Runājot par bērnu sagatavošanu lasītprasmes apgūšanai, nākas secināt, ka nav vienota un skaidra jēdziena “gatavība mācīties lasīt”, nav noteikti uzticami kritēriji pirmsskolas vecuma bērna gatavībai apgūt lasīšanas prasmes, kā arī trūkst ieteikumu, kā sagatavoties. Rekomendācijām bērnu lasīšanas apguvei bieži vien ir virspusējs un vispārīgs raksturs.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, **pētījuma uzdevums** ir apzināt un pamatot veidus, kā veikt preventīvo darbu, lai novērstu grūtību rašanos lasītprasmes mācībā vecākajiem pirmsskolas vecuma bērniem.

Pirmsskolas vecuma bērna lasītprasmes attīstība ir nepieciešams nosacījums veiksmīgai mijiedarbībai ar apkārtējo vidi dažādos darbības veidos – gan ikdienas saskarsmē, gan mācību darbībā.

Iepriekš minētā aktualitāte un problēma motivēja kvalifikācijas darba temata “**5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšana pirmsskolā**” izvēli.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: 5-6 gadīgu bērnu lasītprasme.

Pētījuma mērķis: Izpētīt vecāko pirmsskolas vecuma bērnu gatavības īpatnības lasīšanai, izveidot un empīriski pārbaudīt modeli (metodi) bērnu lasītprasmes sekmēšanai.

Pētījuma hipotēze: Pareiza īpašu pasākumu (nodarbību, mērķtiecīgu rotaļu un vingrinājumu) organizēšana pirmsskolā veido priekšnosacījumus lasītprasmes apguvei pirmsskolas vecuma bērnu vidū un uzlabo bērnu sagatavošanas procesu lasīšanai.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko literatūru un citus avotus par bērnu lasītprasmi un to veicināšanu pirmsskolas vecumā.
2. Pētīt uztveres, atmiņas, uzmanības, domāšanas un iztēles īpatnības 5-6 gadus veciem bērniem, kas nepieciešamas lasītprasmes sekmīgai apgūšanai.
3. Pētīt lasītprasmes veidošanā iesaistīto runas psihisko funkciju attīstības īpatnības.
4. Noteikt starp bērniem “risku grupu”, kuriem rodas grūtības lasīšanā.
5. Ņemot vērā konstatējošā eksperimenta datus, izstrādāt nodarbību ciklu lasītprasmes veicināšanai un pārbaudīt tās efektivitāti praksē.
6. Analizēt un apkopot pētījumā iegūtos rezultātus.
7. Izdarīt secinājumus.

Pētījuma metodes: pedagoģiskā izmēģinājumdarbība, diagnostika, novērošana.

Pētījuma bāze:

20 Rīgas pirmsskolas izglītības iestādes “Pienenītes” bērni vecumā no 5-6 gadiem. Pētījums tika veikts no 2022. gada 01. februāra līdz 2022. gada 01. maijam. Vidējais bērnu vecums pētījuma veikšanas brīdī ir 5,4 gadi. Bērnu runas funkciju izpēte notika sadarbībā ar logopēdu.

1. Lasītprasmes apguves pirmsskolā pedagogiski psiholoģiskais pamatojums

1.1. Pētnieku uzskati par bērnu lasītprasmi

Problēma ar bērnu lasīšanu, pareizāk sakot, bērnu interese par šo nozīmīgo zināšanu iegūšanas veidu ir viena no aktuālākajām mūsdienās. Lielākā daļa problēmu, kas tiek novērotas bērniem, ir saistītas ar to, ka viņi nevar patstāvīgi saņemt informāciju no grāmatām. Mūsdienu bērni ne tikai nemīl, bet arī neprot lasīt. Bet – vai tad mēs varam viņus vainot? Varbūt iemesls ir neprasme pieaugušajiem iesaistīt bērnus grāmatu pasaulei? Vai tā ir strauja informācijas tehnoloģiju progresa sekas? Šie un citi ne mazāk aktuālie jautājumi ir dažādu speciālistu, piemēram, bibliotekāru, psihologu un pedagoģu, redzeslokā.

Bērnu apmācība lasīšanai ir darbietilpīgs, smalks un daudzšķautņains process. Lasītprasmes veidošana ietver saturīgu un tehnoloģisku daļu. Saturam pieder viss, kas saistīts ar teksta apgūšanu un ilustrāciju uztveri, kā arī emocionālo un estētisko attieksmi pret grāmatu (Borodina, 2001). Pie tehnoloģiskās daļas pieskaitāms lasīšanas process: vārdu atpazīšana, to kontekstuālā izpratne, lasītprasmes tempa/ritma rādītāji (ātrums, intonācija). Tehnoloģiskās puses apguve ir ilgstošs process. Sasniedzamā meistarība lasītprasēm ietekmē lasīšanas satura uztveri, kā arī bērnu kā lasītāju un viņa garīgo attīstību kopumā.

Psiholoģijai kā zinātnei ir pierādīts ka nepietiek tikai ar teorētiskām zināšanām, un, ka “darīšana” veicina sākuma pamatprasmes, pēc tam iemaņas un turpmāk noved pie meistarības jebkurā darbībā (materiālā vai intelektuālā) (Galperins, 2000). Piemēram, bērns ar pieaugušo palīdzību no jauna saliekot iepriekš sajauktu vārdu vai zīmējumu, izveido intelektuālu produktu, kura veidošanas procesā mācās lasīt. Viņam tiek veidotas noteiktas lasīšanas prasmes uz komfortablas psiholoģiskas bāzes pamata. Bērns ne tikai risina izzīņas uzdevumus caur rotaļu, bet arī aktīvi veicina savas lasīšanas prasmes, attīsta intelektuālās, tikumiskās, emocionālās un estētiskās spējas (Borodina, 2001).

Bērni ļoti viegli uztver informāciju, tāpēc nav jābaidās, ka tie kaut ko nesapratīs. Bērni paši nokoriģē saskarsmi ar pieaugušajiem, uzdodot savu pastāvīgo “kāpēc?”. Tieši tādēļ, sākot ar pirmsskolas vecuma bērniem, var dot sākotnējās literāras zināšanas, piedāvājot rotaļai pielāgotu praktikumu. Bērnu lasītprasmes veicināšanu pirmsskolas vecumā izskata daudzi pedagoģijas un psiholoģijas speciālisti. Lasītprasmes veicināšanu pirmsskolā savos darbos pēta tādi pētnieki kā: V. Borodina [7-8], O. Kabaček [30-33], I. Butenko [9-10], N. Dobrinina [21-22], I. Tihomirova [64-65] un citi.

Visi augstākminētie autori norāda, ka personības lasītprasmes pamati nāk no ģimenes. Kāds būs pieaugušais cilvēks kā lasītājs, daudzējādā ziņā ir atkarīgs no agrīnajiem lasītāju

attīstības posmiem. Ne visi vecāki, vecvecāki un citi pieaugušie radinieki ģimenē pārvalda lasīšanas metodiku, bieži īstenojot šo procesu stihiski (Borodina, 2001).

Jo ātrāk notiks lasītprasmes apguve, jo nozīmīgāki būs rezultāti. Lasīšana ir cieši saistīta ar klausīšanos, runāšanu un rakstīšanu. Sākumā lasītprasmes attīstība notiek caur klausīšanos, jo bērns klausās to, ko lasa citi. Bērnam tiek veidoti priekšstati par dažādiem literārajiem žanriem, eifoniju, ritmiku un teksta intonēšanu. Klausīšanas procesā tiek attīstīta domāšana, atmiņa, runa, uzmanība, tiek veidota emocionāla kultūra (Gaļperins, 2000).

Izņemot pasaku, dzejoļu un citu tekstu klausīšanos, bērns mācās "lasīt" pēc attēliem un ilustrācijām grāmatās. Bērns uztver teksta attēlus un pārvērš tos vārdu formā jeb runā, prot veidot saikni starp tēlu un vārdu, vārdu un tēlu. Sākumā saiknes iet starp dzirdamu vārdu un attēlu un/ vai ilustrāciju, pēc tam starp izrunātu vārdu un attēlu. Un tikai pašās beigās tiek veidota visa sarežģīto saišu ķēde starp vārdu rakstītu jeb grafisku, izrunātu, dzirdamu, redzamu ar zīmējumiem un saprotamu. Paralēli konkrētajai domāšanai, attīstās abstraktas domāšanas prasmes (Grejs, 2001).

Bērna lasītprasmes attīstība arī ir atkarīga no mājas bibliotēkas, tās sastāva, kārtības, vai bērnam ir savs lasīšanas stūrītis, grāmatplaukti, skapis. Tas viss ietekmē bērna kā lasītāja kultūras attīstību, lasīšanas "Es" veidošanu. Par mācību devīzi mājas bibliotēkas apstākļos jābūt Marijas Montesori postulātam: "Palīdzi man to izdarīt pašam". Palīdzēt mājas vidē, pirmkārt var, veidojot lasītāju vidi:

- laba ne tikai bērnu, bet arī pieaugušo bibliotēka;
- pieaugušo kā lasītāju uzvedības demonstrācija lasītāju tradīciju veidošanai;
- klusa, mierīga vide lasīšanas laikā;
- saudzīga attieksme pret grāmatām;
- grāmatu labošana un kopšana kopā ar bērnu;
- diskusija par izlasīto bērna klātbūtne u.tml. (Borodina, 2001).

Bērna ikdienā jāorganizē saziņa ar grāmatām dažādās formās, kā arī regulāro lasīšanu ar bērnu, apspriežot izlasīto (dzejoļus, pasakas, stāstus u.c.) (Elkoņins, 1997). Ļoti laba ietekme uz bērna lasītprasmi ir ilustrāciju aplūkošanai un stāsta vai pasakas sastādīšanai, pamatojoties uz attēloto un pēc grāmatas izlasīšanas veikt to salīdzināšanu. Pēc lasīšanas ir lietderīgi apspriest izlasīto ne tikai mutiski caur jautājumiem un atbildēm, bet arī caur zīmēšanu, veidošanu, dramatisāciju (Gaļperins, 2000).

V. Borodina atzīmē, ka bērniem var piedāvāt grāmatas pēc dažādām pazīmēm, izvietojot tās plauktā. Piemēram, grāmatas, kuras gandrīz zina no galvas; grāmatas, kuras bērns lasījis vairākas reizes; grāmatas, kuras bērns lasījis vienu reizi; grāmatas, kuras vēl nav lasītas (Borodina, 2001).

Jāvērš bērna uzmanību uz grāmatu formātu, to apjomu, citām formālajām pazīmēm. Atkarībā no bērna vecuma skaidrot, kā grāmatas tiek veidotas, no kā sastāv, obligāti jāsniedz informācija par grāmatas autoriem un ilustratoriem (Tagawa, 2018).

Jo vairāk pieaugušais stāstīs par grāmatām un lasītāju kultūru bērnam pieejamā valodā, jo dabiskāk tas iekļausies grāmatu un lasītāju kultūrā. Kopumā bērnu lasīšanas kultūrā jāietver šādi komponenti:

- lasītprasmes apzināšanās kā būtiskas parādības, bez kuras cilvēks nevar izdzīvot;
- saudzīga attieksme pret grāmatu (nav noslēpums, ka mazi bērni izplēš grāmatas, mazgā tās, zīmē tajās, izgriež attēlus);
- spēja klausīties lasīšanas procesā un sadzirdēt izlasīto, apspriest, atkārtot izlasīto saviem vārdiem;
- prasme izskatīt ilustrācijas un saskaņot tās ar teksta saturu, zīmēt un veidot stāstus par izlasīto, saskaņot stāstu ar mūziku un krāsām;
- prasme būt uzmanīgam lasīšanas procesā un prasme iegaumēt teksta saturu;
- prasme emocionāli un adekvāti reaģēt uz teksta saturu un redzēt valodas skaistumu;
- zināšanas par bērna lasīšanas žanriem, viena žanra atšķirībām no citas;
- zināšanas par grāmatas struktūru, saturu, vāku un ilustrācijām;
- zināšanas par grāmatu izvietojuma veidiem plauktos;
- par grāmatu veikaliem, kuros tiek pirktas grāmatas un citiem informācijas un zināšanas avotiem (Borodina, 2001).

Ievērojot šos principus, ir iespējams produktīvāk attīstīt lasītāja prasmes, pamatojoties uz inovatīvām pieejām, vislabāk rotaļu formā, pastāvīgi trenējoties strādāt ar tekstu dažādos virzienos. Tiem jāveicina bērna uztveri, domāšanu, uzmanību, atmiņu, iztēli, jāaktivizē bērna vārdu krājums, jāpalīdz sadzirdēt, sajust pasakas tekstu no dažādām pusēm, bet kopumā uztvert to kā vienu veselumu, kā arī jāveido refleksijas pamati (Tagawa, 2018).

1.2. Pirmsskolas vecuma bērnu gatavība lasītprasmes apguvei

Lasīšanas process ir sarežģīts psihofizioloģiskais akts, kas sastāv no vairākām garīgām darbībām (Gaļperins, 2000). Daudzu eksperimentālo pētījumu rezultātā tika uzstādīti galvenie posmi, caur kuriem jāveido visas garīgās darbības un jāsaista jēdzieni. Ja ir izslēgts sākotnējais orientācijas posms uzdevumā, tad garīgo darbību un jēdzienu veidošana ar iepriekš uzdotajām īpašībām notiek šādi:

1. Darbību veidošanas posms uz materiāliem priekšmetiem vai to modeļiem;
2. To pašu darbību posmu skaļa pārrunāšana;
3. Garīgas darbības posms.

Šos posmus var nosaukt par garīgo darbību funkcionālās attīstības posmiem, bet mūsu gadījumā – lasīšanas prasmju attīstības posmiem.

Elkoņins nosaka lasītprasmi kā “*vārdu formu atveidošanu pēc to grafiskā (burtu) modeļa*” (Elkoņins, 1997). Šajā definīcijā svarīgi ir tas, ka bez pareizas vārda skaņu formas uztveršanas nevar saprast lasāmo. Ābece autori V. Goreckis, V. Kirjuškins un A. Šaņko dod citu lasītprasmes definīciju. Tie uzskata, ka “*lasītprasme ir tāds runas darbības veids, kas sastāv no semantiskās informācijas identificēšanas, aktīvas apstrādes un izpratnes*” (Ābece, 2000).

Metodiskajā literatūrā izdala divus lasīšanas procesa pamatrādītājus: tehnisku un semantisku. Lasīšanas speciālisti iesaka tehniskajā pusē iekļaut tādus komponentus kā:

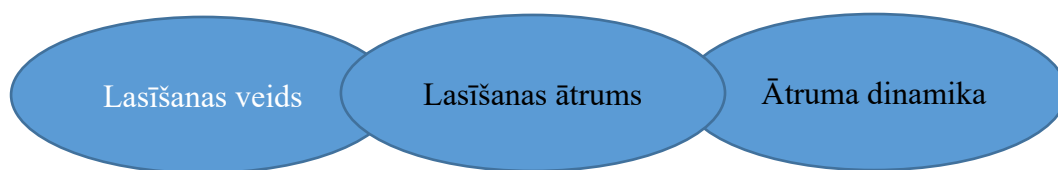
- lasīšanas veids
- lasīšanas temps (ātrums),
- lasīšanas ātruma dinamika (palielinājums),
- lasīšanas pareizība.

Savukārt, semantiskā puse ietver:

- izteiksmīgums;
- izlasītā izpratne (Kostromina, Nagaeva, 1999).

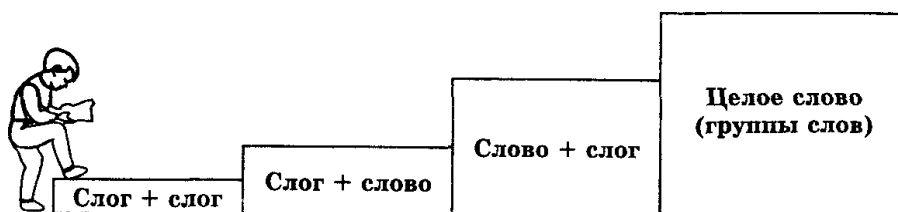
Kvalifikācijas darba kontekstā svarīgi aplūkot mijsakarības starp abām šīm pusēm. Protams, galvenais ir saprast un apzināties lasīto, jo bērns tikai mācās lasīt, lai uzzinātu kaut ko jaunu. Tehniskā puse ir pakļauta un apkalpo semantisko. Tomēr, lai izmantotu lasīšanu kā instrumentu informācijas iegūšanai, ir jāiemācas lasīt, lai šis process sasniegtu prasmju līmeni, t.i. prasmes, ko nepieciešams iemācīties vispirms, lai bērns spētu iemācīties lasīt, kā arī, lai šis process sasniegtu automātisma līmeni. L. Vigotskis savos pētījumos norāda, ka: “*parasti domā, ka lasīta izpratne ir labāka pie lēnas lasīšanas, tomēr realitātē, lasot ātri, uztvere un saprašana ir daudz labāka, jo dažādi procesi tiek veikti ar dažādu ātrumu un izpratnes ātrums atbilst ātrākam lasīšanas tempam*” (Vigotskis, 1956). Tādējādi lasīšanas tehnikas veidošanās īpatnība ir tā, ka lasītā izpratnes process daudzējādā ziņā ir atkarīgs no lasīšanas ātruma.

S. Kostromina un L. Nagajeva piedāvā sekojošu lasīšanas prasmes tehniskās puses izveides ķēdi (skat. 1.attēlu) (Kostromina, Nagajeva, 1999).

1.attēls. Lasīšanas prasmes izveidošanās ķēde.

Šo secību atklāja autori, izpētot un analizējot 1.klases skolēnu lasīšanas procesu. Šādi tika noteikta mījsakarība starp lasīšanas veidu, lasīšanas ātrumu un ātruma dinamiku. Un tas nav nejauši, jo visi bērni ir dažādi un individuāli. Daži lasa zilbēs, citi zilbēs un veseliem vārdiem, citi veseliem vārdiem un tikai dažreiz zilbēs, citi var lasīt ātrā tempā. Tas nozīmē, ka bērni 1.klasē atrodas dažādos lasīšanas tehnikas posmos. Un, jo nepilnīgāks lasīšanas veids, jo lēnāk lasa bērns. Pedagoģa uzdevums ir izveidot bērnam tādu lasīšanas līmeni, kad bērns prot lasīt veseliem vārdiem, veidojot noturīgāku tekstu, t.i. novest to līdz iemaņai. Kostromina un Nagajeva ilustrēja šo procesu kā kāpnis (skat. 2.attēlu), pa kurām kāpj bērns, attīstot lasītprasmes apgūšanas procesu. Bērni dažādi tiek galā ar šo uzdevumu, kāds pakāpienus pārvar ātri, kāds lēni, aizkavējoties uz katra pakāpiena. Bet neviens no bērniem nevar pārlēkt pāri kādam pakāpienam (Kostromina, Nagajeva, 1999).

2.attēls. Ilustrācija lasītprasmes apgūšanas procesam.

Paiet laiks, bērns lasa arvien labāk un ātrāk, viņa panākumus fiksē pedagoģis, kurš, salīdzinot lasīšanas ātruma rādītājus kādā laika posmā, seko līdz lasīšanas ātruma dinamikai. Vieniem ātrums palielinās ievērojami, bet citiem viss iet lēni. Salīdzinot lasīšanas ātruma rādītājus bērnu grupai, kas vidēji lasa ātrāk nekā pārējie, var noteikt, kas lasa lēnāk arī lēnāk palielina lasīšanas ātruma pieaugumu.

Pētnieks un psiholoģis, kurš pēta bērnu lasītprasmes psiholoģiju, T. Jegorovs izdala vairākus bērnu lasītprasmes posmus. Pirmo lasītprasmes posmu autors sauc par zilbju posmu. Kļūdas pirmajā posmā var rasties neskaidru tātē, ka bērnam ir nepareizs priekšstats par burtu attēliem. Tas ir viegli atklājams, jo, lasot zilbes (vārdus) ar šiem burtiem, bērns ietur pauzi, kas nozīmē, ka šajā brīdī viņš atceras, kāda skaņa atbilst šim burtam (Jegorovs, 1953).

Otrais posms paredz lasīšanu zilbēs un veseliem vārdiem. Šeit ir iespējamās burtu maiņas vietām un burtu vai vārdu “izkrišana”. Vārdu izlaidumi ir atkarīgi no vienvirziena acu kustības, neuzmanības. Skatiens haotiski kļūst pa rindiņu un aizskrien atpakaļ. Turklāt otrajā posmā bērns galvenokārt lasa “ortogrāfiskā” veidā. Par “ortogrāfisko” lasīšanu sauc lasīšanu, kurā vārds lasāms tā, kā to vajag rakstīt. Sākumā bērns lasa tikai šādā veidā, bet pakāpeniski kopā ar ortogrāfisko lasīšanu ir jāievada arī “ortoepisko” lasīšanu, kas nozīmē, ka jābūda kā

vārds skan runā un jālūdz bērnam izrunāt vārdu tā, kā tas izrunājams. Nereti tas bērniem izraisa grūtības (Jegorovs, 1953).

Trešajā posmā bērns galvenokārt lasa veselus vārdus un tikai dažus vārdus, kas ir vissarežģītākie pēc vārda struktūras, var lasīt zilbēs. Te notiek pāreja no ortogrāfiskas lasīšanas uz dabisko. Ja bērns lasa veselu vārdu ar pietiekamu ātrumu, tad viņš var uzminēt turpmāko vārdu vai zilbi un izrunāt to pareizi (Jegorovs, 1953). Tieši trešajā posmā, palielinot ātrumu, lasīšana kļūst gluda, rodas interese par jēgpilnu saturu un interese par lasīšanu vispār. Šīs vēlmes pamatā ir bērna spēja labi saprast to, ko viņš lasa.

Elkoņins atzīmē, ka apzināšanās ieņem galveno, vadošo stāvokli starp lasītprasmes komponentiem – lasīšanas veidu, lasīšanas tempu, izteiksmīgumu u.c. Ļoti svarīgi mācīties lasīšanu pareizi no paša sākuma, lai veidotu izpratni par informāciju vienlaikus ar tekstu. Bieži gadās, ka bērnam lasītprasmi māca vecāki, tad liek divas reizes izrunāt vārdu, lai bērns saprastu izlasīto vārdu. Tādējādi rodas izpratne par jēgu tikai tad, ja tiek atkārtota lasīšana, kā rezultātā rodas lasīšanas tempa samazināšanās, jo ir nepieciešams ne tikai izlasīt, bet arī atkārtot, lai to saprastu (Elkoņins, 1997). Šādā veidā veidota lasītprasme ir ļoti stabila un pārmācīt bērnu lasīt un apzināties lasīto vēlāk kļūst ļoti grūti.

Izlasītā izpratne paredz bērna izpratni par gandrīz visiem vārdiem, kas tiek lietoti tekstā, kā tiešā, gan pārnestā nozīmē. Tas pieprasa viņa vecumam atbilstošu vārdu krājumu, prasmi veidot pareizās gramatiskās konstrukcijas, spēju nodot visu lasītā pamatjēgu, t.i. visu tekstu vai atsevišķo tā epizodi. Tādējādi lasītā teksta dziļumu nosaka ne tikai tehniskā puse (tādā veidā kā bērns lasa), bet arī runas attīstības līmenis (Grejs, 2001). Tas ir pilnīgi abpusējs process: jo vairāk bērns lasa, jo labāk attīstās viņa runa, un pretēji, jo labāk attīstīta runa, jo vieglāk saprast un apzināties lasīto. Tāpēc, strādājot pie lasītprasmes komponenta veidošanas kā lasītā apzināšanos, īpaša uzmanība tiek pieversta bērna runas attīstībai (Elkoņins, 1997).

Ļeontjeva savā darbā "*Bērna pirmais posms grāmatu pasaulē*" norāda, ka apzināšanās dziļums ir atkarīgs no vecuma un jauno lasītāju iespējām, to interešu loka un vajadzībām, dzīves pieredzes un novērojumu krājumiem. Tāpēc katrs lasītais darbs un/ vai grāmata tiek uztverta dažādi, atkarībā no lasītāja individualitātes. Lasītā satura izpratnei nav robežu, bet jebkura diskusija ar bērnu par izlasīto un viedokļu apmaiņa veicina labāku izpratni un jēgas uztveri (Ļeontjeva, 1993).

Īpaša loma lasītprasmes apmācībai ir izteiksmei. Bērniem patīk, ka grāmatas lasa emocionāli, ar spilgtiem intonācijas akcentiem, kas piešķir īpašu nozīmi darba sižeta līnijai, kas ļauj iepazīt visas autora domas smalkumus. Tomēr izteiksmīgums ir viens no lasīšanas iemaņu komponentiem, bet iemācīties lasīt izteiksmīgi bērniem parasti ir grūti, jo, lai apgūtu izteiksmīgu lasīšanu, ir nepieciešams, lai visi pārējie komponenti jau ir pietiekami attīstīti

(Grejs, 2001). Tas nozīmē, ka pilnvērtīga izteiksmīga lasīšana ir iespējama tikai tad, kad lasīšanas tehnika ir automatizēta. Tomēr arī izteiksmīgas lasīšanas paņēmieni ir jāliek jau agrīnajās lasītprasmes mācību stadijās. Pirmkārt, t.i. pauzes (loģiski gramatiskās, psiholoģiskās un ritmiskās – lasot dzejoli) (Leontjeva, 1993).

Lasīšanas procesa psiholoģiski lingvistiskā analīze ļauj noskaidrot galveno mehānismu, ar kura palīdzību tiek veidots skaņas tēls pēc tā grafiskā jeb burtu modeļa.

Tāpēc var izdarīt šādus secinājumus:

1. Lasītprasme ietver divus komponentus: lasīšanas tehniku un jēgas apzināšanu.
2. Katrs bērns lasīšanas prasmju apgūšanas procesā sākumā lasa zilbēs, vēlāk īsus vārdus lasa veselumā, bet sarežģītus – zilbēs. Tālāk lielāko daļu vārdu lasa kā vienotu veselumu un tikai dažus zilbēs. Un, pašās beigās, izmanto sintētisko lasīšanas metodi – lasa veselus vārdus vai vārdu grupās.
3. Lasīšanas pareizība ir jāseko visiem lasītprasmes posmiem.
4. Lasīšanas apzināšanās ir atkarīga no bērna runas attīstības līmeņa, no viņa interesēm un vajadzībām, dzīves pieredzes un novērojumu krājumiem.
5. Lasīt izteiksmīgi nozīmē lasīt pietiekami skaļi un skaidri, atrast vajadzīgo intonāciju, ievērot pauzes.

Jāsaka, ka psiholoģiskā gatavība mācīties lasīt ir viena no svarīgākajām bērnu un pedagoģiskās psiholoģijas problēmām. No šo problēmu risinājumiem atkarīga optimāla pirmsskolas vecuma bērnu mācību programmas veidošana bērnu harmoniskai attīstībai.

Par psiholoģisko gatavību lasīšanai saprot “*nepieciešamu un pietiekamu bērna garīgās attīstības līmeni lasīšanas procesa apguvei*” (Bugrimenko, 1990). Un tas nav nejauši, jo lasīšana tiešām ir ļoti sarežģīta un darbietilpīga, tā vienlaikus ir darbs un radošums. Šādu darbu un radošumu veic arī bērns, kurš mācās lasīšanu, kā arī pieaugušais, kurš māca bērnu. Mācīšanas procesā attīstās gan domāšana, gan uzmanība, gan atmiņa, gan iztēle, gan citas izzīņas, emocionālas personības īpašības (Borodina, 2001).

Bērna psiholoģiskā gatavība lasīšanai ir viens no svarīgākajiem garīgās attīstības rezultātiem pirmsskolas bērnības periodā. Tas ir nozīmīgs audzināšanas un apmācības solis bērnudārzā un ģimenē. Bērnudārza lasītprasmes apguve notiek speciālo nodarbību procesā, kuru galvenais mērķis ir rādīt bērniem priekšnoteikumus lasīšanai. Tradicionālajā pedagoģiskajā praksē pirmsskolas vecums tiek uzskatīts par periodu, kurā bērna garīgā un personiskā attīstība it kā “nogatavojas” līdz tādām līmenim, kas nākotnē ļaus viņam organiski pāriet pie sistemātiskās skolas mācīšanās (Elkoņins, 1997).

No daudzu pieaugušo viedokļa, pirmsskolas bērna dzīves posma vērtība ir tāda, lai pēc iespējas labāk sagatavotu bērnu skolai, pēc iespējas vairāk bērnam spētu iemācīt, kas, bez

šaubām, sašaurina bērna garīgās un personiskās attīstības saturu. Ārsts J. Korčaks uzstājīgi uzver bērnības pašvērtību kā patiesu, nevis nākotnes “īstās” dzīves posmu. Korčaks uzskatīja, ka bērnība ir dzīves pamats: *“bez pilnvērtīgas, radošas bērnības, turpmākā cilvēka dzīve var būt defektīva, bez ievērojamās individuālās vēstures daļas”* (Korčaks, 2014). Tas nozīmē, ka bērnībā būtu jābūt laikam, kad bērns var atļauties būt bērns un visu laiku nedomāt par apzinātu mācīšanos, jo bērns ikdienas mācās neapzināti, piemēram, rotaļājoties vai klausoties, ko viņam stāsta vecāki. No otras puses, būtisks uzdevums, lai sagatavotu bērnu lasīšanai, piesaista praktisko speciālistu uzmanību darbam ar pirmsskolas vecuma bērniem. Aktīvais darbs ar pirmsskolas vecuma bērniem ievērojami virza uz priekšu bērnu garīgo un personīgo attīstību, paplašina viņa iespējas apgūt jaunas zināšanas un prasmes. Bērna harmoniskajai attīstībai un lasītprasmes veicināšanai nepieciešama maksimāli bagātināts rotaļu, vizuālās un praktiskās darbības saturs, kā arī bērnu saskarsme vienam ar otru un pieaugušajiem (Korčaks, 2014; Grejs, 2001).

Intelektuālais lasītprasmes gatavības komponents paredz, ka bērnam ir redzesloks, konkrētu zināšanu krājums un laba atmiņa. Turklāt plaša telpisko skatu veidošanās ir nepieciešams priekšnosacījums, lai būtu iespējams atšķirt un apgūt burtus (Sohina, 1979).

Vissvarīgākais komponents, lai veiksmīgi apgūtu lasītprasmi, ir runas gatavība. Pirmsskolas vecuma bērni, apgūstot dzimto valodu, apgūst vissvarīgāko runas veidu – mutisku runu. Pareizas mutiskas runas attīstības nozīmīgumu lasīšanas apgūšanai uzver daudzi izcili pedagogi un psihologi, piemēram, Gvozdevs, Kaše, Ļeontjevs, Jefimenkova un citi. Turpmāk darbā tiks atsevišķi aplūkoti visi runas gatavības komponenti bērnu lasītprasmes apgūšanai.

Sakarīga runa ir viens no svarīgākajiem komponentiem. Kā atzīmē F. Sohina, dzimtās valodas prasmes ir ne tikai prasme pareizi veidot teikumu. Bērnam, kas drīz uzsāks skolas gaitas, jāiemācās stāstīt, kas nozīmē ne tikai nosaukt priekšmetu, bet arī apskatīt to, pastāstīt par kaut kādu notikumu, parādību, par notikumu secību. Šādam stāstījumam jāsatāv no vairākiem teikumiem, kas ir loģiski saistīti viens ar otru un izvietoti noteiktā secībā, lai klausītājs pilnvērtīgi un pareizi saprastu runājošo. Tas nozīmē, ka sakarīga runa ir loģiska, secīga, pietiekami labi saprotama pati par sevi, tai nav nepieciešami papildu jautājumi un precizējumi.

Sakarīgas runas veidošanā skaidri redzama cieša saikne starp bērnu garīgo un runas attīstību, to domāšanas attīstību, uztveri, novērošanas spēju. Lai saprastu lasītā jēgu, ir skaidri jāiztēlojas stāstījuma objekts (priekšmets, notikums), jāspēj analizēt, noteikt sakarības, laika un citas attiecības starp priekšmetiem un parādībām (Sohina, 1979).

Sakarīga runa ir runa, nevis domāšanas process, domāšana klusi pie sevis vai domāšana skaļi. Tādēļ jāprot ne tikai pārvērst saturu runā, bet arī jāizmanto tam nepieciešamie valodas līdzekļi, piemēram, intonācija un spēja veidot sarežģītus teikumus (Karpova, 1967).

Ir svarīgi bērnam veidot vārdu krājumu, to bagātināt, nostiprināt un aktivizēt, lai sagatavotu bērnu lasīšanas apmācībai un izveidotu bērnam viegli saprotamu sistēmu lasītprasmes apguvei. Vārds ir valodas pamatvienība un runas pilnveidošana nav iespējama bez vārdu krājuma paplašināšanas, tāpēc darbs ar vārdu krājumu ir cieši saistīts ar izziņas attīstību (Sohins, 1979). Pirmsskolas vecumā bērnam jāapgūst tāds vārdnīcas apjoms, kas ļautu viņam adekvāti sazināties ar vienaudžiem un pieaugušajiem, veiksmīgi mācīties skolā, saprast literatūru, televīzijas un radio raidījumus utt. (Karpova, 1967).

Vārdnīcas attīstību saprot kā *“ilgstošu vārdu krājuma apgūšanas procesu, ko uzkrāja valoda tā vēsturiskās attīstības procesā”* (Kuzņecova, 1982).

Pēc A. Lurijas uzskatiem, bērna vārdu krājums tiek veidots šādi: 1 gads 3 mēneši-1 gads 4 mēneši 4-5 vārdi; 1,5 gads – 30 vārdi, 2 gadi – 200 vārdi; skolas vecums 1500-2000 vārdi; pieaugušais 5000 vārdi.

A. Šterns uzskata ka 1,5 gadus vecam bērnam ir jāzina un jāizprot ap 100 vārdiem, 2 gadus vecam bērnam – 200-400 vārdu; 3 gadus vecam bērnam – 1000-1100 vārdu; 4 gadus vecam bērnam – 1600 vārdu; 5 gadus vecam bērnam – 2200 vārdu, 7 gadus vecam bērnam – 2500-2700 vārdu (Kobzareva, 2000).

Pēc M. Aleksejevas un V. Jašinas norma ir 10-12 vārdu 1 gadā. Runas izpratnes attīstība lielā mērā apsteidz aktīvu vārdnīcu. Pēc pusotra gada aktīvās vārdnīcas bagātināšana notiek ātri un otrā dzīves gada beigās tas ir 300-400 vārdu, bet trijos gados var sasniegt 1500 vārdu. Turpmākajos gados lietoto vārdu skaits strauji pieaug, bet pieauguma tempi nedaudz palēninās. Četros gados vārdu skaits ir līdz 1900, 5 gados līdz 2000-2500, bet 6-7 gados līdz 3500-4000 (Aleksejeva, Jašina, 2000).

Bērna vārdnīcas attīstība ir cieši saistīta, no vienas puses, ar domāšanas attīstību, bet no otras puses, ar visu runas komponentu attīstību. Bērnu runas normālās attīstības nosacītais etalons ilustrē, ka dažus valodas elementus vieni bērni apgūst agrāk, citi – ievērojami vēlāk. Tāpēc dažādās valodas attīstības stadijās vienas valodas grupas ir jau apgūtas, citas ir apgūtas daļēji un vēl citas tiks apgūtas tuvākajā nākotnē (Jefimenkova, 1985).

Runas apguve ir saistīta ar bērna paaugstinātu interesi par vārdu skaņas pusi. Nepieciešama iepazīšanās ar skaņām, līdz ar to nepieciešams arī dzirdēt, kā vārds skan, kā tiek izmantoti un pielietoti uzsvāri, kāda ir pareiza konkrētā vārda izruna, kā pareizi vadīt artikulācijas aparātu (Aleksejeva, Jašina, 2000).

Bez lasīšanas, orientēšanās ir tā, kas gatavo bērnu rakstīšanai, klausoties vārda skaņās. *“No tā, kā bērnam būs pieejama valodas skaņas īstenība, vārda skaņas forma, atkarīga ne tikai gramatikas apgūšana, bet arī visa turpmākā gramatikas valodas apguve un ar to saistītā pareizrakstība”* (Elkoņins, 1997).

No visa augstākminētā iespējams secināt, ka starp daudziem svarīgiem pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanas uzdevumiem, lasītprasmes apguvei svarīga ir dzimtas valodas apguve, runas attīstība, saziņa. Šos uzdevumus var sadalīt apakšuzdevumos, kas ir vārdnīcas bagātināšana, nostiprināšana un aktivizēšana, runas gramatiskās pareizības pilnveidošana un citi.

1.3. Dažādu pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes veidošanas mācību metodiku vispārējais raksturojums

Veicināt lasītprasmi var ar dažādām metodēm. Lasīšanas attīstība sākas jau prenatālajā periodā, precīzāk attīstās vispārējās attīstības un runas attīstības priekšnoteikumi. Šim periodam ir metodikas, kuru pamatā ir informācijas akustiskā pārraide, izmantojot mūziku un dzejoļu lasīšanu.

Pirmajā bērna dzīves gadā priekšnoteikumi lasītprasmes attīstībai notiek ar klausīšanos. Šim nolūkam tiek izmantota mūzika, runas intonācija, pastāvīga saruna jeb monologs ar bērnu un paskaidrojums par to, kas šobrīd tiek darīts. Galvenais paskaidrojums veikt skaļi. Tiek aktivizēta bērna vizuālā sistēma ar krāsu (krāsām), kā arī ar pirkstiņu vingrošanu, citiem vārdiem “runa uz pirkstgaliem” (Borodina, 2001).

Bērns, kurš vēl nerunā, apgūst lasīšanas pieredzi, aplūkojot uzzīmēto tekstu bērnu grāmatiņās. Turklāt viņš savā veidā runā, izrunājot noteiktus “vārdus”, paužot savu viedokli ar mīmikas, žestu un kustību palīdzību. Tā izpaužas grāmatas satura izpratne, ko bērns uztver ar dzirdi un attēliem. Un gadījumā, ja bērns neadekvāti interpretē tekstu, izmantojot viņam pieejamos līdzekļus, tad jākorrigē šī uztvere uzreiz, palīdzot pareizi izprast tekstu (Elkoņins, 1997).

Jau tajā posmā, kamēr bērns vēl nerunā, tiek veidota izpratne par grāmatu saturu, emocionālo pārdzīvošanu un uztvertās informācijas refleksiju, tostarp ar pieaugušo palīdzību. Šajā posmā var attīstīt jēgpilnu teksta minējumu, trenēt atmiņu, piemēram, saliekamajā grāmatiņā aizvērt attēlu, mudinot bērnu atcerēties, kas tur bija attēlots. Dabiski, ka jāizvēlas šī uzdevuma formulēšanai bērnam saprotami līdzekļi, katru reizi modificējot uzdevuma variantus (Borodina, 2001).

Jāsaka, ka pašlaik ir izdoti daudzi darbi, kas ir veltīti pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes veicināšanai. Šī pieeja ieguva spēcīgu attīstību pedagogijā un psiholoģijā saistībā

ar iespēju apgūt lasītprasmi agrīnā vecumā. Autoru pētījumos ir noteikts, ka 5-7 gadus veciem bērniem ir ievērojami lielākas intelektuālās un garīgās iespējas, kas ļauj pārņemt daļu no 1.klases programmas uz bērnudārza sagatavošanas grupu. Rezultāti pārlicinoši liecina, ka ar audzinoša un izglītojoša darba organizāciju var veiksmīgi apmācīt šī vecuma bērnus lasītprasmes, rakstīšanas un matemātikas pamatiem, ievērojami uzlabojot bērnu gatavību skolai.

Pēdējo gadu laikā ir izveidotas dažādas ābece, metodiskie materiāli, grāmatas, brošūras, kas sola pirmsskolēnu ātru un bezproblemātisku apmācību lasīšanai. Pirmais, ko pētījuma autore noteikti neizmantos savā darbā – būs ābece. Kā zināms, katram burtam seko attēls, kura nosaukums sākas ar šo burtu. Tie visi parasti ir spilgti un skaisti, un ļoti patīk gan bērniem, gan vecākiem. Bet, pētījuma autore uzskata, ka no tiem ir maz labuma, un reizēm tie ir arī kaitinoši, jo bērns iegaumē burta nosaukumu, sasaistot to ar attēlu, ko pavada “A-apelsīns”, “E-egle” un tā tālāk. Vēlāk, redzot vārdu, piemēram, “aste” bērnam rodas asociācijas “apelsīns, suns, tauriņš, egle”. Burtu nosaukumi neļaus bērnam lasīt, jo ar asociācijām grūti salikt veselu vārdu. Un vēl, ābece izmantošana paredz ikdienas mācības, sēžot pie galda ar grāmatu rokā un monotonām nodarbībām un, pēc pētījuma autores domām, tas atņem bērnam bērnību un vēlmi mācīties.

Viena no populārākajām agrīnās mācīšanas metodēm lasīšanai ar mūsdienīgiem līdzekļiem ir Glēna Domana metodika. Viņa grāmatas joprojām tiek izdotas ar lielām tirāžām, paplašinās viņa sekotāju un piekritēju loks. Bet tajā pašā laikā paplašinās vilšanās no tādiem nogurdinošiem darbiem, uz kādiem aicina Glēns Domans, jo daudziem bērniem ir pretestība pret šādu informācijas padeves veidu.

Glēna Domana metodika ir balstīta uz to, ka bērnam tiek sniegti nevis burti vai zilbes, bet veseli vārdi, kas uzrakstīti uz lielām kartona strēmelēm sarkanā krāsā. Bērns, pēc Domana domām, vairākas reizes redzot šo vārdu, atcerēsies, kā tas lasāms. Un, iegaumējot daudz vārdu, bērns pats izveidos lasīšanas noteikumus un sāks lasīt nepazīstamos vārdus (Domans, 1999). Visus nepieciešamus materiālus iepriekš sagatavo vecāki vai pedagogs. Katru dienu jāraksta daži jauni vārdi, bet iepriekšējos vārdus, kurus bērns jau ir redzējis, nav ieteicams izmantot. Izņemot to, ka process ir ļoti darbietilpīgs, vecākiem ir dažādi ar metodisko raksturu saistīti jautājumi, uz kuriem atbildes Domana grāmatās pētījuma autorei neizdevās atrast. Daži jautājumu piemēri ir:

- Ar kādu ātrumu rādīt kartītes?
- Cik bieži to mainīt? Jo katram bērnam tomēr ir savs materiāla apguves temps...
- Vai tomēr var atgriezties pie jau izmantotajiem kartītēm, nepievienojot jaunu tekstu, jo, ja bērns ir mazs, viņš pēc mēneša jau visu aizmirsis, ja neatkārot?
- Kad un kā spēlēt ar bērnu, kas mācās pēc šīs metodikas?

- Ko darīt, ja bērns vispār nereaģē uz kartītēm?

J. Daņilova savā kritiskajā rakstā, kas ir veltīts dotajai mācību metodoloģijai, norāda, ka *“dažās ģimenēs bijuši pozitīvi rezultāti: bērns sāka uzzināt vārdus, kas bija uzrakstīti uz kartītēm. Bet... kad to pašu vārdu mazajam rakstīja ar zīmuli uz papīra vai rādīja grāmatā, viņš nevarēja šo vārdu atpazīt un izlasīt”*. Tādējādi var secināt, ka pirmsskolas vecuma bērnam ir grūti iemācīties lasīt pa burtiem, bet iegaumēt visu vārdu izskatu nav iespējams.

Vēl viena pazīstama un plaši izmantojamā metodika ir Zaiceva klucīši. Šie klucīši atšķiras no citiem metodiskajiem materiāliem, jo, darbojoties ar tiem, bērni apgūst burtus rotaļājoties. Rotaļu paņēmieni ļauj pieejamā veidā parādīt lasīšanas principu. Pilns šis metodikas komplekts sastāv no kartona klucīšiem, tabulām, audiokasetēm un metodiskajām rekomendācijām. Bērni vieni paši vai kopā ar vecākiem dzied zilbes, kas ir uzrakstītas uz klucīšiem un tabulās. Bērni skatās, kā pieaugušie raksta viņiem vārdus, bērni rāda, kur kāds vārds ir rakstīts, kur kāds klucītis. Tāpat bērni “raksta”, rādot tabulās vārdus, pēc tam mācās izveidot vārdus no klucīšiem. Pakāpeniski un nemanāmi, bērni sāk lasīt. Vienlaikus bērni darbojas ar attēliem un sāk lasīt veselīgiem vārdiem. Viss materiāls ir izveidots tā, lai bērni paši izzina visus krievu valodas fonētikas noteikumus (Zaicevs, 2000).

Īsi tika aplūkotas dažas populārākās agrīnās mācīšanas metodikas pirmsskolas vecuma bērnu lasītprasmes veicināšanai. Šīs metodikas izmanto, galvenokārt, bērnu vecāki, vai interešu izglītībā pirmsskolas centros, kur grupā darbojas 3-5 bērni. Bērnudārzā bērnu sagatavošana lasīšanai ir nedaudz citāda, jo jāņem vērā bērna vispusīgo mācīšanu un audzināšanu (fizisko, garīgo, tikumisko estētisko), kā arī bērna sagatavošanu skolai.

Vadoties pēc Skola2030 materiāliem, pirmsskolā valodu mācību jomā bērniem jāsasniedz sekojošus sasniedzamos rezultātus:

1. Bērns skaidro, kāpēc cilvēki sazinoties lieto valodu.
2. Bērns klausās tekstu, nosauc tajā darbojošās personas, atstāsta notikumus, izdomā teksta turpinājumu.
3. Bērns jautā par neskaidro un atbild uz konkrētu jautājumu.
4. Bērns saprotami un secīgi stāsta par redzēto, dzirdēto, piedzīvoto.
5. Bērns piedalās sarunā, nepārtrauc runātāju.
6. Bērns runā lieto dažādas runas intonācijas.
7. Bērns atšķir un nosauc skaņas.
8. Bērns skaņu apzīmē ar atbilstošu burtu.
9. Bērns lasa vārdus un saprot izlasīto.
10. Bērns raksta rakstītos burtus. (Valsts izglītības satura centrs, 2019).

Bērnu sagatavošanai lasīšanai un rakstīšanai 5-7 gadu vecumā var izcelt šādus uzdevumus:

1. Prasmju veidošana, kas saistīta ar redzēta, dzirdētā, izjūtamā satura izpratni un nodošanu;
2. Prasmju veidošana loģiski sastādīt teikumus, veikt secīgu pāreju no vienas domas uz citu.
3. Veikt darbu pie bērnu vārdnīcas (jaunu vārdu apguve, sinonīmu un antonīmu apguve, iepazīšanās ar mākslas darbu valodu);
4. Attīstīt runas skaņas pusi: izrunu, tempa un balss spēka regulāciju, izteiksmīgumu, fonemātisko dzirdi.
5. Iemācīt bērnus no mutiskas un shematiski rakstiskas runas izdalīt teikumus, sastādīt teikumus no noteiktā vārdu skaita, sadalīt vārdus zilbēs, iepazīstināt bērnus ar vārdu skaņu uzbūvi (Valsts izglītības satura centrs, 2019).

Noslēgumā jāsaprot, ka mūsdienīgu skolā bērni sāk mācīties no 6 gadu vecuma (7 gados ir rets gadījums). Tiek izskatītas un dažās skolās īstenotas programmas “bērnudārzs skolā”, kurās mācības sākas 5 gadu vecumā. Šie izaicinājumi izvirza jaunus svarīgus uzdevumus: kādas ir šī vecuma psiholoģiskās īpatnības? Kā tās ietekmē jaunu darbības veidu – mācībām? Kādiem mehānismiem jāiedarbojas veiksmīgai lasītprasmei? Šī darba pētnieciskā daļa tiks veltīta atbildēm uz šiem jautājumiem.

2. Diagnostikā iekļauto metožu un pedagoģiskā procesa raksturojums un pamatojums

2.1. Diagnostikas mērķis, metodes, uzdevumi un organizācija

Diagnostikas (konstatējošā eksperimenta) mērķis ir izpētīt vecāko pirmsskolas vecuma bērnu gatavības īpatnības lasīšanai. Lai sasniegtu mērķi ir jāatrisina šādi uzdevumi:

1. Bērnu lasītprasmes noteikšana pirms izmēģinājumsdarbības. Noteikt līmeni: uztveres, atmiņas, uzmanības, domāšanas un iztēles īpatnības 5-7 gadus veciem bērniem, kas nepieciešami lasītprasmes sekmīgai apgūšanai.
2. Pētīt lasītprasmes veidošanā iesaistīto runas psihisko funkciju attīstības īpatnības.
3. Veikt izmēģinājumsdarbību, īstenojot nodarbību ciklu
4. Ņemot vērā konstatējošā eksperimenta datus, izstrādāt eksperimenta metodiku, izmēģināt izstrādāto metodiku lasītprasmes veicināšanai un novērtēt tās efektivitāti.
5. Noteikt bērnu lasītprasmes līmeni pēc izmēģinājumsdarbības.

Pētījumā tika izmantotas šādas metodes:

- Empīriskā: datu ieguves metodes (novērošana, pedagoģiskais eksperiments);
- Datu analīzes metodes: kvantitatīva analīze; kvalitatīva analīze.

Pētījuma bāze: pētījums tika veikts Rīgas pirmsskolas izglītības iestādē “Pienenītes” 2022. gada 01. februāra līdz 2022. gada 01. maijam. Konstatējošā eksperimentā piedalījās 20 pirmsskolas audzēkņi vecumā no 5 līdz 7 gadiem. Vidējais bērnu vecums pētījuma veikšanas brīdī ir 5,4 gadi. Bērnu runas funkciju izpēte notika sadarbībā ar logopēdu.

2.2. Diagnostikas saturs un metodika

Psihologijā ir noteikts, ka jebkuras psihiskas īpašības un spējas tiek veidotas tikai tās darbības gaitā, kurai tie ir nepieciešami, tāpēc īpašības, kuras bērnam ir nepieciešamas, lai apgūtu lasīšanu, nevar tikt izveidotas ārpus apmācības procesa. Jāņem vērā, ka bērna psiholoģiskā gatavība lasīšanai ir tikpat svarīgs aspekts kā bērna paša īpašību izzināšana un apguve. Šie ir priekšnosacījumi, kam jāpievērš uzmanība, lai lasītprasmes apguve būtu veiksmīga (Jegorovs, 1953). Kā liecina psiholoģiskās un pedagoģiskās literatūras teorētiskā analīze par pētījuma problēmu, diagnostika lasīšanas gatavībai nozīmē:

1. Noteikt to, cik bērna atmiņa, uzmanība, iztēle, domāšana ir sagatavota lasīšanas prasmju apguvei;
2. Nepieciešamā telpiskā skata veidošanās, lai atšķirtu un apgūtu burtus;
3. Pietiekama skaņu analīzes, fonētiskās funkcijas un sakarīgas runas attīstība.

Agrīnajai grūtību noskaidrošanai lasīšanā izmanto uzdevumus, kas novērtē gatavību analizēt skaņas sastāvu (Spirova, 1970; Bessonova, Gribova, 1994). Šai metodei ir diezgan

uzticama prognoze, bet tikai attiecībā uz tam grūtībām, kuru izcelsme ir tieši saistīta ar fonētiskās analīzes nepilnveidi. Lai novērtētu problēmu rašanās risku, tā prognozējamā vērtība ir nenozīmīga. Šīs metodes trūkums ir tāds, ka tas liek nevienlīdzīgos apstākļos bērnus, kuri apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādes un tos, kuri mācījušies mājas apstākļos. Pēdējie, bez iespējas iegūt nepieciešamo sagatavošanos šajās iemaņās bērnudārzā, protams, sliktāk tiek galā ar dotajiem uzdevumiem, un bez pietiekamiem pamatojumiem var tikt attiecināti uz riska grupu.

Kā atzīmē L. Kobzareva un T. Kuzmina, agrā diagnostika un savlaicīga palīdzības sniegšana bērniem ievērojami palielina izredzes uz panākumiem bērnu veicināšanai apgūt lasītprasmi. Jo vēlāk tiek atklātas šīs grūtības, jo lielākas smaguma pakāpes tās sasniedz, un, jo ilgāka korekcija un apmācības kurss šādos gadījumos ir nepieciešams. Profilakse ir visefektīvākais pasākums, kas ļauj novērst problēmu attīstību (Kobzareva, Kuzmina, 2000).

Sava praktiskajā izpēte pētījuma tika izmantota agrīno secību attiecībā uz lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem, ko izstrādājis Kornevs (Kornevs, 1997). Šīs metodikas pamatuzdevums ir bērnu apsekošanas rezultātā atklāt riska grupu. Metodika ir vienkārši izmantojama un pētījumā gaitā ieņem minimālo laika daudzumu, kā arī var tikt izmantota plašā speciālistu lokā, kuri strādā ar bērniem, piemēram, to var izmantot psihologi, pedagogi. Tajā pašā laikā tā ir ļoti informatīva un pārbaudīta praksē.

Bez šīs metodikas tika veikti testi, kas vērsti uz runas funkciju apsekošanu bērniem, ko savos pētnieciskajos darbos izstrādājuši tādi pētnieki, kā, piemēram, R. Lalajeva un L. Venediktova, 2000.; O. Inšakova, 2000.; R. Ņemovs, 1998.; T. Bogdanova un T. Kornilova, 1994.; I. Bartašnikova un A. Bartašnikovs, 1997.; A. Maksakova un G. Tumakova, 1991.; L. Čeremoškina, 1997.; L. Tihomirova, 1996. Atbilstoši bērnu vecumam speciāli atlasīti uzdevumi bērniem tika doti rotaļu formā.

Izstrādātā eksperimenta metodika ļauj noteikt, tieši kādi priekšnosacījumi lasītprasmei pirmsskolēniem nav veidoti pietiekamā pakāpē. Tā palīdzēs turpmāk izstrādāt izglītības darba plānu, kas vērsts uz noteiktu problēmu korekciju un novēršanu.

Eksperimenta metodika ietver šādas sadaļas:

1. Grūtību agrīna atklāšana lasīšanā un rakstīšanā, ko izstrādājis L. Kornevs.
2. Psihisko procesu stāvoklis, kas nepieciešami lasīšanas prasmi sekmīgai apgūšanai: domāšana, uztvere, uzmanība, atmiņa, iztēle.
3. Lasīšanas procesā iesaistīto runas psihisko funkciju stāvoklis: izruna, fonētiskā uztvere, analīze un sintēze.

Zemāk izskatīsim metodikas, to procedūru, instrukciju un izpildes novērtējumu:

2.2.1. L. Korņeva grūtību agrīna atklāšana lasīšanā un rakstīšanā

I. Rindu izruna

Instrukcija bērnam: nosauc pēc kārtas gadalaikus (pēc atbildes par gadalaikiem), nedēļas dienas.

Vērtējumi (šeit un turpmāk vērtējums sniegts soda ballēs):

- Pareizi atbildēja uz abiem jautājumiem – 0 balles;
- Pareizi atbildēja uz vienu jautājumu – 2 balles;
- Neatbildēja ne uz vienu jautājumu – 3 balles.

II. Ritmi

Instrukcija bērnam: Klausies, kā es piekļauvēju un, kad es beigšu, piekļauvē tieši tāpat. Pēc tam vienreiz tiek uzrādīta sitienu sērija pa galdu (ar zīmuli) ar gariem un īsiem intervāliem:

1) Vienkāršie ritmi - !! !, ! !, ! ! !, ! ! !, ! ! !

Ja uzdevums ir izpildīts pareizi, tad notiek pāreja pie sarežģītākiem ritmiem; ja ir vairāk par vienu kļūdu – tad uzdevums ir pārtraukts.

2) Sarežģītie ritmi - ! ! ! ! !, ! ! ! !, ! ! ! ! !, ! ! ! ! !

Vērtējumi:

- Pareizi izpildīti abi uzdevumi – 0 balles;
- Izpildīti tikai vienkāršie ritmi – 2 balles;
- Neizpildīts neviens no uzdevumiem – 3 balles.

III. Tests “Dūre-riba-plauksta”

Instrukcija bērnam: Uzmanīgi paskaties, ko es darīšu un atkārto to pašu!

Procedūra: Pedagoģs trīs reizes pēc kārtas demonstrē bērnam secību ar trim rokas kustībām: sist ar dūri pa galdu, novieto plaukstu uz ribām, uzsit ar plaukstu pa galdu. Bērnam trīs reizes bez kļūdām jāatkārto šī secība. Ja bērns ir pārkāpis kustību secību, viņam tika norādīts ka ir pieļauta kļūda un tiek dots vēl viens mēģinājums. Ja uzreiz atkārtoja pareizi, tas netika uzskatīts par kļūdu. Kopā pieļaujamas ne vairāk kā 5 demonstrācijas.

Vērtējumi:

- Pareizi no 1 vai 2 mēģinājumiem – 0 balles;
- Pareizi pēc 2-3 mēģinājumiem – 2 balles;
- Pareizi pēc 4-5 vai vairāk mēģinājumiem – 3 balles.

IV. Ciparu atkārtojums

Instrukcija bērnam: Tagad es nosaukšu tev dažus skaitļus, bet tu, tiklīdz es beigšu runāt, atkārtosi tieši tādā pašā secībā. Uzmanīgi! Pēc tam ar vienmērīgu balsi, nemainot intonāciju, pēdējā ciparā, starta laika atskaites ritmā, tika nosaukta virkne no 3 cipariem.

Kļūdainā atskaņošanas gadījumā tika piedāvāta cita ciparu virkne. Ja ir pareizi atskaņots – ciparu virkne no 4 cipariem un tā tālāk līdz 5 cipariem. Tiek fiksēts ciparu skaits, kuru bērns ir spējis atcērties. Tas bija sākotnējais vērtējums par uzdevuma pirmo pusi.

Pēc tam tika dota jauna instrukcija: “tagad es tev nosaukšu vēl dažus ciparus, un tu tos arī atkārtosi, bet tikai pretējā secībā. Piemēram, ja teikšu 1-2, tad tev jāsaka 2-1”. Paralēli pedagogs ar pirkstiem uz galda norādīja uz diviem iedomātiem punktiem: vispirms no kreisās puses uz labo, tad no labās uz kreiso. Vērtējumu taktika tāda pati, ka uzdevuma pirmajā pusē, vispirms tika piedāvāta 2 ciparu virkne, pēc tam 3 utt.

Kopējais darba izpildes rezultāts bija vērtējumu summa par darba pirmo un otro uzdevumu.

Vērtējumi:

- Gala rezultāts vairāk par 6 – 0 balles;
- Gala rezultāts vienāds ar 6 – 2 balles;
- Gala rezultāts mazāks par 6 – 3 balles.

V. Orientēšanās “Pa kreisi -pa labi”

A. Parasta orientēšana

Instrukcija bērnam: Pacel kreiso roku (jāsāk tieši ar kreiso), parādi labo aci, kreiso kāju. Ja uzdevums ir izpildīts tad sākam nākamo uzdevumu, ja nē – apturam.

B. Heda runas paraugs

Instrukcija bērnam: Ar kreiso roku ķeries pie labās auss, ar labo roku – aiz labās auss, ar labo roku – aiz kreisās auss, ar kreiso roku parādi labo aci.

Vērtējumi:

- Pareizi izpildīti abi uzdevumi – 0 balles;
- Pareizi izpildīts tikai 1 uzdevums – 2 balles;
- Uzdevumi neizpildīti – 3 balles.

VI. Stāstījuma sastādīšana pēc attēliem

Procedūra: Bērnam tika rādīts 2 bilžu stāsts (stāsts par vistu, cāļiem un patvāri no N. Radlova grāmatas “Stāsti bildēs”). Pirmajā attēlā attēlota vista, kas izvedusi 4 dzeltenus cāļus pastaigā, un uz zemes guļošā patvāra caurule, kurā viens no cāļiem skatās. Otrajā attēlā pārsteigta vista redz, ka 3 cālēni izlien no caurules melni, bet ceturtais, vēl dzeltenais cālis, ieskatās tajā.

Instrukcija bērnam: Paskaties! Šajos attēlos uzzīmēts mazs stāstiņš. Lūdzu, pastāsti, kas, tavuprāt, šeit uzzīmēts. Izveido stāstījumu.

Ja bērnam neizdevās patstāvīgi izveidot stāstījumu vai tā vietā bērns vienkārši nosauc attēlotus priekšmetus un dzīvniekus, tad pedagogs var uzdot jautājumus, lai atvieglotu

stāstījuma izveidi. Pēc stāstījuma bērnam tika uzdots jautājums: Lūdzu, paskaidro, kāpēc cāļi kļuvuši melni?

Vērtējumi tika likti divos posmos:

1. Tiek vērtēta stāstījuma uzbūves kvalitāte – sakarība, izteiksmes pilnīgums, apraksta pareizība, notikumu secība.
 - Stāstījums sastādīts patstāvīgi, bez vai gandrīz bez kļūdām – 0 balles;
 - Stāstījums izveidots, pateicoties papildus jautājumiem, bez īpašām kļūdām vai patstāvīgi ar kļūdām (izlaista būtiska stāstījuma daļa, nepareiza notikumu secība);
 - Bērns tikai nosauc attēlotus priekšmetus un dzīvniekus – 3 balles;
 - Bērns bez pieaugušā palīdzības pat nenosauc attēlotus priekšmetus un dzīvniekus – 4 balles.
2. Tiek novērtēta cēloņsakarību izpratne:
 - Tiek dots pareizs skaidrojums, kāpēc cāļi kļuvuši melni (notraipījušies) – 0 balles;
 - Skaidrojums nav pilns (caurule ir melna) – 1 balle;
 - Nepaskaidroja neko – 2 balles.

Kopvērtējums: pirmā un otrā vērtējumu summa.

Galīgā atzinuma sastādīšana: tika summēti šādi 3 vērtējumi: par “Rindu izrunu”, “Ciparu atkārtošānu” un par ritmiem. Ja bērns saņēma vairāk nekā 5 balles, tas liecināja par bērna noslieci uz lasīšanas traucējumiem.

2.2.2. Psihisko funkciju izpēte

Pētījums par gatavību mācīties lasīt ietvēra šādu garīgo un kognitīvo funkciju, un procesu izpēti: uztvere, atmiņa, uzmanība, domāšana, iztēle.

I. Uztveres attīstības izpēte

Uzdevums Nr.1. Vizuālās uztveres pētīšanai tika izmantota didaktiskā spēle “Kādi objekti ir paslēpti zīmējumos?” (Nemovs, 1998).

Apraksts: Bērnam tiek paskaidrots, ka viņam tiks parādīti divi kontūru zīmējumi, kuros ir kā “paslēpti” dažādi zināmi objekti. Tad viņam tiek parādīti zīmējumi (vispirms viens un tikai pēc tam, kad viņš atrod visus objektus, pārējie). Tiek dotas 40 sekundes laika. Ja šajā laikā bērns nav paspējis izpildīt uzdevumu, tad tas tiek pārtraukts.

Vērtējums (turpmāk soda punktos): Uzdevums tiek uzskatīts par izpildītu, ja bērns atvēlētajā laikā nosauca visas 10 objektus - 0 punkti (augsts līmenis); ja bērns pareizi atrada un nosauca 6-9 objektus - 2 punkti (vidējais līmenis); mazāk par 6 atrastiem objektiem- 3 punkti (zems vizuālās uztveres līmenis).

Uzdevums Nr.2. Dzirdes uztveres līmeņa izpēte ar didaktiskās spēles “Teksta izpratne” palīdzību (Bogdanova, Kornilova, 1994). Dzirdes uztvere nosaka dzirdētā materiāla izpratni un uztveri.

Apraksts: Dzirdes uztveres līmenis tika atklāts ar bērna stāstījumu par lasīto tekstu. Bērns klausījās tekstu, pēc tam to pārstāstīja.

Vērtējums: Stāstījumi bez kļūdām tiek novērtēti ar 0 punktiem (augsts līmenis). Ja bērns pieļāva 1-3 kļūdas - 2 punkti (vidējais līmenis). Vairāk nekā 3 kļūdas - uzdevums tika uzskatīts par neizdevušos un tika novērtēts ar 3 punktiem (zems līmenis).

Uzdevums Nr. 3. Tēlu uztveres veidošanās līmeņa izpētei bērniem tika piedāvāta spēle “Sagrieztās bildes” (I. Bartašnikova, A. Bartašnikovs, 1997).

Apraksts: Bērnam pēc kārtas tika pasniegti krāsaini priekšmetu attēli, kas sagriezti 4-6 daļās, no vienkāršākiem līdz sarežģītākiem. Kartes tika izliktas nejauši, lai būtu grūti uztvert visu tēmu. Tiek dots laiks izskatīšanai (ne vairāk kā 5 sekundes), pēc kura bērnam tiek uzdoti jautājumi un tiek lūgts savienot atpazīto attēlu. Ja bērnam ir grūti atbildēt, kas tieši ir uzzīmēts, pieaugušais pievērš uzmanību raksturīgākajai detaļai.

Vērtējums: Tika fiksēts pareizi salocītu attēlu skaits, visas pareizās un nepareizās atbildes, kā arī visas grūtības, ar kurām bērns piedzīvoja vesela attēla noteikšanu.

II. Atmiņas attīstības izpēte

Uzdevums Nr. 1. Tiek izmantoti 10 vārdi, lai diagnosticētu tiešās verbālās atmiņas apjomu un ātrumu (Nemovs, 1998).

Apraksts: Bērnam tiek nolasīti 10 nesaistīti vārdi (lēmām ar 1-2 sekunžu intervālu): “dakša, puķe, telefons, stikls, putns, lelle, spuldzīte, cilvēks, attēls, grāmata.” Pēc tam bērnam jāatkārto vārdus, un pieaugušais izlabo visas kļūdas un neprecizitātes, tad bērnam tika lūgts vārdus atkārtot vēlreiz, un tā tālāk, līdz viņš visus vārdus atkārtot pareizi. Pēc aptuveni 20-30 minūtēm bērnam tika lūgts atcerēties šos vārdus. Pareizi atkārtoto vārdu skaits no pirmās reizes parāda atmiņas apjomu un atkārtojumu skaits, kas nepieciešams, lai iegaumētu visu sēriju, runā par iegaumēšanas ātrumu.

Vērtējums: Atkārtošanas ātrums ir 4-5 vārdi pirmajā reizē un visas sērijas iegaumēšana pēc 2-3 atkārtojumiem. Ar aizkavētu atkārtošanu (pēc 20-30 minūtēm) bērniem parasti jāatveido 7-9 vārdi - 0 punkti (augsts līmenis); 4-7 vārdi - 2 punkti (vidējais līmenis); mazāk par 4 vārdiem - 3 punkti (zems līmenis).

Uzdevums Nr.2. Mediētās atmiņas pētīšanai tika izmantota didaktiskā spēle “Piktogramma” (Maksakovs, Tumakova, 1991).

Apraksts: Bērnam tika lūgts iegaumēt vārdus (10-12) un atkārtot tos nodarbības beigās. Lai tos būtu vieglāk atcerēties, bērnam tika lūgts uz papīra uzzīmēt kaut ko tādu, kas atgādinātu

par katru no vārdiem. Katrs zīmējums aizņēma ne vairāk kā 2 minūtes. Pēc darba pabeigšanas pieaugušais numurēja zīmējumus, lai būtu skaidrs, kurš zīmējums kuram vārdam pieder. Pēc 20-30 minūtēm bērniem tika parādīti viņu zīmējumi, un viņiem, skatoties uz saviem “kodiem”, bija jāatceras vārdi, kas tika diktēti. Pareizi reproducēto vārdu skaits norāda uz netiešās atmiņas apjomu, kam jābūt lielākam par tiešās atmiņas apjomu, un parasti bērniem vecumā no 4 līdz 5 gadiem ir 8-10 vārdi.

Vērtējums: Pareizi reproducēti 8-12 vārdi - 0 punkti (augsts atmiņas attīstības līmenis); reproducēti 5-8 vārdi - 2 punkti (vidējais līmenis); mazāk par 5 vārdiem - 3 punkti (zems līmenis).

III. Uzmanības attīstības izpēte

Uzdevums Nr.1. Didaktiskā spēle “Atrast atšķirības” - vizuālās uzmanības veidošanās līmeņa noteikšanai (Tihomirova, 1997).

Apraksts: Bērnam tiek parādīti divi attēli un tiek lūgts atrast atšķirības starp tiem.

Vērtējums: bērns atrada 8-10 atšķirības - 0 punkti (augsts līmenis); 6-8 atšķirības - 2 punkti (vidējais līmenis); mazāk nekā 5 atšķirības - 3 punkti (zems vizuālās uzmanības līmenis).

Uzdevums Nr.2. Dzirdes uzmanības izpētei bērniem tika piedāvāts tests “Klausīsimies un atrodam” (Čeremokšina, 1997).

Apraksts: Bērns tiek aicināts trīs minūtes klausīties audiokaseti ar mainīgu augstas skaņas [i] un zemas skaņas [u] ierakstu. Dzirdot augstu skaņu [i], ar plaukstu jāuzsit pa galdu, bet, izdzirdot skaņu [u] - jāiesit ar dūri pa galdu.

Vērtējums: Ja bērns palaida garām vai nepareizi nosauca 4-6 skaņas, viņam tika piešķirti 0 punkti (augsts uzmanības attīstības līmenis); 7-10 skaņas - 2 punkti (vidējais līmenis); vairāk nekā 10 nepareizi nosauktas vai izlaistas skaņas - 3 punkti (zems līmenis).

IV. Domāšanas attīstības izpēte

Uzdevums Nr.1. Lai pētītu bērnu tēlainās domāšanas līmeni, tika izmantots tests “Blēņas” (Nemovs, 1998).

Apraksts: Bērnam tiek parādīts attēls, kurā ir 7 smieklīgas situācijas ar dzīvniekiem. Viņam tas rūpīgi jāapskata un jānorāda, kas tur nav savā vietā. Tad bērnam jāpaskaidro, kāpēc viņam šķiet, ka norādītās lietas neatrodas savā vietā, un jāpasaka, kā tam patiesībā vajadzētu būt. Atvēlētais laiks ir 3 minūtes.

Vērtējums: Tēlainās domāšanas līmenis tiek uzskatīts par augstu, ja bērns noteiktajā laikā nosauca visas 7 absurdās lietas un 4-7 spēja pilnībā izskaidrot - 0 punkti; 2 punkti (vidējais līmenis) - bērns pamanīja visus pieejamos absurdus, bet nepaguva līdz galam izskaidrot 5-7 no tiem atvēlētajā laikā; 3 balles (zems līmenis) - atvēlētajā laikā bērnam izdevās konstatēt 1-4 absurdus un līdz skaidrojumam nenonāca.

V. *Iztēles attīstības izpēte*

Uzdevums Nr.1. Lai pētītu radošo iztēli, bērniem tika piedāvāta spēle “Uzzīmē kaut ko” (Bogdanova, Kornilova, 1994).

Apraksts: Bērnam tiek iedota papīra lapa, flomāsteru komplekts un bērns tiek aicināts izdomāt un uzzīmēt ko neparastu. Laiks ir 5 minūtes, lai izpildītu uzdevumu.

Vērtējums: Ja bērns atvēlētajā laikā ir uzzīmējis ko oriģinālu, neparastu, spilgtu un zīmējuma detaļas ir labi izstrādātas, radošās iztēles attīstības līmenis tiek uzskatīts par augstu un bērns saņem 0 punktu; ja bērns uzzīmēja kaut ko, kas parasti nav jauns, bet zīmējums izrādījās spilgts un nes sevī radošās iztēles elementus, un zīmējuma detaļas un attēli ir izstrādāti vidēji - vidējā līmenī (2 punkti); bērns uzzīmēja kaut ko ļoti vienkāršu, ne oriģinālu, vai arī atvēlētajā laikā vispār neko nevarēja izdomāt (atsevišķi triepieni, līnijas) - zems attīstības līmenis (3 punkti).

2.2.3. Runas funkciju izpēte

I. *Skaņas izrunas stāvoklis*

Tiek noteikts runas skaņu izrunas pārkāpuma raksturs: prombūtne, aizstāšana, nepilnīga artikulācija.

Apraksts: Skaņu izrunas pētījums tika veikts pēc vispārpieņemtas metodikas, izmantojot logopēdisko albumu ar priekšmetu attēliem. Tika izmantotas arī dažādas zilbes, vārdi, teikumi. Sakarā ar to, ka pirmsskolas vecuma bērniem ir traucēta artikulācija sarežģīto skaņu izrunā, tika pētītas skaņas: [p] un [p'], [л] un [л'], [c] un [c'], [з] un [з'], [ж] un [ш].

Vērtējums (soda punktos): 0 punkti - visu skaņu normāla atveide; 2 punkti - 1. skaņu grupas fonēmisks vai fonētisks defekts; 3 punkti - 2 skaņu grupu fonēmisks vai fonētisks defekts;

II. *Vārda skaņu-zilbiskās struktūras reproducēšana*

Apraksts: Tiek pētīta spēja atveidot vārdu skaņu-zilbisko uzbūvi. Uzdevumam tiek izmantoti 1,2,3,4,5 - sarežģīti vārdi, kas jāizrunā (jāatkārto) pēc pedagoga.

Apraksts: Lūdzu, atkārto pēc manis vārdus: magones, siers, sniegs, rāmis, vārds, ligzda, tomāti, panna, zvaigznes, temperatūra, putnu būda, policists, rūgušpiens, metinātājs.

Vērtējums: 0 punktu (augsts līmenis) - bērns izpilda uzdevumu bez kļūdām vai pieļāva 1 kļūdu; 2 punkti (vidējais līmenis) – tika pieļautas 2-4 kļūdas - zilbju struktūras sagrozīšana vārdos ar sarežģītu zilbju uzbūvi pēc izlaiduma veida, zilbju pārkārtošana; 3 punkti (zems līmenis) - zilbju struktūras izkropļojumi gan vienzilbes vārdos, gan vārdos, kas sastāv no trim līdz piecām zilbēm, daudzi pārkāpumi vārdu skaņu-zilbju struktūrā.

III. *Fonēmiskās uztveres izpēte*

Uzdevums Nr.1. Noteikt noteiktās skaņas esamību vai neesamību vārdā (Inšakova, 2000).

Apraksts: Bērnam tiek parādīts attēls un tiek lūgts noteikt, vai dotajā vārdā ir eksperimentētāja nosauktā skaņa.

Apraksts: “Uzmanīgi paskaties uz attēlu un saki, vai vārdā “флар” ir skaņa [л].”
Līdzīgi atkārto ar citiem vārdiem.

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - pieļautas dažas kļūdas (1-2); 3 punkti - tiek novērots liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība;

Uzdevums Nr.2. Jārāda attēlus ar doto skaņu (Inšakova, 2000).

Apraksts: Uzmanīgi apskati attēlu un nosauc, kuriem vārdiem ir skaņa [r]: āmurs, ķirsis, ods, vārna, ezis, roze, zīmulis.

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība.

Uzdevums Nr.3. Saskaņojiet attēlu pārus ar nosauktajiem vārdiem-paronīmiem (Inšakova, 2000).

Apraksts: “Es tev nosaucu vārdu, piemēram, “коза”, un tev jāparāda man bilde ar vārdu, kas atšķiras tikai ar vienu skaņu. Izmantotajā piemērā tas ir “коса”. Vārdi: крыша-крыса, бочка-почка, коза-коса, рожки-ложки, шар-жар utt.

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība.

Secinājums par fonēmiskās uztveres attīstības līmenis: ja bērns ieguva no 0 līdz 2 ballēm - augsts līmenis; punktu skaits, ko bērns ieguvis par trim uzdevumiem no 3 līdz 6 ballēm - vidējais līmenis; virs 6 ballēm - zems līmenis.

IV. Fonēmiskās analīzes izpēte

Uzdevums Nr.1. Jānosauc patskaņi vārda sākumā (Inšakova, 2000).

Apraksts: “Nosauc man, kāda ir pirmā skaņa vārdā, ko es tev pateikšu”: (о) облако, (и) иглы, (а) аист, (у) удочка.

Vērtējumi: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība.

Uzdevums Nr.2. Jānosauc līdzskaņi vārda sākumā (Inšakova, 2000).

Apraksts: “Nosauc man, kāda skaņa ir pirmā skaņa vārdam, ko es tev pateikšu. Parādi attēlā redzamo vārdu: (к) козел, (с) санки, (р) ракета, (м) мышь, (л) ландыш.”

Vērtējumi: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība.

Uzdevums Nr.3. Jānosauc dotās skaņas vieta vārdā (Inšakova, 2000).

Apraksts: “Skaties attēlā. Padomā un atbildi, kur skaņa dzirdama: vārda sākumā, vārda vidū vai vārda beigās.”

Vērtējumi: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits, nepieciešama eksperimentētāja palīdzība.

Uzdevums Nr.4. Jānosaka skaņu secību vārdā (Inšakova, 2000).

Apraksts: Bērnam tiek parādīts attēls un tiek nosaukts vārds. Viņam jānosauc visas šī vārda skaņas secībā. Ir dots piemērs.

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - liels kļūdu skaits.

Secinājums par fonēmiskās analīzes attīstības līmeni: ja bērns ieguva no 0 līdz 4 ballēm - augsts līmenis; punktu skaits, ko bērns ieguvis par četriem uzdevumiem ir no 5 līdz 9 ballēm - vidējais līmenis: virs 9 ballēm - zems līmenis.

V. *Fonēmiskās sintēzes izpēte*

Procedūra: Eksperimentētājs lūdz bērnu nosaukt vārdu veselumā, ko bērns tikko dzirdējis ar pauzēm pēc katras skaņas (Inšakova, 2000).

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - kļūdas 2 vārdu sintēzē ar līdzskaņām; 3 punkti - kļūdas 2 vārdu sintēzē bez līdzskaņām vai vienzilbju vārdos.

VI. *Fonēmiskās iztēles izpēte*

Uzdevums Nr.1. Attēlu atlase, kurā ir noteikta skaņa (Lalajeva, Venediktova, 2000).

Apraksts: Bērnam tiek piedāvāts rūpīgi izskatīt attēlus un pēc tam izvēlēties tos, kuru nosaukumā ir noteiktā skaņa.

Vērtējums: 0 punktu - pareiza uzdevumu izpilde; 2 punkti - atsevišķas kļūdas (1-2), labotas patstāvīgi; 3 punkti - izteiktas grūtības izpildīt uzdevumu (3-4 attēli nav aizkavēti vai attēli citai skaņai).

Uzdevums Nr.2. Atrast vārdu, kas atbilst noteiktai skaņai (Lalajeva, Venediktova, 2000).

Apraksts: “Izdomā vārdus, kas sākas ar skaņu “s””.

Vērtējums: 0 punkti - pareiza uzdevuma izpilde, vārdu kopas izvēle ar doto skaņu; 2 punkti - dažas kļūdas (1-2) vārdu atlasē; 3 punkti - starp pareizajiem bērns bieži nosauc vārdus ar citu skaņu vai ar citu skaņas atrašanās vietu vārdā.

Kopumā secināms, ka lasīšanas prasmju apgūšanas grūtību riska pakāpe nosaka punktu skaitu katram bērnam, pamatojoties uz testa uzdevumu veikšanas rezultātiem. Nav riska tiem bērniem, kuri ieguva no 0 līdz 23 punktiem. Bērniem, kuru vērtējums ir no 24 līdz 46, ir minimāls risks saskarties ar grūtībām. Bērni, kuri ieguvuši vairāk nekā 47 punktus, ir “riskā grupā” ar izteiktu lasīšanas traucējumu pakāpi.

3. 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšanas pētījuma rezultāti

3.1. Diagnostikas laikā iegūto rezultātu apkopošana un analīze

Pētījuma laikā bērnu atbildes tika vērtētas pēc iepriekšējās nodaļās aprakstītās punktu sistēmas, izmantojot visiem uzdevumiem definētu kritēriju grupu (visi uzdevumi tika vērtēti soda punktos). Katras eksperimenta sērijas beigās dati tika ierakstīti protokolos, kuros fiksēts bērna izpildīto uzdevumu skaits, izpildes laikā pieļauto kļūdu skaits, kā arī uzdevumu atkārtojumu skaits un korekciju skaits pēc atkārtojumiem. Lai atvieglotu fiksāciju, protokoli tika veidoti tabulu un diagrammu veidā, tiem tika piešķirts kvalitatīvs un kvantitatīvs raksturojums.

Pētījuma laikā bērni, kas piedalījās eksperimentā, veica mutiskus uzdevumus. Tika izmantota individuāla darba forma. Pētījuma autore sniedza mutiskus norādījumus, kas atspoguļoja bērna turpmāko darbību secību, kā arī subjekta atbildes formu. Pētījuma materiāls bija sižeta un priekšmetu attēli, mutiski testi. Ilustrētais materiāls noskaidrojošā eksperimenta uzdevumiem sniegts 1. pielikumā (skat. 1.pielikumu).

Pirmā eksperimenta sadaļa bija veltīta “risku grupas” noteikšanai pirmsskolas vecuma bērnu lasīšanas prasību apgūšanas grūtībām. Kvantitatīvie dati par bērnu veikto uzdevumu izpildi ir parādīti 1. tabulā (skat. 1.tabulu).

1.tabula. Testa uzdevumu izpilde bērniem saskaņā ar Korneva metodi, lai agrīni atklātu grūtības apgūt lasīšanu.

Nr.	Testa nosaukums	Izpildes kritēriji	Bērnu skaits, kuri izpildījuši testu, %
1	Rindu izruna	Gadalaiki un nedēļas dienas	65
		Nosaukta tikai 1 rinda	15
		Uzdevums nav izpildīts	10
2	Ritmi	Sarežģītie (4-5 sitieni)	45
		Tikai vienkāršie (3 sitieni)	40
		Uzdevums nav izpildīts	15
3	Tests “Dūre-riba-plauksta”	1 mēģinājums	20
		2 mēģinājumi	45
		3 vai vairākiem mēģinājumi	35

4	Ciparu atkārtošana	Gala rezultāts lielāks par 6	25
		Gala rezultāts vienāds ar 6	40
		Gala rezultāts mazāks par 6	35
5	Orientēšanās “pa labi-pa kreisi”	Izpildīti abi uzdevumi	50
	a) Orientēšanās uz sevi	Izpildīts tikai 1 uzdevums	30
	b) Heda runas tests	Nav izpildīts neviens no uzdevumiem	20
6	Stāstījuma sastādīšana pēc attēliem	Gala rezultāts mazāk par 2	30
		Gala rezultāts no 2 līdz 4	30
		Gala rezultāts 6 un vairāk	40

Kā redzams 1.tabulā, lielāko daļu uzdevumu bērniem nebija grūti izpildīt. Tomēr starp 20 bērniem ir arī tādi, kuri piedāvātos uzdevumus izpildīja vidējā līmenī vai vispār netika galā ar tādiem uzdevumiem kā, piemēram, kustību secības, skaņu ritmu atveidošana, kā arī tiem bija grūtības ar ciparu atkārtošanu.

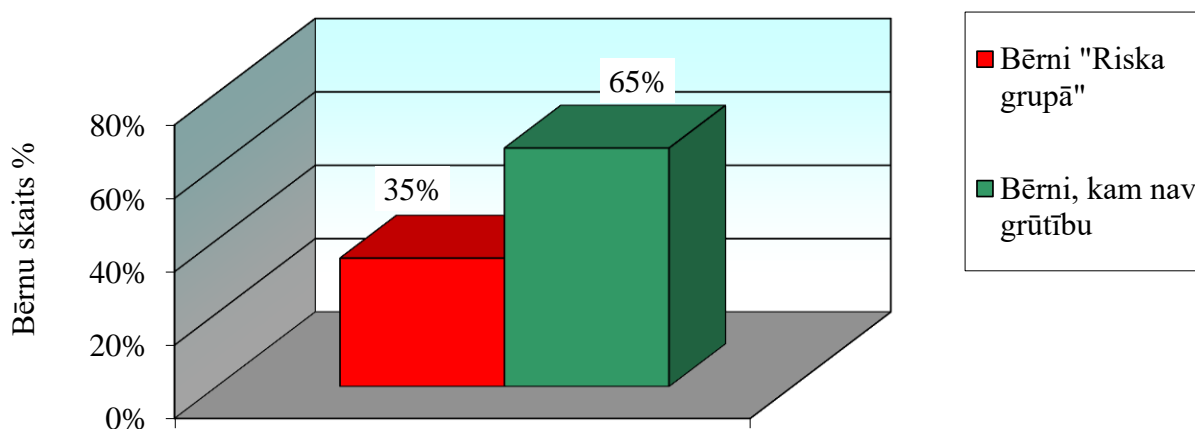
Divi bērni nespēja automatizēt rindu secības (gadalaiki, nedēļas dienas). Lai gan viņi zināja gadalaikus, tie neievēroja pareizo secību. Pēc skolotājas norādījuma par kļūdu, bērni tās neizlaboja. Uzskaitot nedēļas dienas, šie bērni izlaida vārdus un uzskaitīja tās nepareizā secībā.

Pēdējā, sestā, uzdevuma vērtējums ļauj noteikt vairākas specifiskas pazīmes saskaņotas runas izpausmēs bērniem. Kā redzams 1.tabulā, sakarīga stāstījuma izveidošana izrādījās veiksmīga tikai 30% (6 bērniem) no pētāmajiem bērniem. Šie bērni ātri un pareizi izveidoja loģisku un sakarīgu stāstu, viņiem nebija vajadzīgs pētījuma autores pamudinājums. Pārējiem bērniem bija nepieciešama palīdzība, piemēram, palīgjaudājumi, norādot uz atbilstošo attēlu vai konkrētu detaļu. 30% bērnu bija grūtības pāriet no vienas bildes uz otru, kas izpaudās kā lielas pauzes, grūtības pašam turpināt stāstījumu. Viņu stāstījumos bija nepilnības attēlos redzamajos darbības momentos, bieži tika pārkāpta stāstījuma semantiskā atbilstība attēlotajam sižetam.

40% bērnu stāstījumi tika samazināti līdz vienkāršai varoņu darbību nosaukšanai. Šiem bērniem stāsts praktiski tika samazināts līdz atbildēm uz jautājumiem un zaudēja sakarīga stāstījuma raksturu. Jāatzīmē, ka viņi vairāk laika veltīja frāzes veidošanai un pareizo vārdu izvēlei teikumā nekā pārējie bērni. Šo 8 bērnu teikumos biežāk nekā pārējo izteikumos bija vērojams ikdienas vārdu krājuma lietojums, kas, pēc darba autores domām, skaidrojams ar bērnu vārdu krājuma zemo attīstības līmeni, ierobežotu krājumu zināšanas un priekšstatiem par apkārtējo pasauli, kā arī šaurs skatījums.

Izmantojot kvantitatīvo datu apstrādi, tika identificēti “riskā grupas” bērni, kuri ir ar absolūtu lasīšanas apguves grūtību riska pakāpi. Apskatītās bērnu grupas vidū šīs tehnikas izmantošana 35% gadījumu ļāva identificēt noslieci uz lasīšanas traucējumiem, t.i. 7 bērni. Šie bērni, sastādot gala slēdzienu, kopā ieguva punktus, kas pārsniedz 5. Zemāk ievietotajā

histogrammā (skat. 3.attēlu) skaidri redzams bērnu sadalījums pēc lasīšanas traucējumu attīstības riska pakāpes.

3.attēls. Bērnu sadalījums pēc lasīšanas apguves grūtību riska pakāpes.

Eksperimenta pirmās sadaļas datu papildināšanai un precizēšanai tika veikta verbālo un neverbālo psihisko funkciju izpēte, kas ir vadošās lasītprasmes veidošanā. Zinot vecākā pirmsskolas vecuma bērnu psiholoģiskās īpatnības, skolotājs varēs izvirzīt noteiktus uzdevumus sagatavošanai katra bērna lasītprasmes mācīšanai veselumā. Lai to izdarītu, pētījuma autore veica svarīgāko psiholoģisko funkciju attīstības līmeņa izpēti: uztvere, atmiņa, uzmanība, domāšana, iztēle.

Analizējot uztveres attīstības līmeņa noteikšanas testu rezultātus, tika konstatēts, ka pētāmās grupas bērnu uztvere nav pietiekami attīstīta un atbilst vidējam līmenim.

2.tabula. Uztveres rādītājs pirmsskolas vecuma bērniem (% no kopējā pētāmo bērnu skaita).

Uztvere	Vizuāla			Dzirdes			Veselo tēlu		
	augsts	vidējs	zems	augsts	vidējs	zems	augsts	vidējs	zems
Bērnu skaits %	30%	45%	25%	20%	40%	40%	55%	30%	15%

Uzdevumā "Kādi objekti ir paslēpti attēlā?" lielākā daļa bērnu uz attēliem, kas tika rādīti, skatījās ilgi, lielākoties visas noteiktās 40 sekundes. Ātrāk nosaukt attēlā redzamos objektus izdevās tikai 6 bērniem no 20. Bērni nedroši nosauca paslēptos objektus, vilcinājās, un atbildēs bija neskaidrības. Daudzi bērni pētījuma autorei vēlreiz jautāja: "Vai šī ir glāze?",

“Izskatās pēc pudeles, vai ne?”. Priekšmetu atrašanas laiks lielākajai daļai pirmsskolas vecuma bērnu bija 1 minūte un 10 sekundes, kas būtiski pārsniedz noteiktā vecuma nepieciešamo normu (40 sekundes) un liecina par nepietiekami attīstītu redzes uztveri.

Uzdevumā “Teksta izpratne”, kas bija vērsts uz dzirdes uztveres izpēti, bērniem arī nebija augsti rezultāti. Visi bērni uzmanīgi klausījās pasaku, nepārtraucot pētījuma autori, bet, pārstāstot tekstu, bērniem bija būtiskas kļūdas sakarīga teksta konstruēšanā. Tā, piemēram, daudzi bērni nevarēja sakarīgi un loģiski pārstāstīt pasaku, stāstā “lēkājot” no vienas vietas uz otru, tāpēc to atstāstījums bieži zaudēja jēgu. Lai gan bērnu teikumi bija emocionāli iekrāsoti, tie tomēr atšķīrās ar nelielu skaitu īpašības vārdu un epitetu. Gandrīz puse no visiem bērniem savā stāstījumā neizmantoja tiešo runu. 40% bērnu ir noteikts zems dzirdes uztveres attīstības līmenis, kas nozīmē, ka viņi netika galā ar uzdevumu. Tas viss liecina par nepietiekamu ne tikai dzirdes uztveres, bet arī saskaņotas runas attīstību. Jāpiebilst, ka tomēr 4 bērni ar uzdevumu tika galā pilnībā, viņu stāsts bija sakarīgs, pilnīgs, loģisks.

Saliekot daļas (didaktiskā rotaļā “Sagrieztas bildes”), bērniem bija grūtības atrast katrai detaļai pareizo vietu. Trim bērniem neizdevās izpildīt šo uzdevumu. Viņi paši paskaidroja, ka “es nekad to neesmu darījis.” Dažiem bērniem bija nepieciešami mājiņi no pētījuma autores, kura pievērsa uzmanību spilgtākajām detaļām attēla fragmentos (30% no pētāmajiem bērniem). 11 bērniem uzdevums nesagādāja nekādas grūtības, jo ātri un pareizi savienoja visas bildes. Tādējādi var secināt, ka redzes un dzirdes uztvere lielākajai daļai bērnu nav pietiekami attīstīta 6 gadu vecumā, dažiem bērniem uztvere ir zemā līmenī.

Analizējot testa rezultātus, kuru mērķis ir pētīt atmiņas attīstību, pētījuma autore nonāca pie secinājuma, ka atmiņa bērniem ir vāji attīstīta. Vairāki no pētāmajiem bērniem vispār nevarēja koncentrēties uzdevumiem brīvprātīgā darbības regulējuma pārkāpuma dēļ (skat. 3.tabulu).

3.tabula. Atmiņas rādītājs bērniem, kas piedalījās eksperimentā (%).

Atmiņa	Verbālā			Mediētā			
	Līmeni	augsts	vidējs	zems	augsts	vidējs	zems
Bērnu skaits %		0%	55%	45%	65%	25%	10%

Tests “10 vārdi” parādīja, ka bērniem, kas piedalījās eksperimentā, nebija pietiekami liels atmiņas apjoms un bija ļoti zems iegaumēšanas līmenis. Arī mediētās

atmiņas apjoms ir nepietiekams šī vecuma bērniem, jo tikai 11 no 20 bērniem nosauca 6-7 vārdus, pārējie nevarēja atcerēties vairāk par 3-5 vārdiem.

Rotaļa “Piktogramma”, kuras mērķis bija noteikt mediētās atmiņas veidošanās līmeni, parādīja, ka bērni ar šo uzdevumu tika galā daudz labāk nekā ar iepriekšējiem. Lielākā daļa bērnu (13 cilvēki) spēja atcerēties 8-10 vārdus. Tikai 2 bērni attiecīgajā grupā uzrādīja zemu šāda veida atmiņas attīstības līmeni (skat. 4.tabulu).

4.tabula. Uzmanības īpašības bērniem (%).

Uzmanība	Vizuālā			Dzirdes		
	augsts	vidējs	zems	augsts	vidējs	zems
Bērnu skaits %	65%	25%	10%	0%	30%	70%

Uzmanības diagnostikai bērniem tika piedāvāta rotaļa “Atrast atšķirības”. Uz pirmo uzdevumu “Atrodi atšķirības” bērni reaģēja ar interesi un prieku. Daudzi rūpīgi apskatīja bildes un teica, ka tās ir ļoti skaistas, interesantas, un priecājās, kad atrada atšķirības. Šī interese ietekmēja arī konkrētā uzdevuma rezultātus. 13 bērni lieliski tika galā ar uzdevumu, spēja atrast 8-10 atšķirības, tās parādīt un izskaidrot. Pārējie bērni konstatēja 5-7 atšķirības, kas atbilst vidējam vizuālās uzmanības attīstības līmenim. Viņu kļūdas radās, galvenokārt, atklājot sarežģītas atšķirības, kurām bija nepieciešama rūpīga analīze (zaķa ķepas un kreklis, vistas graudi utt.). Un tikai 2 bērni netika galā ar uzdevumu, kas liecina par nepietiekamu uzmanības koncentrāciju. Viņiem bija nepieciešami stimulējoši jautājumi no pētījuma autores, taču arī pēc tiem bērni sniedza nepareizas atbildes un viņiem bija grūti nosaukt attēlos redzamās atšķirības.

Ar otro uzdevumu “Klausieties un atrodiet” lielākā daļa bērnu netika galā, līdz ar to neviens bērns nerasniedza augstu līmeni. Tas viss liecina par zemu dzirdes uzmanības attīstības līmeni. Iespējams, tas ir tāpēc, ka šis uzdevums nav spēle un tādēļ bērnus neinteresēja. Bērni bieži bija izklaidīgi, nespēja koncentrēties uzdevumam. Daudzi pirmsskolas vecuma bērni uzreiz nesaprata skolotāja norādījumus. Tas viss liecina, ka dzirdes uzmanības veidošanās līmenis, tās produktivitāte un stabilitāte ir zemā līmenī (14 bērniem no 20).

Bērnu domāšanas attīstības izpētei autors izmantoja didaktisko spēli “Blēņas”. Kvantitatīvie rezultāti ir parādīti 5. tabulā (skat. 5.tabulu).

5.tabula. Domāšanas radītājs bērniem %.

Domāšana	Tēlainā			
	Līmenis	augsts	vidējs	zems
Bērnu skaits %		25%	60%	15%

Saskaņā ar didaktiskās spēles “Blēņas” rezultātiem, lielākajai daļai bērnu bija konstatēts vidējs tēlainas domāšanas attīstības līmenis (12 no 20 bērniem). Lai gan viņi spēja atrast visus absurdus, grūtības sagādāja izskaidrojums, kāpēc tas ir nevietā un kā tam vajadzētu būt, lai būtu pareizi, kas, savukārt, norāda uz sakarīgas runas attīstības trūkumu. Tika konstatēts, ka bērni savas emocijas pauda, redzot nepareizos attēla elementus, smaidot un smejojoties. 5 bērni bērnudārza mācību grupā uzdevumu spēja izpildīt atvēlētajās trīs minūtes, pareizi nosaucot visus absurdus un skaidri un pietiekami detalizēti izskaidrojot savu izvēli. Turklāt šie bērni nekādā veidā nevēlējās pabeigt uzdevumu, sakot “Es vēl varu pateikt”, “Es vēl neesmu visu izstāstījis” utt. Šie bērni lūdza spēlēt šo spēli vēlreiz. Diemžēl ir vērts atzīmēt, ka 3 bērni netika galā ar piedāvāto pārbaudi. Viņi ilgi un nedroši skatījās uz bildēm un izdevās atrast tikai 3-6 absurdus. Kaut tas atbilst vidējam līmenim, taču ne vienam no tiem bērniem neizdevās paskaidrot, kas bildēs nav kārtībā. Viņi tikai norādīja ar pirkstu, kur, viņuprāt, ir redzams nepareizs objektu izvietojuums.

Līdz ar to, pētot domāšanu, pētījuma autore nonāca pie secinājuma, ka pētāmās grupas bērniem tā nav pietiekami attīstīta savam vecumam, kas negatīvi ietekmēs viņu turpmāko izglītojošo darbību un jo īpaši lasīšanas apgūšanu.

Veicot 5-7 gadus vecu bērnu diagnostiku par gatavību apgūt lasīšanas prasmes, bija interesanti noskaidrot pirmsskolas vecuma bērnu iztēles veidošanās līmeni. Uz to bija vērsts spēles uzdevums “Uzzīmē kaut ko” (skat. 6.tabulu).

6. tabula. Iztēles rādītājs bērniem (%).

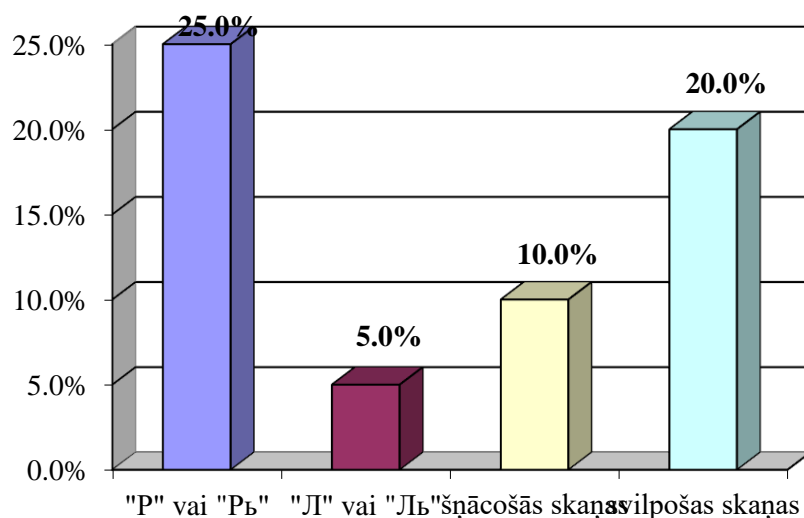
Kreativitāte	Tēlaina			
	Līmenis	augsts	vidējs	zems
Bērnu skaits %		55%	30%	15%

Kā secināms pēc zīmējumu analīzes, lielākā daļa bērnu (55%) zīmēja diezgan spilgtus zīmējumus, kuros skaidri uzzīmētas daudzas detaļas (sauļes stari, zāle, ogas, sēnes, rotājumi uz cilvēku drēbēm u.c.). Bērni zīmēja ar entuziasmu, nepaceļot galvas no zīmējuma. Pēc tam viņi ar entuziasmu stāstīja pētījuma autorei par to, ko uzzīmēja un ko viņiem nebija laika pabeigt. Tā, piemēram, viena meitene attēloja princesi kleitā ar vainagu. Uz kleitas ir daudz dažādu, neparastu formu kabatu, svītru, dekorāciju. Šāda figūras dekorācijas pakāpe liecina par pastiprinātu interesi par zīmēšanu un augsti attīstītu iztēli. Uz jautājumu “Kāpēc tu uzzīmēji princesi?” meitene atbildēja: “Šī ir mana “Bārbija”. Man patīk zīmēt lelles. Viņa ir ļoti skaista.”

Novērojot bērnus zīmēšanas procesā, autore pievērsa uzmanību bērnu izteikumiem par piedāvāto uzdevumu, par pašu zīmējumu. Tā iepriekš minētie bērni priecīgi sasita plaukstu “Urā, zīmēsim!”. Mierīgi reaģēja uz šo uzdevumu tikai 6 bērni. Šie bērni diezgan ātri pabeidza zīmējumus (“Nūjiņa, nūjiņa, gurķis, te nu sanāk cilvēciņš”). Tomēr viņu zīmējumi izrādījās oriģināli un nedaudz jauni (“pārveidojošais robots”, “zoodārzs”, “pokemons”, “pūķis” utt.). Šiem bērni tika attiecināts vidējais iztēles attīstības līmenis. Tikai trīs bērni no eksperimentālās grupas neizrādīja interesi par zīmēšanas procesu, un šo bērnu zīmējumos nebija nekādu radošās iztēles elementu. Tā, piemēram, viens bērns zīmēšanai izvēlējās cilvēka figūru, kuru uzzīmēja ātri un shematiski, skaidru līniju praktiski nav. Šiem bērniem tika noteikts zems iztēles attīstības līmenis. Apkopojot rezultātus par pirmsskolas vecuma bērnu gatavību apgūt lasītprasmi, var secināt, ka 5-7 gadus veciem bērniem ir nepietiekami izveidotas tādas garīgās funkcijas kā atmiņa, uzmanība, domāšana, uztvere un radošā iztēle. Kā arī autore atzīmēja bērnu sakarīgas runas zemo attīstības līmeni.

Kā atzīmē daudzi pētnieki, lai pirmsskolas vecuma bērni veiksmīgi apgūtu lasīšanas prasmes, runas fonēmiskajai pusei ir jābūt pilnībā izveidotai. Tas nozīmē, ka jāveic iepazīšanās ar vārda skaņu pusi un no tās izrietošajām spējām “dzirdēt” atsevišķas vārda skaņas, uzsvāru, dalīt vārdus zilbēs palīdz apgūt pareizo izrunu, patvaļīgi kontrolēt artikulācijas aparātu un rezultātā apgūt pareizu lasīšanas prasmi.

Ņemot vērā šos noteikumus, metodoloģijā tika iekļauti uzdevumi, lai izpētītu bērnu runas skaņu puses attīstības iezīmes. Pētot runas funkcijas bērniem, tika atklātas būtiskas atšķirības runas gatavības līmenī. 6 bērniem, kuri piedalījās eksperimentā ir izteiktās skaņu izrunas īpatnības (skat. 4.attēlu). 3 bērniem ir polimorfie skaņu izrunas traucējumi.

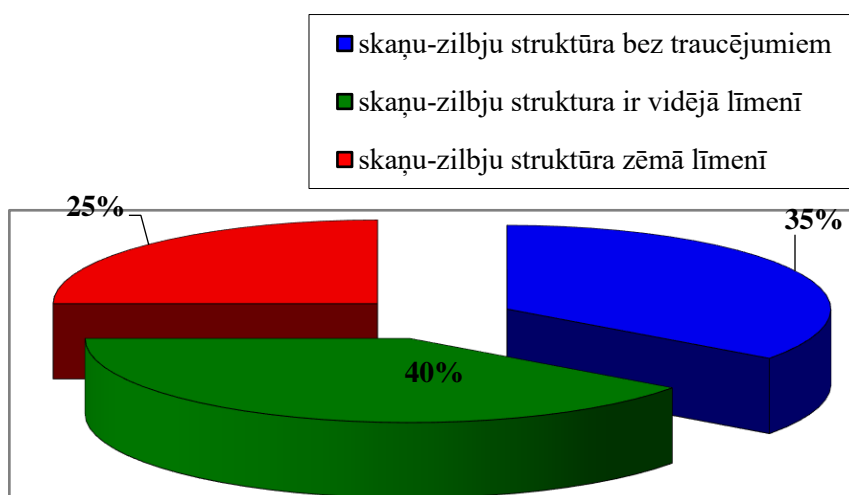

4. attēls. Skaņu izrunas traucējumi bērniem, %.

Pētījuma gaitā kļuva skaidrs, ka patskaņu izruna netika traucēta 100% bērniem. 30% bērniem ir traucēta līdzskaņu izruna: [p] un [p'] –20%, [л] un [л'] – 5%, [c] [c '] un [з] [з'] - 20%, [ш] [ж] -10%. Diviem bērniem iztrūkst skaņas [p] [p'].

20% bērnu eksperimentālajā grupā ir skaņu automatizācijas stadija sakarīgajā runā. Tiem bija raksturīga artikulācijas vienkāršošana, sarežģītas skaņas tika aizstātas ar vienkāršākām pēc to artikulācijas-akustiskām iezīmēm, piemēram, šņācošas skaņas tika aizstātas ar svilpojošām skaņām. Protams, skaņu artikulācijas pārkāpums izraisīja to nepilnīgu izrunu.

Pētījums par spēju reproducēt vārdu skaņu-zilbisko struktūru skaidri parādīja, ka 13 bērni sarežģītus vārdus izrunā saīsināti vai sagrozīti, vai vispār nevar izrunāt vārdu. Pārējie bērni šo uzdevumu izpildīja bez kļūdām (skat. 5.attēlu).

5.attēls. Vārda skaņas un zilbju struktūras reproducēšanas iezīmes bērniem, kas piedalās eksperimentā (%).

Bērnu kļūdas, galvenokārt, tika pieļautas sarežģītu vārdu reproducēšanai. Bērni izlaida skaņas un zilbes, mainot vārda struktūru. Pētījumā vērts norādīt uz šādu pārkāpumu piemēriem: “температура”, “скороводка”, “тепература”, “скараводка”, “скозняк”, “сквозяк”, “простокаша”, “зэздочки”. Šie trūkumi noteikti ietekmēs bērnu lasītprasmi, jo bērns lasīs, kā runā. Jāatzīmē, ka skaņas zilbju struktūras pārkāpumi bērniem norāda arī uz to, ka viņiem nav pietiekami skaidra priekšstata par vārda skaņas sastāvu.

Sekojošie uzdevumi bija veltīti fonēmisko funkciju attīstības izpētei pirmsskolas vecuma bērniem. 7.tabulā sniegti kvantitatīvie dati par bērnu veiktajiem uzdevumiem fonēmiskās uztveres attīstības pētīšanai (skat. 7.tabulu).

7. tabula. Bērnu fonēmiskās uztveres attīstības īpatnības (%).

Uzdevums	Nosaukt noteiktās skaņas esamību vai neesamību vārdā			Rādīt attēlus ar doto skaņu.			Saskaņot attēlu pārus ar nosauktajiem vārdiem-paronīmiem		
	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti
Bērnu skaits %	65%	20%	15%	60%	30%	10%	30%	35%	35%

Kā redzams no 7.tabulā, fonēmiskā uztvere nav vienādi attīstīta visiem bērniem. Tātad, nosakot noteiktās skaņas esamību vai neesamību vārdā, 15% bērnu (3 bērni) pieļāva rupjas kļūdas, 2 bērni dzirdēja skaņu [л] vārdā “гриб”, vēl 2 bērni identificēja skaņu [р] vārdā “ключ”. 20% bērnu, atkārtojot vārdu, var noteikt skaņas. Atlikušie 13 bērni ar uzdevumu tika galā bez kļūdām.

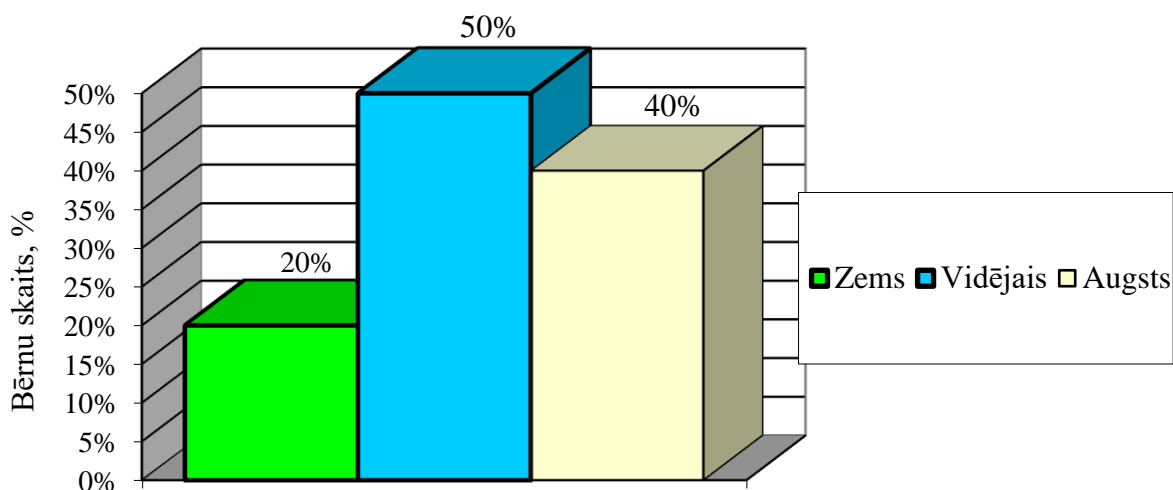
Izvēloties attēlus ar noteiktu skaņu, tika iegūti šādi rezultāti:

- Divi bērni (10%) netika galā ar uzdevumu, viņiem bija daudz kļūdu, un paskaidrojumi, ar kuriem bērni pavadīja savu atbildi, nebija pamatoti, piemēram, skaņa [ш] vārdā “ёж”, jo viņš ir dzeloņains.
- Atsevišķas kļūdas tika konstatētas 6 bērniem (30%). Viņu kļūdas, galvenokārt, attiecās uz vārdiem ar svilpojošām skaņām, piemēram, vārdā “вишня” daudzi atrada skaņu [ж].
- Bez kļūdām uzdevumu izpildīja 12 bērni (60%)

Lai pārbaudītu, vai bērns atšķir pēc skanējuma līdzīgus, bet pēc nozīmes atšķirīgus vārdus, tika piedāvāts uzdevums attēlu materiālā atšķirt skaņas ar vārdiem-kvazihomonīmiem. Bērnām pēc attiecīgajiem jautājumiem bija jāparāda attēls. Rezultātu analīze parādīja sekojošo:

- Divi bērni (10%) netika galā ar uzdevumu;
- Lai gan 5 bērni (25%) saprata uzdevumu, viņi pieļāva daudz kļūdu. Viņu atbildes līdz ar pareizajām bieži vien bija nepamatotas un bezjēdzīgas (“muca” - “karote” – jo abi veidoti no dzelzs”).
- Vēl 7 bērni (35%) izpildīja uzdevumu ar nelielām kļūdām. Šie bērni nezināja, ko nozīmē vārdi “жап”, “почка”, ko var attiecināt uz ierobežoto vārdu krājumu.
- No 20 pirmsskolas vecuma bērniem tikai 6 bērni (30%) izpildīja uzdevumu bez kļūdām. Viņi ātri un pareizi atrada īstās bildes.

Trīs uzdevumu rezultātu kvantitatīvā analīze ļāva noteikt fonēmiskās uztveres attīstības līmeņus pētījuma grupas pirmsskolas vecuma bērniem (skat. 6.attēlu). Fonēmiskās uztveres izpēte ar bērniem parādīja, ka vairumam pirmsskolas vecuma bērnu runas skaņu uztveres līmenis ir vidējā un zemā līmenī, kas būtiski kavē lasītprasmes attīstību bērniem.

6.attēls. Pirmsskolas vecuma bērnu fonēmiskās uztveres veidošanās līmenis, %.

Turpmākie pētījumā izmantotie četri uzdevumi bija vērsti uz fonēmiskās analīzes attīstības iezīmēm pirmsskolas vecuma bērniem. Rezultāti ir attēloti 8.tabulā, kas parāda manāmu kļūdu pieaugumu pirmsskolas vecuma bērniem no vienkāršāka uzdevuma uz sarežģītāku (skat. 8.tabulu).

Kā redzams 8.tabulā, bērni precīzi atšķir vārda pirmo skaņu, 85% bērnu uzdevumus izpildīja pareizi. Vēl trim bērniem jeb 15% bija atsevišķas kļūdas, piemēram, vārdā “облако” divi bērni izcēla skaņu [a], taču viņi uzreiz izlaboja sevi. Divi bērni lūdza atkārtot vārdus.

8.tabula. Fonēmiskās analīzes attīstības iezīmes pirmsskolas vecuma bērniem, kas piedalās eksperimentā (%).

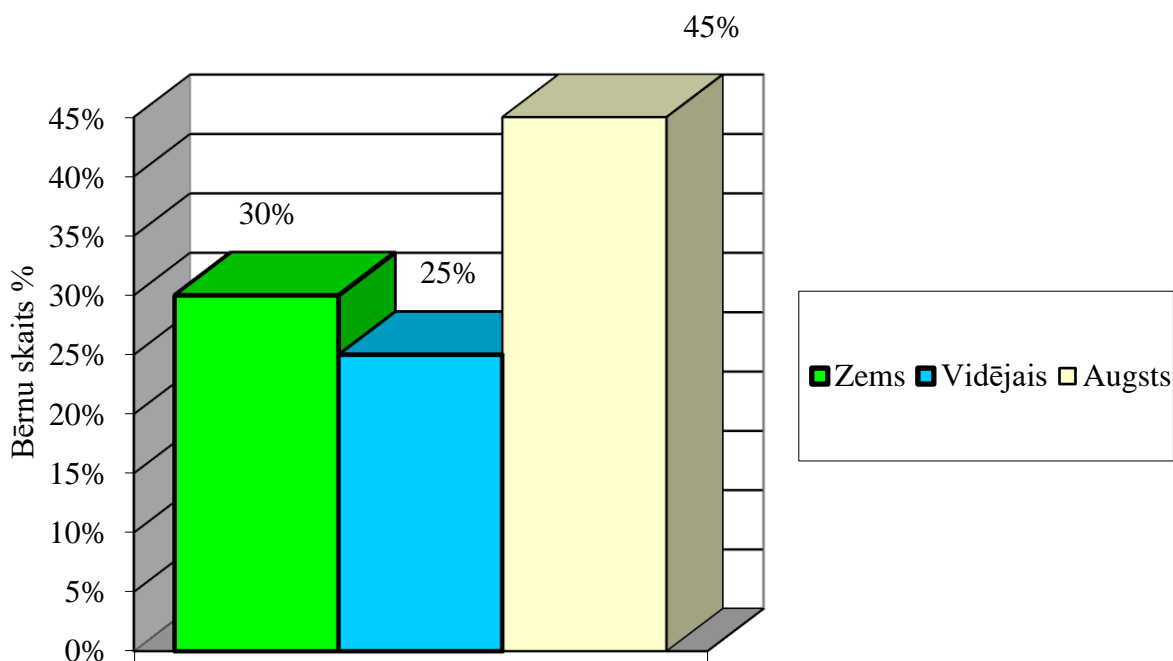
Uzdevums	Jānosauc patskaņi vārda sākumā			Jānosauc līdzskaņi vārda sākumā			Jānosauc dotās skaņas vieta vārdā			Jānosaka skaņu secību vārdā		
	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti
Bērnu skaits, %	85	15	-	65	30	5	50	35	15	30	35	35

Nosaucot pirmo līdzskaņu skaņu, kļūdījās jau 6 pirmsskolas vecuma bērni, jo neizrunāja skaņu, bet gan zilbi, piemēram, vārdam “мышь” pirmā skaņa ir “мы”. Pēc skolotāja norādījuma, kļūdas tika izlabotas. Bija vēl viena kļūda: viens bērns vienkārši atkārtoja vārdus pēc pētījuma autores, nenosaucot skaņu. Pēc norādījumu izskaidrošanas bērns savu kļūdu nelaboja. Tādējādi lielākā daļa pētāmo bērnu veidoja vienkāršas fonēmiskās analīzes funkciju. Sarežģītas skaņas analīzes formas daudziem bērniem sagādāja grūtības. Tātad, veicot uzdevumu noteikt skaņu secību, tikai 30% bērnu (6 cilvēki) uzdevumu izpildīja patstāvīgi un pareizi.

Ar uzdevumu, kurā bērnam bija jānosaka skaņu vietu vārdā, netika galā 3 bērni (15%). Puse bērnu no grupas uzdevumu izpildīja pareizi, bet 1-2 kļūdas pieļāva 35% bērnu. Pārsvarā bērni nevarēja noteikt skaņas [p] vietu vārdā “самовар” un skaņas [ш] vārdā “шкаф”. Jāatzīmē, ka tieši tiem bērniem, kuri neizpildīja uzdevumus, ir skaņas izrunas traucējumi, kurus var sadzirdēt arī bez logopēda palīdzības.

Saskaņā ar L. Paramonovas vērojumiem (Paramonova, 2005) no tā izriet, ka bērni ar pavājinātu vārdu skaņu analīzi nespēj pareizi noteikt skaņu skaitu un secību runātajos vārdos, īpaši tajos, kuriem ir sarežģīta struktūra. Tas noved pie visneparedzamākajām lasīšanas kļūdām. Šādiem bērniem vēlāk var tikt atklāti specifiski lasīšanas traucējumi, disleksija.

7.attēlā ir redzams bērnu sadalījums pēc fonēmiskās analīzes attīstības līmeņiem (skat. 7.attēlu)

7.attēls. Fonēmiskās analīzes veidošanās līmenis pirmsskolas vecuma bērniem.

Balstoties uz veikto fonēmiskās analīzes izpēti uzdevumu rezultātiem, var secināt, ka šī funkcija daudziem pirmsskolas vecuma bērniem ir vidējā un zemā attīstības līmenī, un sarežģītas fonēmiskās analīzes formas izrādījās praktiski nepieejamas, kas izriet no acīmredzama kļūdu skaita pieauguma no viegliem uzdevumiem uz grūtākiem (skat. 9.tabulu).

9.tabula. Fonēmiskās sintēzes un reprezentāciju attīstības iezīmes pirmsskolas vecuma bērniem, kas piedalās eksperimentā.

Uzdevums	Fonēmiska sintēze			Fonēmiska iztēle					
				Attēlu atlase, kuros ir noteikta skaņa			Atrast vārdu, kas atbilst noteiktai skaņai		
	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti	0 punktu	2 punkti	3 punkti
Punkti									
Bērnu skaits, %	45%	45%	15%	60%	35%	15%	70%	20%	10%

Pētījums par vārdu sintezēšanas darbību pēc dzirdes tika veikts, izmantojot skaņu kombināciju materiālu nejaušā secībā no 3 līdz 5 skaņām. Bērniem bija jā sintezē vārdi no skaņām (vienzilbju un divzilbju). 40% bērnu uzdevumu izpildīja bez kļūdām, 45% nepareizi sastādīja 1-2 vārdus. Viņu kļūdas bija vārdos ar līdzskaņu saplūšanu, piemēram, [к] [р] [а] [н] - “кан”, “панка” utt. 15% bērnu pilnībā netika galā ar šo uzdevumu. Šis procents bērnu vārdus nosauca nejauši, nekādā veidā nesaskaņojot ar dotajām skaņām, vai arī nemācēja tos nosaukt. Viņi arī kļūdījās vienzilbes vārdos, piemēram, [ч] [а] [с] - “чашка”.

Skaņas sintēzes pētījumi atklāja šo operāciju nepietiekamu attīstību pusei pirmsskolas vecuma bērnu. Bērni vai nu nepietiekami, vai nemaz nav iemācījušies atšķirtību starp jēdzieniem “skaņa” un “zilbe”. Tas viss liecina par bērnu negatavību apgūt lasīšanu. Pēdējie divi uzdevumi bija veltīti, lai noteiktu spēju veikt vārdu fonēmisko analīzi, pamatojoties uz iztēli. Pētījums ietvēra divas uzdevumu sērijas. 1. sērija - attēlu atlase ar doto skaņu (“ш”), 2. sērija - vārdus ar skaņu “с” vajadzēja izdomāt pašam. Pētījuma rezultāti bija ievērojami augstāki nekā fonēmiskās analīzes un sintēzes pētījuma rezultāti.

60% no visiem pētījumā iesaistītajiem bērniem pareizi atlasīja visus 5 attēlus no 10 piedāvātajiem, kuros ir skaņa [ш]. Izvēloties attēlus noteiktai skaņai, 35% bērnu, apguvuši atlases principu, ne vienmēr nolika malā visus pieejamos attēlus ar šo skaņu, piemēram, bērni kļūdījās vārdos “муха”, “заяц”, “крыса”. Mazāk par četrām bildēm atlasīja 15% bērnu. Šiem bērniem ir traucēta fonēmiskā uztvere. 2.sērijas pētījumā tika iegūti šādi rezultāti: 70% pētāmo spēja izdomāt vārdus dotajai skaņai “с”. Divi bērni ar polimorfu skaņu izrunas traucējumiem netika galā ar šo uzdevumu. 20% bērnu šajā uzdevumā ir kļūdušies. Šeit kļūdas izpaudās, aizstājot artikulācijas un akustiski tuvu “с” - “ц”, “с” - “з”, piemēram, vārdi ar skaņu [с]: “зонтик”, “цветы”. Rezultātu analīze ļauj secināt, ka dažiem pētītās grupas bērniem fonēmiskā iztēle nav pietiekami attīstīta. Tāpat iespējams secināt, ka ar skaņu izrunas traucējumiem un nepietiekami veidotu skaņu diferenciaciju bērniem rodas neprecīzi priekšstati par vārda skaņu sastāvu. Šāds runas skaņu attīstības stāvoklis traucē apgūt vārda skaņas sastāva analīzes un sintēzes prasmes, un nākotnē bieži noved pie lasīšanas traucējumiem.

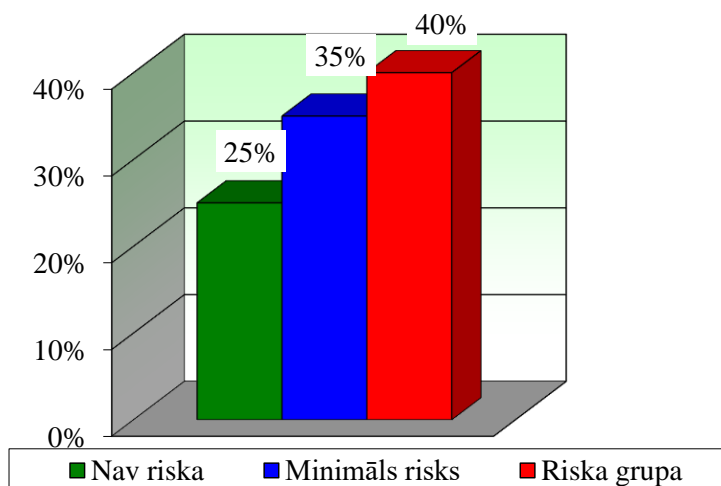
Pirmsskolas vecuma bērnam, kurš neorientējas skaņu sastāvā, nav reālas iespējas pareizi atpazīt vārdu veidojošos burtus, savienot tos pareizā secībā, līdz ar to, lasot veidojas burtu izlaidumus un pārkārtojumi (Paramonova, 2005). Tādējādi veiktais pētījums ļāva precizēt to bērnu skaitu, kas klasificēti kā “riskā grupa” pēc A. Korņeva metodes (Korņevs, 2003).

Pēc punktu summas par visiem uzdevumiem eksperimenta 2. un 3. sadaļā, bērni tika sadalīti atbilstoši lasīšanas apguves grūtību riska pakāpei.

- Bez riska – bērni, kuri ieguva no 0 līdz 23 punktiem.

- Bērniem, kuru vērtējums ir no 24 līdz 46, ir minimāls risks saskarties ar grūtībām.
- Bērni, kuri ieguvuši vairāk nekā 47 punktus, ir “riska grupa” ar izteiktu lasīšanas traucējumu pakāpi.

8.attēlā ir skaidri redzams bērnu sadalījums pēc lasīšanas traucējumu riska pakāpes (skat. 8.attēlu).

8.attēls. Eksperimentā iesaistīto bērnu sadalījums pēc lasīšanas mācīšanās grūtību riska pakāpes %.

Pētījums ļauj secināt, ka bērnudārza grupā ir 25% bērnu bez lasīšanas apguves grūtību riska, ar minimālu riska pakāpi - 35% bērnu. Kā liecina noskaidrojošā eksperimenta rezultāti, 40% bērnu grupā ir ar izteiktu lasīšanas traucējumu attīstības riska pakāpi. Viss iepriekšminētais rosina uz nepieciešamību veikt korigējošo profilaktisko darbu, lai bērniem nerastos grūtības apgūt lasītprasmi.

3.2. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības metodika un rezultāti

Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības pamatā ir pakāpeniska sistemātiska metodika, kuras mērķis ir attīstīt pirmsskolas vecuma bērnu lasīšanas prasmes. Skolotājam jāiemāca bērniem diferencēt uzdevumu, klausīties runas pamācību, saglabāt tās secību atmiņā, tad bērnos tiks izveidota saikne starp dzirdes un runas tēliem, kas ir nepieciešams nosacījums lasīšanas apguvei.

Kā norāda L.Korņevs, darbs pie pirmsskolas vecuma bērnu lasīšanas mācīšanas jāveic vairākās jomās (Korņevs, 1997):

- 1) Runas prasmju un lasīšanas apguvei nepieciešamo funkciju attīstība;
- 2) Vizuāli telpiskās uztveres un tēlainas domāšanas attīstība;
- 3) Spēju koncentrēties, sadalīt un pārslēgt uzmanību attīstība.

Visu šo uzdevumu risinājums palīdz veidot pamatu lasītprasmes apguvei pirmsskolas vecuma bērniem. Tādējādi veiksmīga bērnu apmācība lasīšanai tiek veikta daudzpusīgas ietekmes rezultātā, kas vērsta uz runas un ārpusrunas procesiem, uz pirmsskolas vecuma bērnu izzīņas aktivizēšanu. Šo problēmu risināšanai bērniem tika piedāvātas didaktiskās spēles un rotaļas, jo rotaļu darbība ietekmē garīgo procesu veidošanos. Rotaļas apstākļos bērni labāk koncentrējas un vairāk atceras nekā “laboratorijas” eksperimentu apstākļos. Rotaļā tiek veikta gan bērnu kognitīvā attīstība, gan runas attīstība kopumā, jo rotaļa veicina priekšstatu par apkārtējo realitāti paplašināšanos un padziļināšanu, uzmanības, atmiņas, uztveres, iztēles, novērošanas un domāšanas uzlabošanu.

Ņemot vērā visu iepriekšminēto, tika izstrādāts nodarbību cikls pirmsskolas vecuma bērniem lasītprasmes attīstīšanai. Nodarbību cikls sadalīts 6 posmos. Darbs tika veikts ar visu bērnu grupu ar aktīvu Rīgas pirmsskolas izglītības iestādē “Pienenītes” strādājošo skolotāju palīdzību. Nodarbības notika 3 reizes nedēļā 1 stundu laika posmā no 2022.gada 15.februāra līdz 2022.gada 15.aprīlim.

3.2.1. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības nodarbību cikla saturs

Pirmajā posmā īpašu spēļu un vingrinājumu procesā bērni attīsta spēju atpazīt un atšķirt skaņas. Tajā pašā laikā viņi attīsta dzirdes uzmanību un dzirdes atmiņu, bez kuras nav iespējams veiksmīgi iemācīt bērniem atšķirt fonēmas. Pirmajās nodarbībās bērniem tika piedāvāts ieklausīties skaņās aiz loga un atbildēt uz jautājumiem: kas rada troksni? (koki); kas dūc? (mašīna); kurš kliedz? (zēns); kurš runā? (cilvēki). Tad tika piedāvāts uzmanīgi klausīties un noteikt, kādas skaņas nāk no gaitenā, grupas, zāles. Bērni tika aicināti izprast, ka, klausoties un neredzot, var nosaukt bērnu un pieaugušo darbības, pastāstīt, ko viņi dara.

Pirmajā posmā darba autore iepazīstināja bērnus ar pašu jēdzienu “skaņa”, paskaidroja, ka skaņas var būt skaļas un klusas. Jo vairāk klausāmies, jo vairāk skaņu dzirdam. Bērni tika aicināti aizvērt acis un klausīties skaņas, kas nāk no gaitenā, no kaimiņu grupas telpas.

Mīļākā rotaļa bērniem bija “Pastāsti man, ko es daru?”. Šajā rotaļā bērniem, klausoties skolotājas darbībās ar priekšmetiem, bija tās jānosauc: papīra plešana, aplaudēšana utt. Pēc tam bērniem tika lūgts pašiem rīkoties ar priekšmetiem, kas atrodas aiz ekrāna, un visi pārējie centās uzminēt, kas notiek aiz tā. Svarīgi bija tas, lai bērni pēc iespējas mazāk sēdētu pie galdiem.

Ceļošana pa bērnudārzu ļāva uzzināt to, kas bērnudārzā tika darīts, ko darīja bērni un pieaugušie, neatverot durvis, piemēram, “Auklīte mazgā traukus” utt. Stāvēt pie mūzikas zāles durvīm, bērni klausījās un minēja, kādus mūzikas instrumentus bērni spēlēja (tamburīnu, zvanu). Bērniem tika lūgts noklausīties skaņdarbu un noteikt, ar kādiem mūzikas instrumentiem tas izpildīts. Attīstot dzirdes atmiņu, tika piedāvāts nosaukt mūzikas instrumentu spēles secību.

Papildus bērniem tika piedāvātas spēles: “Kas ir aiz loga?”, “Ceļojums”, “Pastāsti, ko dzirdi”, “Uzmini, ko es daru?”, “Kur skan zvans?”, “Nosauc dzīvnieku”, “Orķestris”.

Otrajā darba posmā bērni mācījās atšķirt balss augstumu, spēku un tembru, klausoties vienas un tās pašas skaņas, skaņu salikumus, vārdus. Šim nolūkam tika izmantotas vairākas rotaļas.

Bērniem tika lūgts noklausīties vienu un to pašu stāstījumu, ko stāstīja dažādi cilvēki. Pēc tam vajadzēja nosaukt, kurš stāsta: sieviete, vīrietis, bērns. Bērni pareizi nosauc, un skolotājs jautā, kā viņi varēja uzminēt, jo viņi neredzēja tos, kuri stāstīja. “Katram cilvēkam ir sava balss un to var atpazīt. Pamēģināsim?” Aiz durvīm pieaugušie saka vienu un to pašu frāzi: “Vai es varu ienākt pie jums?” Bērni tiek lūgti nosaukt, kurš lūdzis atļauju ienākt. Kurš ir pirmais, otrais, trešais? Un kā tu uzminēji? Bērni ar skolotājas palīdzību raksturo audzinātāju un auklītes balsis, kas piedalījās rotaļā. Bērniem patīk spēles, kurās piedalās pieaugušie. Spēles sarežģītība bija tāda, ka trīs vai četri bērni izgāja pa durvīm un izteica vienu un to pašu frāzi, un bērniem tika lūgts nosaukt to bērnu vārdus, kuri runāja pirmais, otrais utt.

Bērniem ļoti patika rotaļa “Atbalss”, kurā bērni mācījās kontrolēt savas balss spēku, prast izrunāt vārdus klusi vai skaļi. “AU!” - skolotājs kliedz, bērni atbalsojas, klusi “au!”. Tāpat bērniem bija interese par spēli “Tālu - tuvu.” “Lido lidmašīna”; “U...U, vilciens nāk...”, “čū-čū”; “vilciens pabrauca garām - čū-čū”; “bērni čīkst”.

Šajā posmā tika rīkotas arī sekojošas nodarbības: bērniem tika doti attēli ar dzīvnieku un to mazuļu attēliem, kā arī tika lūgts atdarināt pieaugušo dzīvnieku (“zemā balss”) un mazuļu (“augstā”) balsis. Piemēram: “Ņau!” - kaķēns - izrunā maigi, klusi, stiepjās. “Mjau!” - kaķis - mainās balss stiprums un tembrs. Bērniem vajadzēja precīzi nodot skaņu atkarībā no tā, kurš to rada - pieaugušais dzīvnieks vai mazs.

Vēlāk bērniem tika mācīts pēc balss un intonācijas atpazīt cilvēka noskaņojumu.

- “Kā jūs uzminējāt, ka skolotājai Svetlanai bija slikts garastāvoklis?”
- “Viņa klusi pasveicināja, skumji, skumji.”
- “Un kāds ir auklītes Irinas noskaņojums?”
- “Smieklīgi, labi.”
- “Kāpēc?”
- ”Viņa pasmaidīja un skaļi sveicināja mūs

Bērnu uzmanība tika vērsta uz sejas izteiksmēm, skaņu izrunas skaidrību, intonāciju un balss spēku. Darbā izmantota arī rotaļa “Kurš sauca?”. Bērni stāv aplī ar vadītāju apļa centrā. Skolotājs pieskaras bērna plecam, un viņš sauc vadītāja vārdu, mainot savu balsi. Vadītājs mēģina uzminēt, kurš viņu sauca. Bērniem patīk mainīt savu balsi līdz nepazīšanai.

Rotaļa “Tālrunis”. Bērniem ir jāatveido čukstus izrunātais vārds. Bērni ir sadalīti divās komandās - meitenes un zēni. Bērniem ir atbildības sajūta, jo ir konkurences elements. Šis darba posms ir svarīgs, lai iemācītu bērniem kontrolēt savu balsi, pareizi elpot. Turklāt ar bērniem tika spēlētas arī tādas didaktiskās spēles, kā, piemēram, “Uzmini, kurš sauca.” “Kurš teica “Nau”?, “Liels un mazs”, “Kurš mūs sveicināja?”, “Kā pateikt pareizi?”, “Klausies un izlabo”, “Kādu vārdu es gribēju pateikt pareizi?”.

Trešajā posmā bērniem tika mācīts atšķirt vārdus, kas ir tuvu skaņu sastāvam. Bērniem tika iedoti attēli un tika lūgts tos apskatīt, atcerēties objekta nosaukumu. Tālāk skolotājs piedāvāja vārdu ķēdi. Sadzirdot vārdu, kas apzīmē attēlā redzamo priekšmetu, bērns paceļ kartīti. Piemēram: “поза – poca”; “коза – koca”. Šo spēli sāka skolotājs, un spēles laikā bērni saprata, ka, nomainot pirmo skaņu vārdā, mainās arī paša vārda nozīme. Šeit bērniem tika izskaidrota katra jaunā vārda nozīme un tie vārdi, kas bērniem bija nesaprotami un veicināja vārdu krājuma paplašināšanos.

Šeit, lai atšķirtu skaņu sastāvam tuvus vārdus, tika izmantotas arī citas spēles, piemēram, “Analizēsim attēlus”, “Vārdu ķēde”, “Atrodi pāru attēlus”, “Nosauc lieko vārdu”.

Ceturtajā posmā bērni iepazinās ar jēdzienu “zilbe”, mācījās atšķirt zilbes. Sākumā tika ierosināts spēlēt jau pazīstamo spēli “Atbalss”, bet te bērni atkārtēja nevis vārdu, bet gan vārda daļu, ko sauca par “zilbi”. Tālāk skolotāja nosauca bērniem zilbju sēriju, piemēram, “na-na-na-pa”, un bērniem bija jānosaka, kura zilbe ir lieka. Tad spēle tika sarežģīta, jo tika dotas sarežģītākas zilbju secības: “na-NO-na”, “kak-kak-ga-kak” utt. Ceturtā posma rotaļas bija šādas: “Nosauc, kura zilbe ir lieka”, “Atbalss”, “Pārbaudi un izpildi”, “Atkārti”, “Tālrunis”.

Piektajā posmā bērni mācījās atšķirt savas dzimtās valodas fonēmas, iepazinās ar jēdzienu “patskaņi un līdzskaņi”. Darbošanās tika sākta ar patskaņiem. Pirmajā nodarbībā bērniem tika atgādināts, ka viņi mācījās atšķirt skaņas, saucot tās. Skaņas palīdzēja uzminēt bērnu un pieaugušo rīcību ar priekšmetiem. Šeit bērni nonāca pie tā, ka ir skaņas, kas palīdz cilvēkiem saprast vienam otru. Skaņas apvienojas zilbēs, zilbes vārdos, vārdi teikumos. “Klausieties, kādu skaņu es izdošu: “A - O - U - I”. Kurš atceras? (bērni atkārti). Un tagad es izdošu skaņu, kuru jūs nedzirdēsiet, bet, ja jūs uzmanīgi paskatīsities, kā es to izrunāju, jūs uzreiz uzminēsiet, kādu skaņu es gribēju pateikt.” Skolotājs plaši atver muti - bērni: “A”, lūpas caurulītē - bērni: “U”. Skolotāja apspriežas ar bērniem, kāpēc tik viegli bija nosaukt skaņas, kaut tās nav dzirdamas un piedāvā “Mēģiniet uzminēt, kādas skaņas es izdodu?” Artikulējot, bērni ātri uzmin skaņas O, I. Tad skolotāja kopā nodzied dziesmu, kas sastāv no skaņām A - O - U - I. Bērni dzied, stiprinot vai vājinot balss spēku (no kreisās puses pa labi un otrādi).

Bērni tika iepazīstināti ar jēdzienu “patskaņi”, kurus var dziedāt un vilkt ilgi, tos izrunā ar balsi. Bērni viegli un ātri iegaumēja šos noteikumus. Tālāk caur rotaļām bērni tika

iepažīstnāti ar vārda skaņu sastāvu un pilnveidota viņu izpratne par to, ka skaņas seko viena pēc otras stingrā secībā, apvienojoties vārdos, bet, ja šī kārtība tiek pārkāpta, vārda nozīme ir zaudēta, un vārds kļūst nesaprotams citiem. “Bērni, katrs vārds sastāv no skaņām. Tagad iedomājieties, ka šīs skaņas ir “sadrupušas”. Mēģināsim no “skaņām” izveidot vārdu: M, K, A.” Bērni: “MAK”. Skolotājs: “L, K, U.” Bērni: “LUK”. Pakāpeniski skaņu skaitu palielinājam līdz piecām.

Ar patskaņu simbolu palīdzību bērni tika mācīti lasīt.

- “Paskatieties uz tāfeli, kādu skaņu simbolus jūs redzat?”
- “A, U.”
- “Ja es salieku skaņu simbolus blakus, tad kādu vārdu mēs varam izlasīt?”
- “AU”.
- “Kur mēs varam dzirdēt vārdu, ko mēs lasām?”
- “Mežā”.
- “Kad tu apmaldies, tev vajag izkliegt šo mazo vārdu A U”.

Spēlē bērni trenējās skaļas un klusas balss pasniegšanā. Bērniem tika piedāvāts salikt vārdu “AU” no skaņu simboliem. Skolotāja piedāvāja nosaukt vārda “AU” pirmo skaņu, tad otro. “Tagad apmainiet skaņu simbolus - UA. Izlasi vārdu. - UA. Kāds neparasts vārds. Kur mēs dzirdējam šo vārdu: u a-u a? Šādi raud mazuļi.”

Nākamajās nodarbībās bērniem tika mācīts atšķirt patskaņu skaņas, noteikt to vietu vārdā, izdomāt vārdus, atlasīt attēlus ar doto skaņu. Šim nolūkam, piemēram, tika piedāvāta šāda spēle: “Bērni, es nosaukšu vārdus, lūdzu, nosakiet, kuri patskaņi ir katrā vārdā, un parādiet šīs skaņas simbolu.”

МАК, РАК, САД, ЛАК. (А)

ЛУК, СУК, КУСТ, ПУХ. (У)

РОТ, МОСТ, БОК. (О)

МИР, ТИГР, ВИД, ЛИС. (И)

Tālāk bērniem tika piedāvāta sarežģītāka spēles versija: “Es parādīšu patskaņa simbolu, un jūs izdomāsi vārdus ar šo skaņu.” Skolotāja rāda patskaņus un bērni izdomā vārdus. Nākamā rotaļa: Uz A4 papīra lapām ir uzrakstīti skaņu simboli, bērniem tika izdalīti attēli. Viņiem ir jāievieto attēli pie atbilstošās skaņas simbola (skat. 10.tabulu).

10.tabula. Piemērs spēlei, kurā jāievieto attēli pie atbilstošās skaņas simbola.

-А	-У	-О	-И
Альбом	Утка	Обруч	Игла
Апельсин	Улитка	Ослик	Игрушки

Автобус	Утюг	Осы	Кит
Рак	Лук	Кот	

Tāpat, lai izstrādātu vienkāršas fonēmiskās analīzes formas, bērniem tika izdalītas kartītes, kuru augšējā labajā stūrī tika uzzīmēts viena patskaņa simbols (A, I, U, O, E). Bērni tika aicināti uzzīmēt objektu, kura nosaukums sākas ar doto skaņu. Pēc šīs pašas shēmas bērni tika iepazīstināti ar līdzskaņiem, pievēršot viņu uzmanību tam, ka līdzskaņus nevar noziedāt. Pēc tam, kad bērni iemācījās atšķirt patskaņus un līdzskaņus, atlasīt attēlus ar doto skaņu, bērni tika iepazīstināti ar vārdu shēmām. Uzdevumi tika sākti ar visvienkāršāko shēmu, kas sastāv no diviem līdzskaņiem un viena patskaņa. Piemēram: vārda “КОТ” analīze un sintēze. Bērni nosauc līdzskaņu skaņas (K, T), patskaņu skaņu (O), nosaka skaņas vietu vārdā.

Uz liela zīmēšanas papīra tika novietoti attēli: kaķis, vēzis, māja, zirgs, suns, lelle, roze, zobs (кот, рак, дом, лошадь, собака, кукла, роза, зуб). Bērnam bija jānosauc tikai tie priekšmeti, kas pēc nosaukuma atbilst dotajai shēmai (кот, рак, дом, зуб). Tad bērni patstāvīgi izdomāja vārdus šai shēmai, un, nepieciešamības gadījumā pedagogs bērnam palīdzēja vārdu analīzē un sintēzē.

Nākamajā nodarbībā bērni tika iepazīstināti ar jauno shēmu. Lai nostiprinātu iepriekšējā uzdevumā apgūtās vārdu analīzes prasmes, bērniem tika lūgts salīdzināt jauno shēmu ar pirmo apgūto shēmu un pateikt, kā tās ir līdzīgas un kā tās atšķiras. Šeit vienam bērnam tika lūgts izdomāt vārdu pirmajai shēmai, bet citam citai, sarežģītākai un salīdzināt tos. Tāpat šis darbs tika fiksēts bērnu radošajā darbībā, kas ļauj vieglāk, bez piepūles apgūt piedāvāto materiālu tēlotājmākslas nodarbības laikā. Bērni tika aicināti uzzīmēt tikai tos objektus, kuriem ir skolotāja nosauktā skaņa. Turklāt bērniem, kuriem saskaņā ar noskaidrojošā eksperimenta rezultātiem bija zems fonēmisko funkciju veidošanās līmenis, tika lūgts uzzīmēt vienu objektu, kura nosaukumā ir noteikta skaņa, un bērniem ar vidēju un augstu līmeni - trīs objekti, bet tā, lai skaņa būtu vārda sākumā, vidū un beigās. Papildus iepriekš aprakstītajām rotaļām un vingrinājumiem ar bērniem vēl tika izmēģinātas šādas rotaļas: “Uzmini, kādu skaņu es teicu”, “Nosauc skaņu”, “Klausieties un izpildiet”, “Paskaties un atceries”, “Es nosaukšu vārdus, un jūs parādīsiet simbolu”.

Eksperimenta sestais posms bija vērsts uz skaņu analīzes un vārdu sintēzes prasmju attīstīšanu bērniem. Šajā posmā bērni tika iepazīstināti ar dažādām shēmām. Bērni izdomāja vārdus shēmai, atlasīja attēlus ar, kas atbilst dotajai shēmai. Turklāt bērniem tika mācīts atšķirt skaņas pēc to cietības un mīkstuma, piemēram, “Pie mums ciemos ieradās divas māsas. Mēģināsim uzminēt viņu vārdus.” Atslēga: viņu vārdi sākas ar vienu un to pašu “m” skaņu, katram vārdam ir četras skaņas: divi līdzskaņi un divi patskaņi. Ja nepieciešams, skolotājs palīdz bērniem: Maša un Mila. Tālāk bērni veidoja vārdu shēmas. Skolotājs: “Mēs

noskaidrojām, ka vārdi Maša un Mila sākas ar vienu un to pašu “m” skaņu, taču tie skan atšķirīgi. Vārdā Maša - skaņa “m” ir cieta, un vārdā Mila - mīksta. Jums ir rotaļlietu attēli. Padomā, kuras rotaļlietas dāvināt Mašai un kuras Milai.” Skolotājs dod paraugu: “Маше, я подарю матрешку, а Миле – мячик”. Bērni: “Маше я подарю лопатку, а Миле – лейку”. Šeit tika kontrolēta ne tikai uzdevuma izpildes pareizība, bet arī sekots līdzi, lai bērniem tiktu veidota skaidra dikcija, pareiza skaņu artikulācija un balss stiprums.

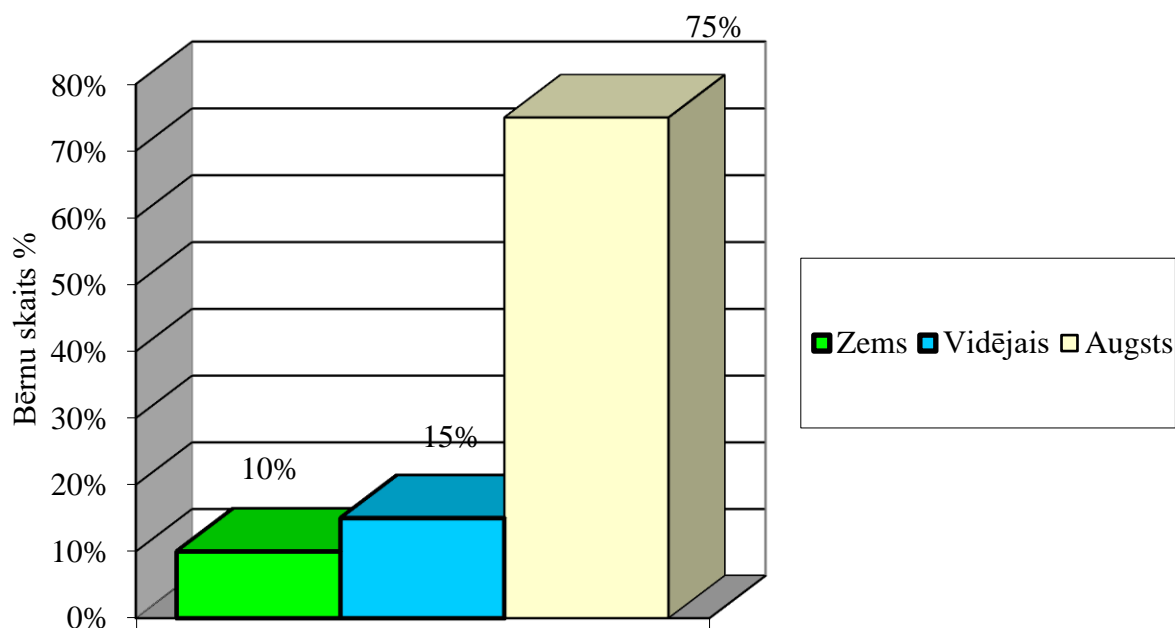
Vēl viena spēle, kas tika piedāvāta bērniem ir strēmeles un aplī: zili un zaļi. Skolotājs sauc vārdus, bet bērni, dzirdot vārdu, kas sākas ar cietu skaņu, uz strēmeles uzliek zilu apli, un, ja vārds sākas ar mīkstu līdzskaņu - zaļu. Vārdi: laka, mežs, magones, krīts, dārzs, siens, kaķis, valis, grīda, penālis, smaile, putas (лак, лес, мак, мел, сад, сено, кот, кит, пол, пенал, пик, пена).

Ar bērniem tika spēlēta šāda spēle: “Larisai un Ļenai šodien ir dzimšanas diena. Dosim viņiem jūsu zīmētās rotaļlietas, bet Ļenai tās, kuru vārdi sākas ar mīkstu līdzskaņu, bet Larisai ar cieto līdzskaņu. Skolotājs kontrolē uzdevuma pareizību un noskaidro, kāpēc bērns rotaļlietu dāvina Ļenai, nevis Larisai. Turklāt bērni tika mudināti aplūkot bildes un padomāt, pie kādas shēmas būtu attiecināmi tajā attēloto priekšmetu nosaukumi: весы, пила, сено, лето, ваза, коза, роза, гора. ns. Pamazām bērni iepazinās ar dažādām shēmām, izdomāja vārdus, atlasīja attēlus, patstāvīgi tika galā ar vārdu analīzi un sintēzi. Noslēgumā bērni tika iepazīstināti ar “rēbusiem”. Bērniem tika lūgts “nosaukt” vārdu, kas bija “paslēpts” attēlu nosaukumos. Viņiem bija jāiegaumē pirmā skaņa no katra attēla nosaukuma un jānosauc skaņas noteiktā secībā. Skolotāja bērniem rādīja attēlus: лиса, утка, катушка. Bērniem tika lūgts uzminēt vārdu, kas sastāv no piedāvāto priekšmetu nosaukumu pirmajām skaņām. Bērni “nosauc” vārdu “ЛУК”. Pēc tam bērni patstāvīgi nolasa vārdus uz kartītēm шапка, автобус, рыба (ШАР). Tāpat bērniem pašiem no attēliem bija jāizdomā “rēbuss”: арбуз, машина, кот. Bērnam tika lūgts bildes sakārtot noteiktā secībā, bet tā, lai vārdu varētu izlasīt.

Kad bērni iemācījās izdomāt vārdus, atlasīt attēlus ar doto skaņu, veidot vārdus no atsevišķām skaņām, izdomāt vārdus shēmām, sacerēt mīklas, skolotāja iepazīstināja bērnus ar skaņu grafisko attēlojumu, t.i. bērni iepazinās ar burtiem. Darba gala rezultāts bija tāds, ka jau maija sākumā visi bērni no pētījumā iesaistītās grupas iemācījās lasīt vārdus veselumā, divu vai trīs vārdu teikumus.

Lai pārlecinātos bērnu izaugsmē lasītprasmē tika atkārtota diagnostika fonēmiskas analīzes veidošanās noteikšanā.

9.attēlā ir redzams bērnu sadalījums pēc fonēmiskās analīzes attīstības līmeņiem pēc pedagoģiskās izmēģinājumnodarbību cikla (skat. 9.attēlu)

9.attēls. Fonēmiskās analīzes veidošanās līmenis pirmsskolas vecuma bērniem pēc pedagoģiska eksperimenta veikšanas.

Salīdzinot fonēmiskās analīzes izpētes uzdevumu rezultātus pirms un pēc nodarbību cikla, var secināt, ka šī funkcija daudziem bērniem ir uzlabojusies, un tas liecina par pedagoģiskā eksperimenta veiksmīgo norisi.

3.2.2. Apkopojums par 5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšanu

Viena no galvenajām lasītprasmes sastāvdaļām ir skaņu kombināciju atpazīšana, taču šis process, kā liecināja eksperimenta rezultātu analīze, lielākajai daļai pētāmās grupas bērnu bija vidējā un zemā līmenī. Spēļu un vingrinājumu sistēma šo funkciju attīstībai pirmsskolas vecuma bērniem atviegloja un paātrināja bērnu lasīšanas mācīšanās procesu. Bērns nemanāmi tika ievests lasītprasmes mācīšanās “procesā”, pieauga bērnu interese un vēlme lasīt. Attīstīta fonēmiskā uztvere ļauj bērniem uztvert vienu skaņu, vienlaicīgi uztverot arī otro skaņu, un turpmākajā darbībā izveidotā lasīšanas tehnika ļāva bērniem redzēt un lasīt zilbi un vārdu uzreiz veselumā. Jāatzīmē, ka ļoti varīgi bērniem ievērot dienas ritmu, kas būtu atbilstošs un piemērots viņu vecumam, jo bērnam nepieciešams kvalitatīvs laiks gan atpūtai, gan mācībām, gan rotaļām, gan miegam.

2.pielikumā ir dota spēļu kartotēka, kuras tika izmantotas darbā ar bērniem (skat. 2.pielikumu). Darba gaitā šī kartotēka tika piedāvāta arī pedagogiem, kas strādā ar šo bērnu grupu, lai nostiprinātu un attīstītu lasītprasmi.

Kā sasniegto rezultātu pārbaude darba beigās bērniem tika piedāvāti šādi uzdevumi:

- No burtiem izveidot vārdu (tika izdalītas kartītes ar rakstītiem burtiem) - М, К, А - МАК; Л, К. У – ЛУК;
- Bērniem tika lūgts ievietot nepieciešamo trūkstošo burtu: К.Т, Л. К, С. К, М.К;
- Bērniem tika izdalītas kartītes ar rakstītām zilbēm. No zilbēm bērniem bija jāizdomā vārdi: КО, ЛУ, МА, СО, НА, ЗА, МА, ВА. (Луна, сова, коза).
- Bērniem patstāvīgi jā sastāda rēbuss: САД - ОСЫ - КОТ; (СОК).
- No vārda СОЛДАТИК bērniem jāatrod un jā sastāda jauni vārdi (ОСА, СТОЛ, КИТ, СОДА, ЛИСА, САЛО, ТОСКА, СИЛА, ДОСКА).

Pamatojoties uz uzdevumu rezultātiem, var secināt par eksperimentā izstrādāta nodarbību cikla ietekmi uz lasītprasmes attīstību. Šie uzdevumi ir grūtāki par eksperimentā piedāvātajiem un ietver visas sākotnējās diagnostikas laikā pārbaudītās runas prasmes, taču visi grupas bērni uzdevumus veica patstāvīgi un ātri, bez grūtībām. No tā var secināt par veiksmīgu mācību eksperimenta norisi un par bērnu gatavību apgūt lasīšanas prasmes.

Nobeigums

Kā liecina psiholoģiskās un pedagoģiskās literatūras analīze, pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošanai lasītprasmei jābūt sistemātiskai, plānveidīgai un mērķtiecīgai, balstoties uz zināšanām par bērna psihes vispārējiem attīstības modeļiem un ņemot vērā katra bērna individuālās īpašība. Tajā pašā laikā īpaša uzmanība jāpievērš runas un ar runu nesaistīto garīgo funkciju veidošanai, kas ir vadošās lasītprasmes veidošana, jo lasīšana no pamatizglītības mērķa pārvēršas par līdzekli tālākai zināšanu apguvei.

Lasīšanas traucējumus var novērst, ja savlaicīgi, t.i. jau pirmsskolā 5-6 gadu vecumā, tiek apzināta nosliece uz šo traucējumu iespējamību un ar šādiem bērniem tiek veikts profilaktisks pasākumu komplekss, lai izvairītos no grūtībām mācīties lasīt gan pirmsskolas izglītības iestādes sagatavošanas grupā, gan skolā. Tā bija pētījuma hipotēze.

Pētījuma mērķis bija izstrādāt uzdevumu kopumu lasītprasmes mācīšanai pirmsskolas vecuma bērniem. Lai efektīvi sasniegtu šo mērķi, tika veikts konstatēšanas eksperiments, kura laikā tika pētītas runas un garīgo funkciju attīstības iezīmes sestajā dzīves gadā pirmsskolas vecuma bērniem. Pēc eksperimenta rezultātiem tika noteiktas bērnu grupas pēc lasīšanas apguves grūtību riska pakāpes. No 20 bērniem, kas piedalījās pētījumā, tikai 5 pirmsskolas vecuma bērni neuzrādīja trūkumus garīgo funkciju (atmiņas, uzmanības, domāšanas, uztveres un iztēles) attīstībā un runas attīstībā. Pārējie 15 bērni atklāja zināmas nepilnības pētāmo funkciju attīstībā, kas var kļūt par nopietnu šķērslī bērnu lasītprasmes apgūvē. Turklāt saskaņā ar noskaidrojošā eksperimenta rezultātiem bija 8 bērni ar izteiktu lasīšanas traucējumu attīstības risku.

Rezultātu kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze ļāva izstrādāt un pamatot metodoloģiju eksperimentam, kura mērķis ir novērst konstatētos pārkāpumus, novērst grūtības lasītprasmes apgūvē citiem bērniem un mācīt pirmsskolas vecuma bērnus lasīt. Tika veikts izglītojošais darbs ar bērniem, kas ietvēra dažādas spēles un vingrinājumus lasītprasmes attīstīšanai. Darba noslēgumā visi bērni veiksmīgi izpildīja piedāvātos uzdevumus, lai pārbaudītu lasītprasmes apguvi.

Tādējādi šajā darbā ir pierādīta profilaktiskā darba nepieciešamība, lai novērstu grūtības lasītprasmes apgūvē. Tās ir:

- 1) agrīnā noslieces uz lasīšanas apguves grūtībām atklāšanā;
- 2) bērnu lasītprasmes funkcionālās bāzes veidošanā;
- 3) agrīnā lasītprasmes apgūvē.

Pēc šī darba autora domām, šāda pieeja sagatavos bērnus veiksmīgākai skolas prasmju apguvei.

Secinājumi

1. Lasīšanas traucējumus var novērst, ja savlaicīgi, t.i. jau pirmsskolā 5-6 gadu vecumā, tiek apzināta nosliece uz šo traucējumu iespējamību un ar šādiem bērniem tiek veikts profilaktisks pasākumu komplekss.
2. Rotaļas apstākļos bērni labāk koncentrējas un vairāk atceras nekā “laboratorijas” eksperimentu apstākļos.
3. Rotaļā tiek veikta gan bērnu kognitīvā attīstība, gan runas attīstība kopumā, jo rotaļa veicina priekšstatu par apkārtējo realitāti paplašināšanos un padziļināšanu, uzmanības, atmiņas, uztveres, iztēles, novērošanas un domāšanas uzlabošanu.
4. Bērni daudz efektīvāk apgūst lasīšanu, ja tiem ir emocionālā labsajūta.
5. Svarīgi bērniem ievērot dienas ritmu, kas būtu atbilstošs un piemērots viņa vecumam, jo bērnam nepieciešams kvalitatīvs laiks gan atpūtai, gan mācībām, gan rotaļām, gan miegam.
6. Ja bērnus iesaistīt rotaļu un didaktisko spēļu noteikumu veidošanā, mācību process notiks daudz efektīvāk un rezultāti būs ievērojamāki.
7. Spēļu un vingrinājumu sistēma lasītprasmes attīstībai pirmsskolas vecuma bērniem atviegloja un paātrināja bērnu lasīšanas mācīšanās procesu. Bērns nemanāmi tika ieviests lasītmācīšanās “procesā”, pieauga bērnu interese un vēlme lasīt.
8. Izveidotājs vingrinājumu komplekss veicina bērnu lasītprasmes attīstību: 1. posmā bērni mācās klausīties un dzirdēt, atšķirt un atpazīt skaņas; 2. posmā bērni iemācās atšķirt vienādus vārdus, skaņu kombinācijas, koncentrējoties uz balss augstumu un tembru; 3. posmā bērni mācās atšķirt vārdus, kas pēc skaņas sastāva ir līdzīgi; 4. posmā bērni mācās atšķirt zilbes; 5. posmā bērni mācās atšķirt fonēmas; 6. posmā bērniem attīstās prasme analizēt skaņas un veidojas lasītprasmes iemaņas.
9. 5-6 gadu vecumā bērniem lasītprasme attīstās, ja secīgi tiek ievērota nodarbību posmu secība.

Priekšlikumi

1. Būtu vērts atkārtot pilnu bērnu diagnostiku, kuru veicam pirms jaunizstrādātā nodarbību cikla, tādējādi pārbaudot tās efektivitāti.
2. Būtu nepieciešams veikt vēl kādu kontrolpētījumu, pētījumā iekļaujot vēl citus bērnus, iespējams arī cita vecumposma bērnus, lai pārliecinātos par jaunizstrādātā nodarbību cikla uzdevumiem un to pielietošanu.
3. Svarīgi izstrādāt sadarbības plānu starp pedagogu un bērnu vecākiem, lai lasītprasmes apguve un iespējamo risku novēršana būtu kvalitatīvākā līmenī.
4. Pirmsskolas pedagogiem būtu jāpārlicinās, vai līdzīga metode nav iespējama arī citās mācību jomās, lai uzlabotu bērnu zināšanas un novērstu iespējamus riskus vielu neapgūt vai apgūt tikai daļēji.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Goreckis, V., Kirjuškins V, Šaņko A (2000). *Ābece*. Maskava: Prosvešeniye, 192.lpp.
2. Dombrovskis V., Guseva S., Kokina I (2013). *Pirmsskolas vecuma bērnu sagatavošana skolai*. Rīga, Zvaigzne ABC, 39.lpp.
3. Ptičkina Ā. (2020). *Ābecīte pirms skolas*. Rīga:Zvaigzne ABC, 119.lpp.
4. Dortāne R., Dzērve I., Leite I. (2014). *Sākam Mācīties! Burtiņi un skaitļi. Skolotāja grāmata*. Lielvārde: Lielvārds, 112.lpp.
5. Aleksejeva M., Jašina V. (2000) *Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников*. Maskava: Akademiya, 400.lpp.
6. Bartašnikova I., Bartašnikovs A. (1997). *Учись играть*. Harkiva: Folio.
7. Воžovičs L. (1968) *Личность и ее формирование в детском возрасте*. – Maskava: Prosvešeniye, 464 lpp.
8. Borodina V, Borodins S. (1985) *Учим... читать: Уроки динамического чтения*. Ļeningrada: Lenizdat, 192.lpp.
9. Borodina V. (2001) *Обучение чтению детей в условиях домашних библиотек//Справочник собирателя домашней библиотеки*.
10. Butenko I. (1989) *Чтение по заданию и по потребности//Сов. педагогика*., 54.lpp.
11. Bogdanova T., Kornilova T. (1994) *Диагностика познавательной сферы ребенка*. Maskava: Rospedagenstsvo, 68.lpp.
12. Butenko I., (1994) *Юный читатель и библиотека (чтение девочек и мальчиков)//Книга. Исследования и материалы*, 64.lpp.
13. Zemgales reģiona kompetenču attīstības centra materiāli:
<https://www.metodiskiedargumi.lv/sadala.php?id=18>
14. Varhotova J. (2002) *Экспресс-диагностика готовности к школе. Набор методик для педагогов и школьных психологов*. Maskava: Genezis,66.lpp.
15. Venger L., Venger A. (1994) *Готов ли ваш ребенок к школе?*. Maskava: Znaniye, 192.lpp.
16. Vigotskis L. (1956) *Избранные психологические исследования*. - Maskava: Изд-во АПН РСФСР, 519.lpp.
17. Gaļperins P. (2000) *Введение в психологию*. Maskava: Universitet., 336.lpp.
18. Gvozdevs A. (1961). *Вопросы изучения детской речи*. Maskava: Изд-во АПН РСФСР
19. Gluhovs V. (2002). *Формирование связной речи детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи*. Maskava: АРКТИ, 144.lpp.

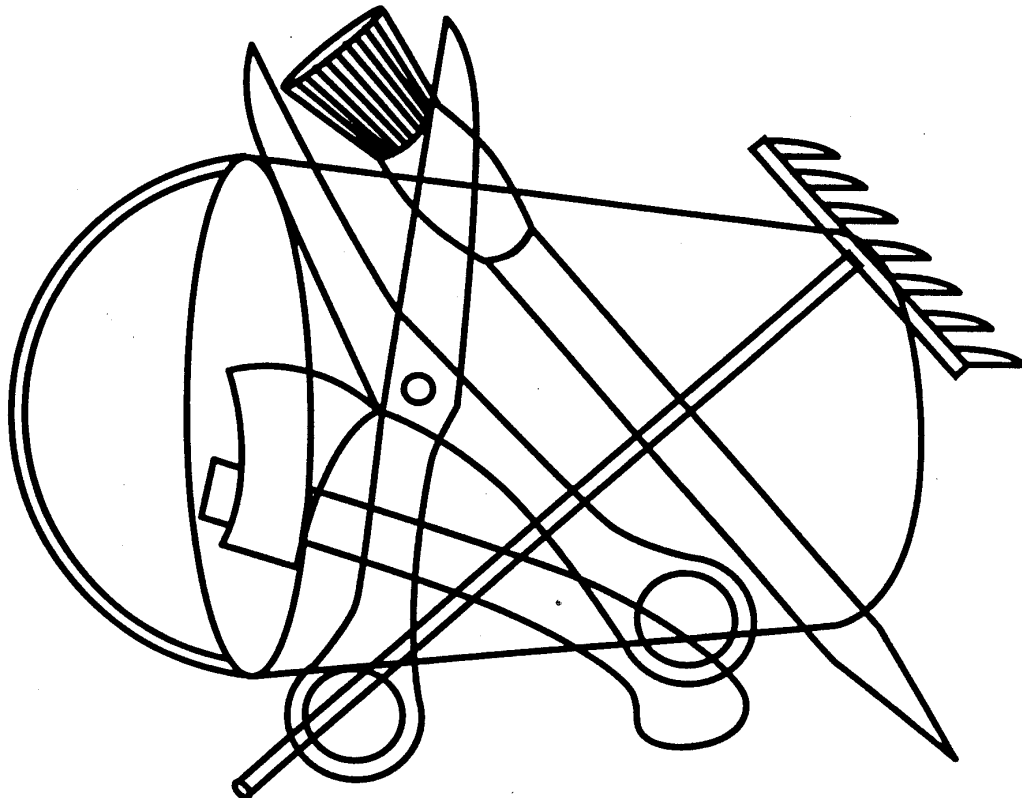
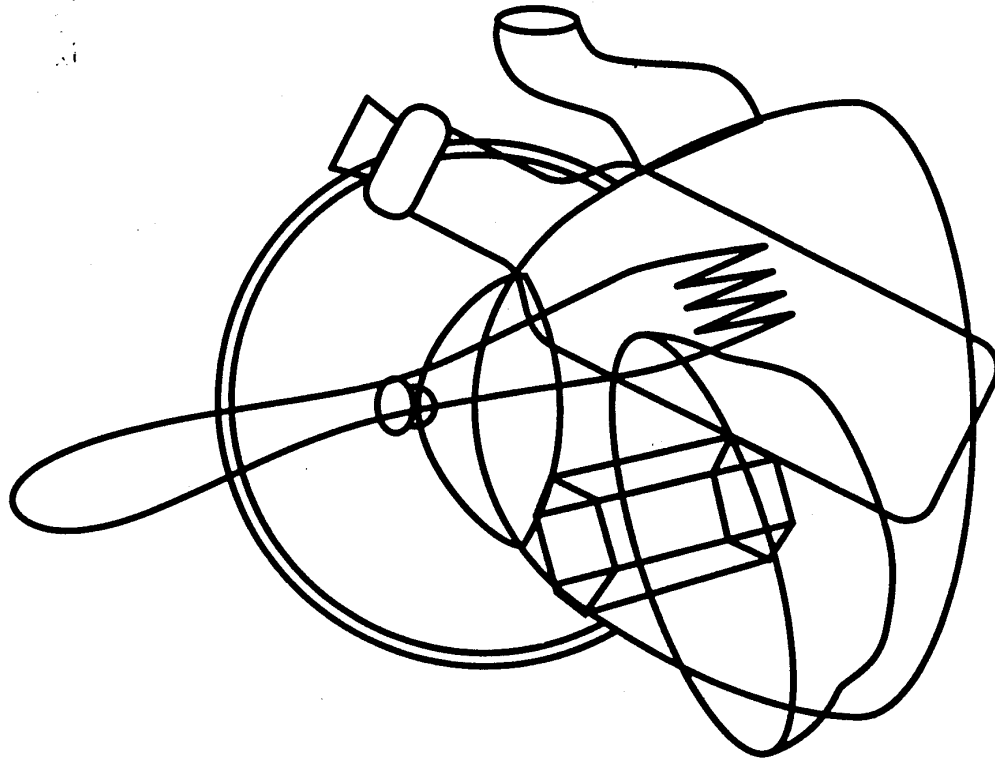
20. Готовность детей к школе: Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов/под ред. М. Бугрименко. - М.: Просвещение – 1990. – 128 lpp.
21. J. Daņilovas raksts par bērnu agrīnas lasītprasmes apmācības metodikām Skatīts: 20.03.2022. Pieejams: https://danilova.ru/publication/read_metod01.htm
22. Domans G., Domans D. (1999) *Как обучить детей чтению*. Maskava: Akvarium, 56.lpp.
23. Doronova T., Grizik T., Klimanova L. (2002) *На пороге школы: Методические рекомендации для воспитателей, работающих с детьми 6-7 лет по программе «Радуга»*//сост. Доронова Т.Н..Maskava: Prosvesheniye, 160.lpp.
24. Jegorovs T. (1953) *Психология овладения навыком чтения*. Maskava: Prosvesheniye, 80.lpp.
25. Jefimenkova L. (1985) *Формирование речи у дошкольников*. Maskava: Prosvesheniye, 147.lpp.
26. Zaicevs N. (2000) *Письмо, чтение, счет для детей 5-6 лет*.Maskava: Lanj., 224.lpp.
27. Inšakova O. (2000) . *Альбом для логопеда*. Maskava: Vlados, 280.lpp.
28. Kabaček O. (1994) *Библиотерапия как часть психотерапии и как аспект библиотечной педагогики*//Психолог в детской библиотеке. Maskava, 45.lpp.
29. Karpova S. (1967). *Осознание словесного состава речи дошкольниками*. Maskava: MGU, 328.lpp.
30. Kaše G. (1971). *Предупреждение нарушений чтения и письма у детей с недостатками произношения*/под ред. Р.Е. Левиной. Maskava: Prosvesheniye, 191.lpp.
31. Kobzareva L., Kuzmina T. (2000) *Ранняя диагностика нарушения чтения*. Maskava: Gnom-press, 64.lpp.
32. Kolominskij D., Raņko J. (1988) *Учителю о психологии детей шестилетнего возраста*.Maskava: Prosvesheniye, 160.lpp.
33. Korņevs A. (1997). *Нарушения чтения и письма у детей*. SanktPēterburga: Mim, 286.lpp.
34. Kostromina S., Nagajeva L. (1999) *Как преодолеть трудности в обучении чтению* Maskava: Osj, 240.lpp.
35. Lalajeva R. (2002) *Нарушения чтения и пути их коррекции: Учебное пособие*. Sanktpēterburga: Sojuz, 224.lpp.

36. Lalajeva R., Venediktova L. (2000) *Схема обследования ребенка с расстройствами чтения и письма//Диагностика нарушений речи у детей в условиях дошкольного образовательного учреждения*. Sanktpēterburga: Detstvo-press, 240.lpp.
37. Novikova J. (2001) *Логопедическая азбука от звука к слову*. Maskava: Gnom-press, 128.lpp.
38. Nižegorodceva N. (1995) *Компонентный состав психологической структуры готовности к усвоению грамоты //Формирование личности и интеллекта в дошкольном возрасте*.Jaroslavļa: ЯГПИ, 415.lpp.
39. Paramonova L. (1998) *Как подготовить ребенка к школе*. - СПб.: Дельта, 208. lpp.
40. Solovjova. O. (1966) *Методика развития речи и обучения родному языку в детском саду*. - изд. 3-е. Maskava: Pedagogika, 270.lpp.
41. Spirova L. (1965) *Недостатки чтения и пути их преодоления*. Maskava: Изд-во АПН РСФСР, 55.lpp.
42. Tihomirova I. (1998) *Чтение детей: эмоциональный тренинг*. - Нижний Новгород, 56.lpp.
43. Tihomirova I. (1996). *Школа развивающего чтения*. - Нижний Новгород, 75.lpp.
44. Tihomirova L. (1997) *Упражнения на каждый день//»Логика для дошкольников»*. – Jaroslavļa: Академия развития, 240.lpp.
45. Ķeremoškina L. (1997) *Развитие внимания детей*. – Jaroslavļa: Академия развития, 93.lpp.
46. Eļkoņins D. (1997) *Как учить детей читать//Дошкольное воспитание - № 6 – Lpp. 31-37*.
47. Grejs, Dž. (2001). *Bērni ir no debesīm*. Rīga: Jumava.
48. Tagawa, D. (2018). *Ipads in Preschools: A Collective Case Study About Tablet Technology in Subsidized Preschool Programs*. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Education. Liberty University.
49. Valsts izglītības satura centrs. (2016). *Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmas īstenošanai*. Skatīts: 15.12.2021. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf
50. Valsts izglītības satura centrs. (2018). *Vecākiem: Informatīvs materiāls par bērna attīstību*. Skatīts: 05.11.2021. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/inf_mat_vecakiem.pdf

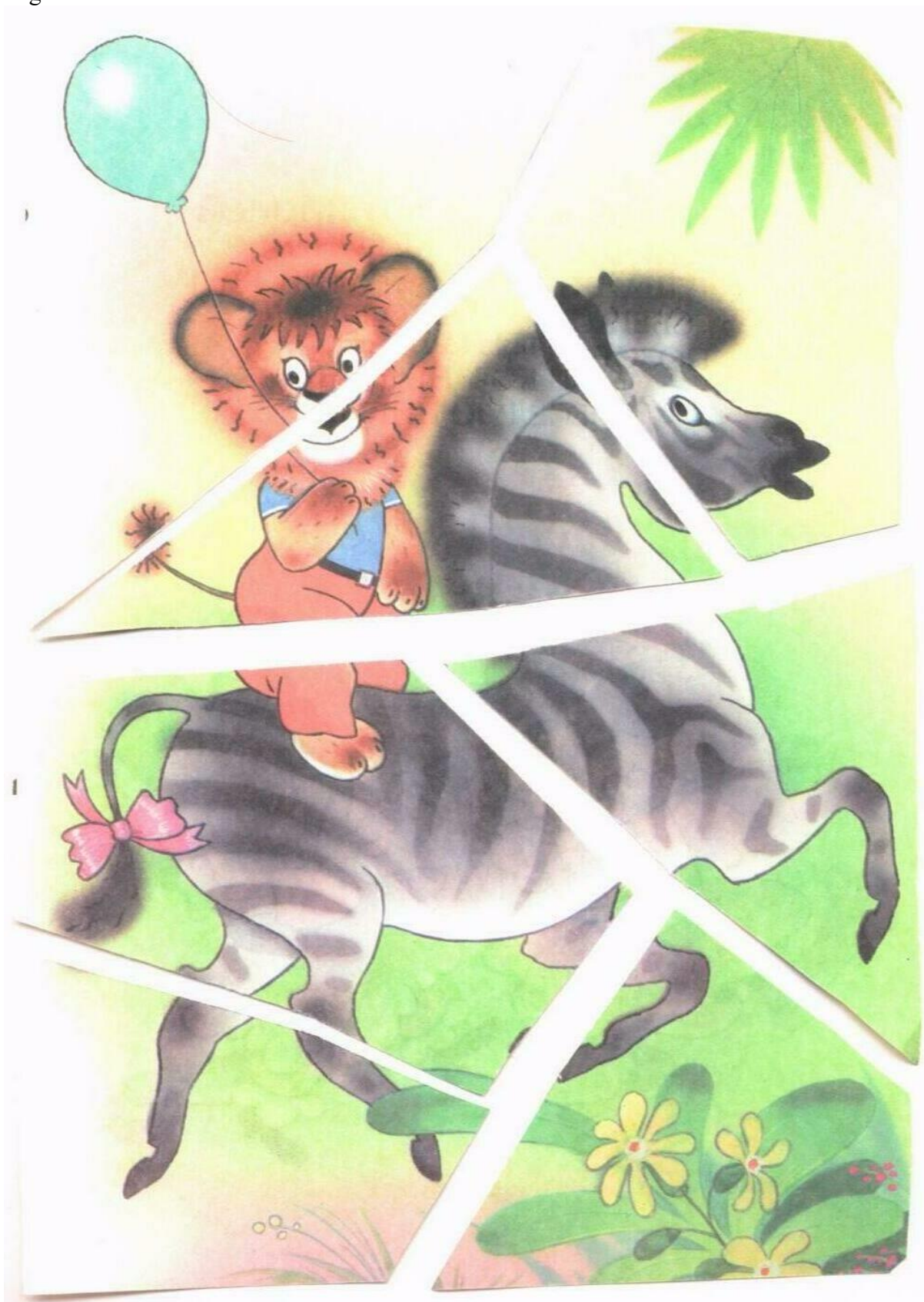
Pielikumi

Pielikums Nr.1. KONSTATĒJOŠĀ EKSPERIMENTA UZDEVUMIEM ILUSTĒTIE PIELIKUMI

Kādi priekšmeti ir paslēpti zīmējumos?

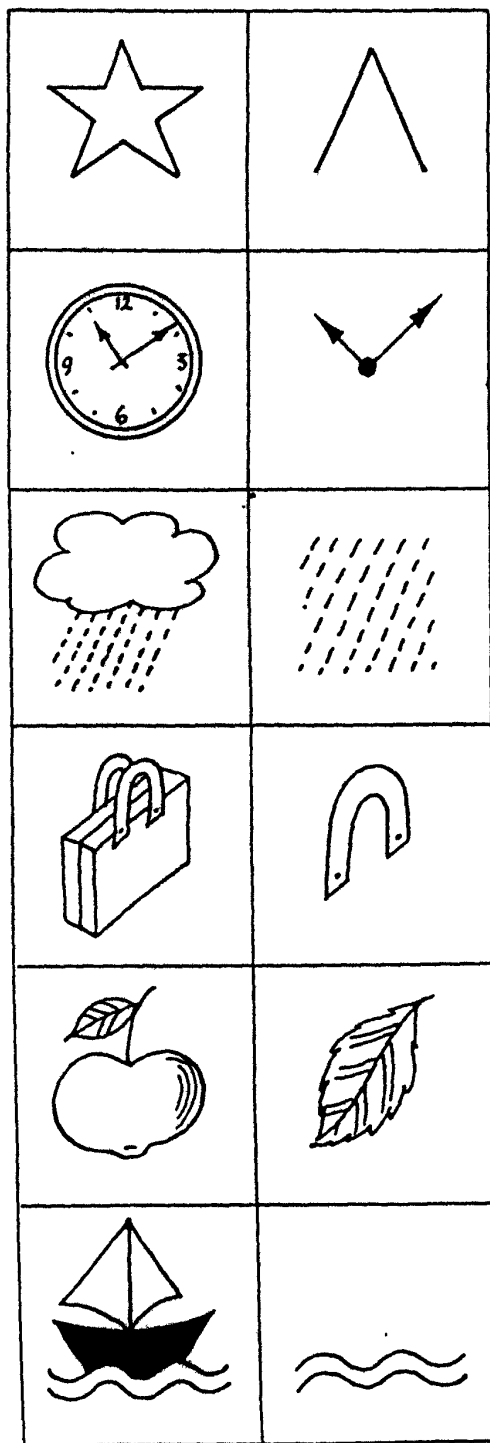
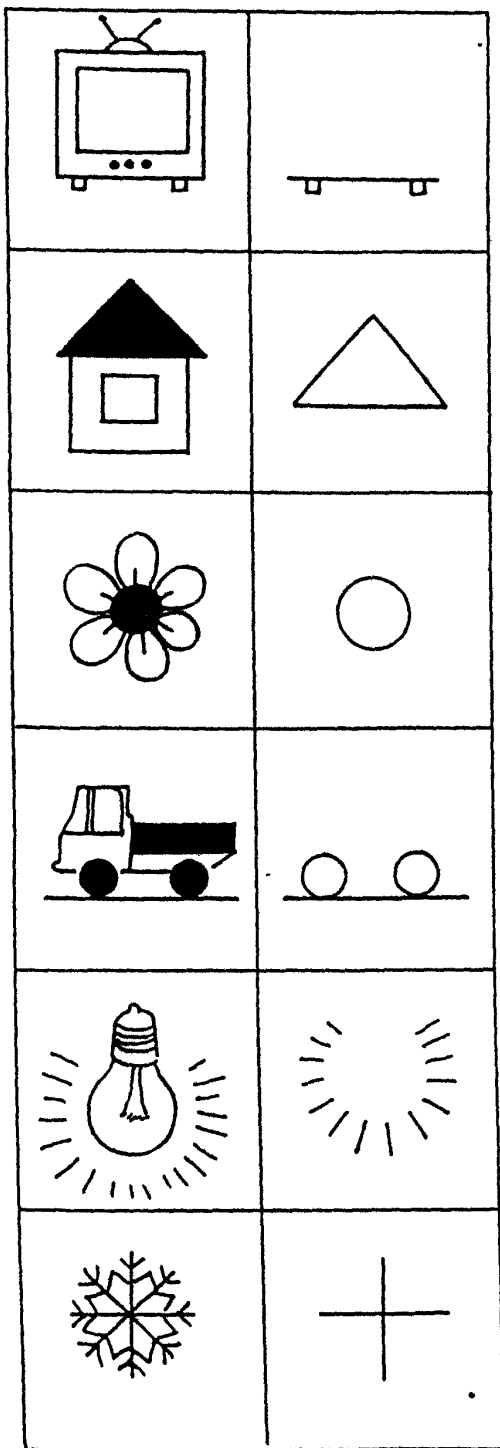

Sagrieztās bildes.

Пиктограмма.

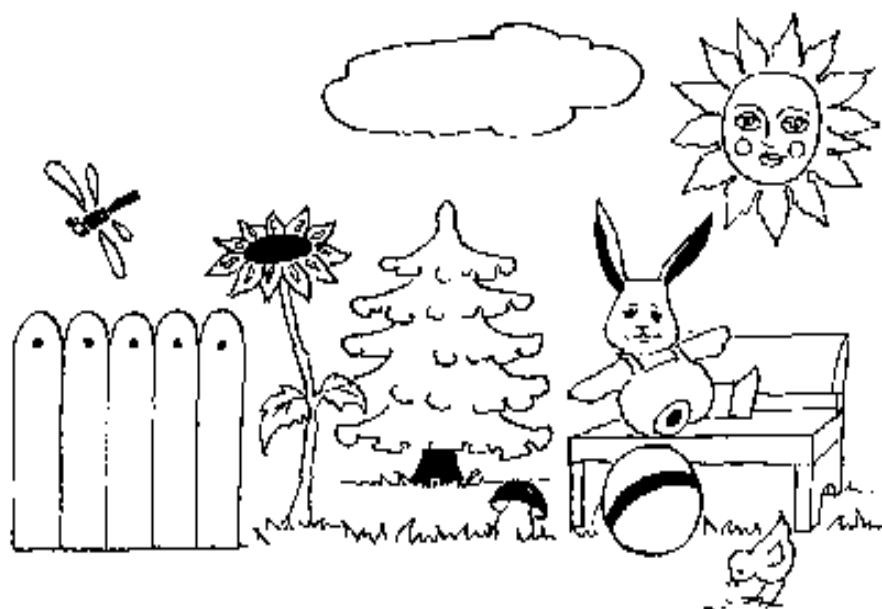
Запомни значки, которые соответствуют картинкам.

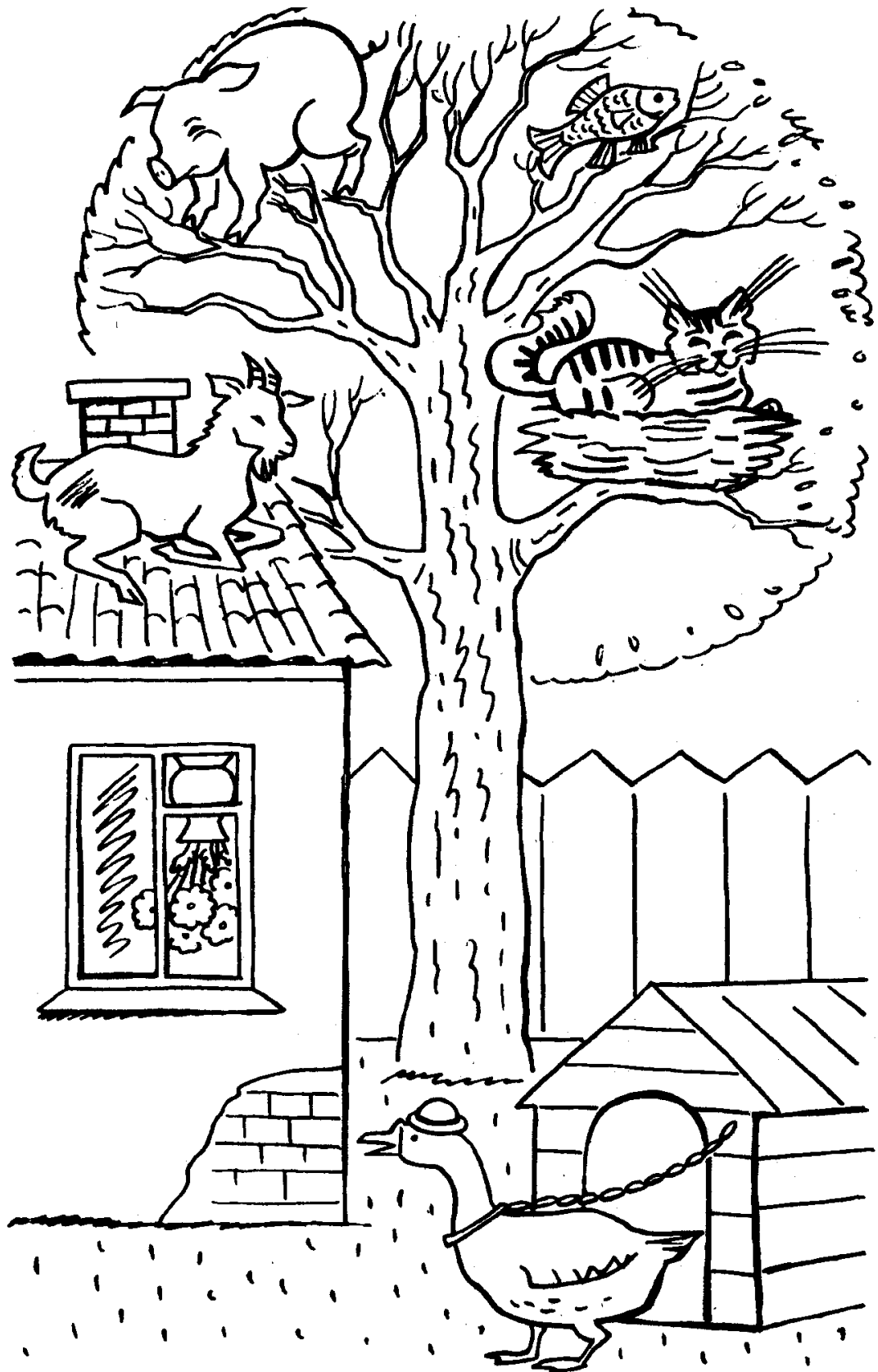
Atrod atšķirības.

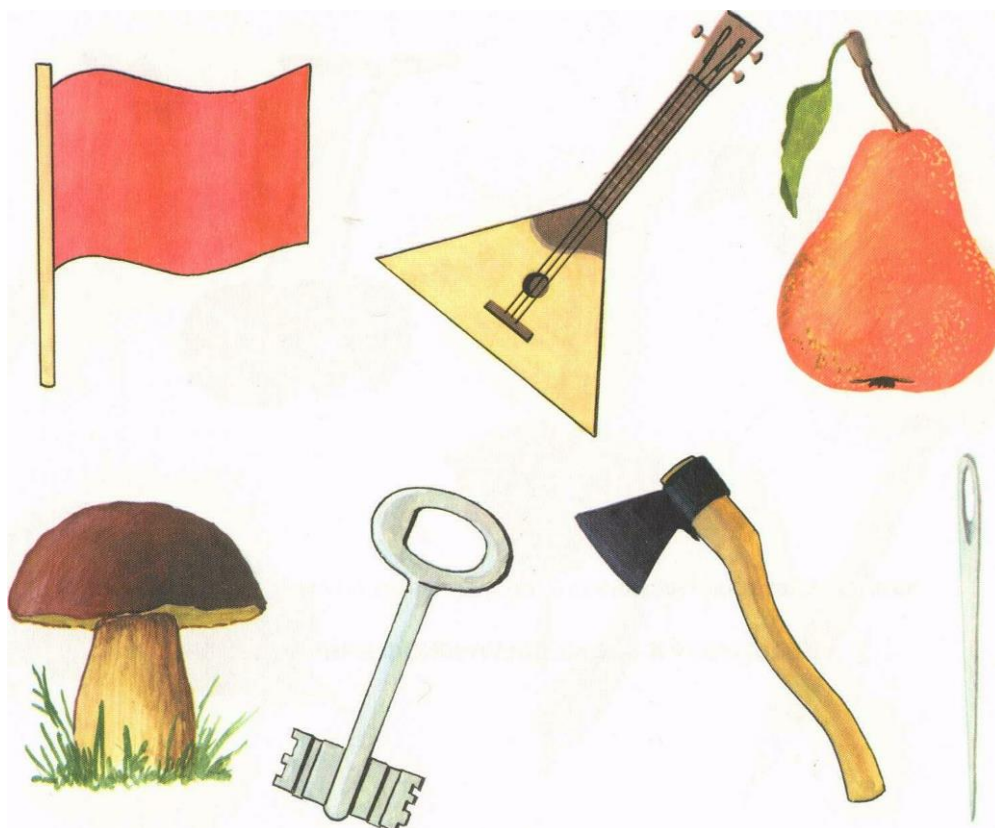
Чем отличаются картинки?

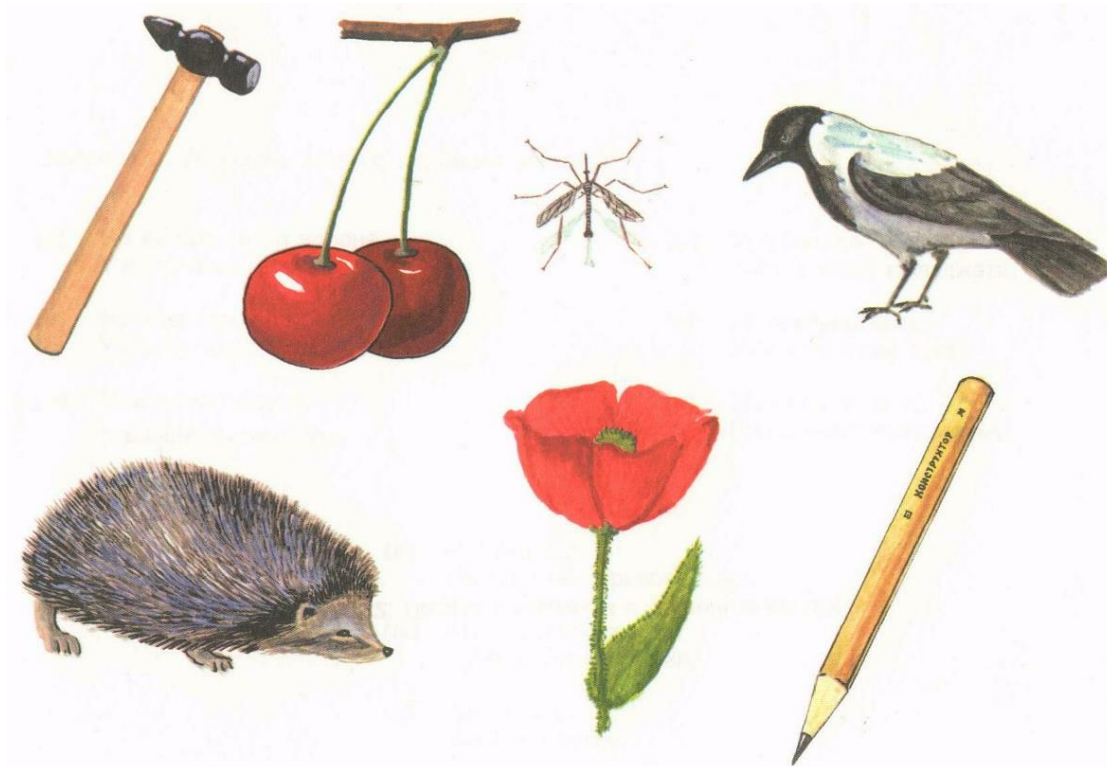
Blēnas.

Jānosauc noteiktās skaņas esamību vai neesamību vārdā

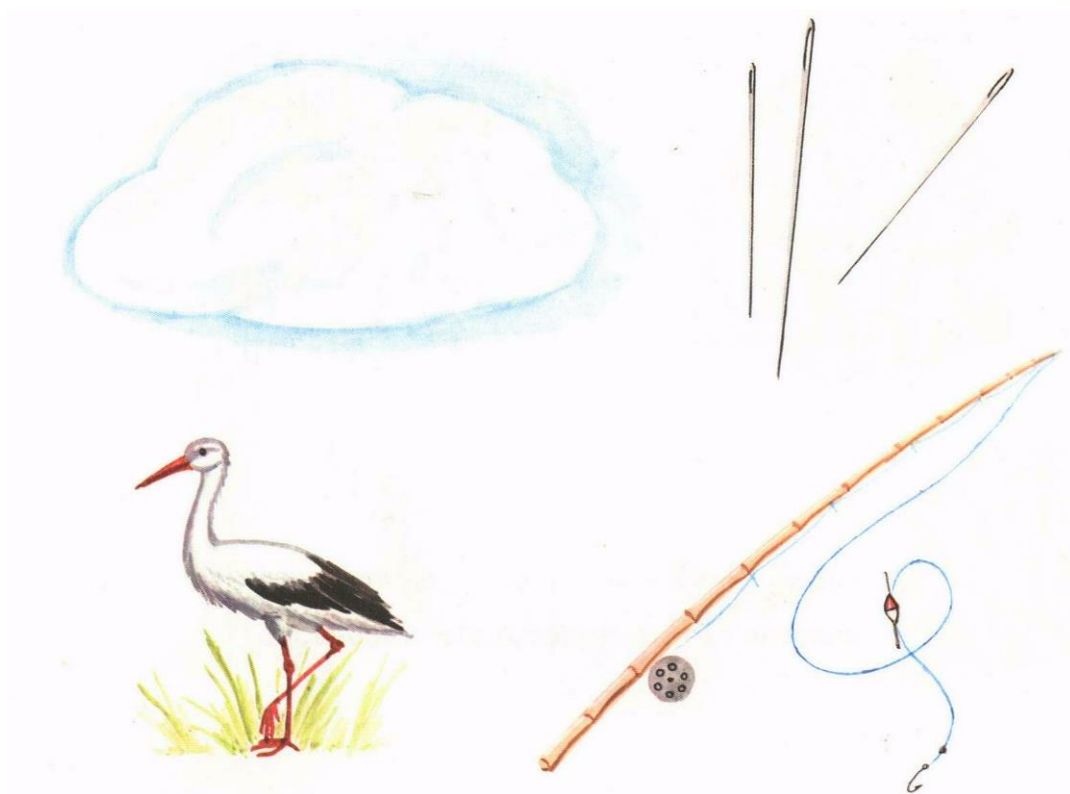
Rādīt attēlus ar doto skaņu.

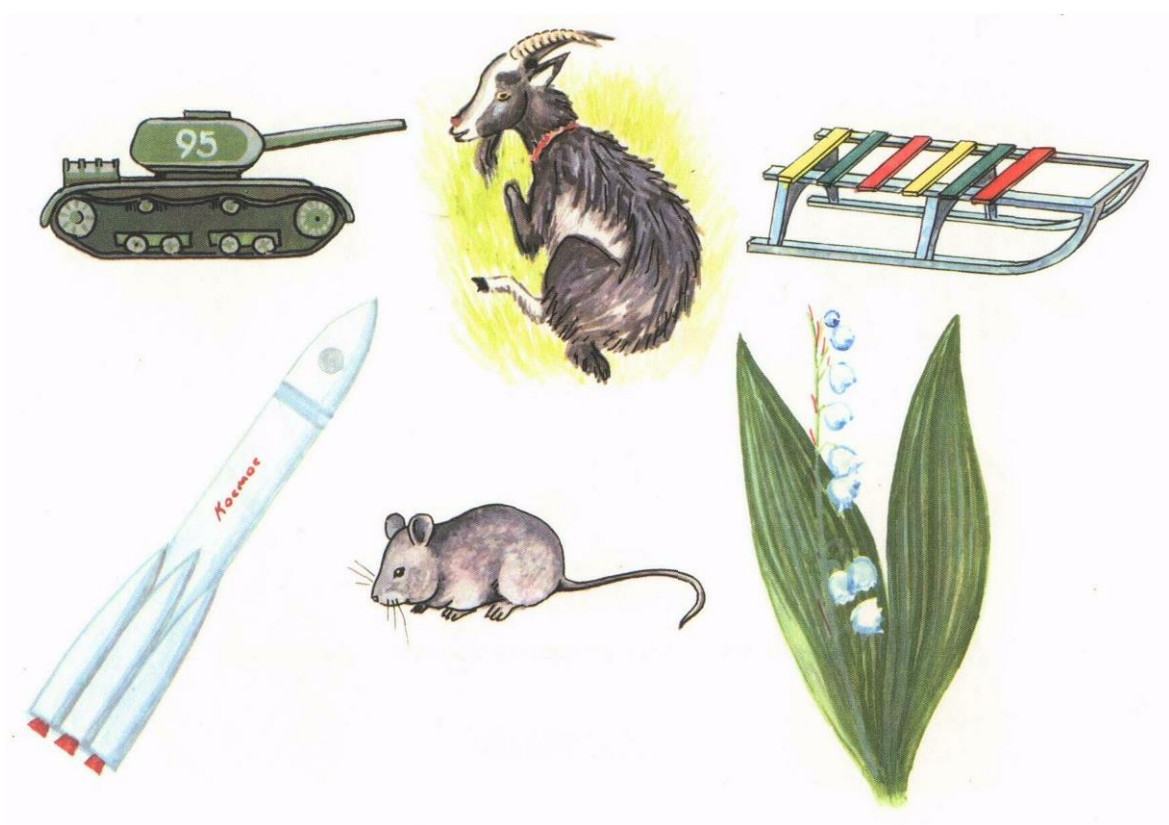
Saskaņot attēlu pārus ar nosauktajiem vārdiem-paronīmiem

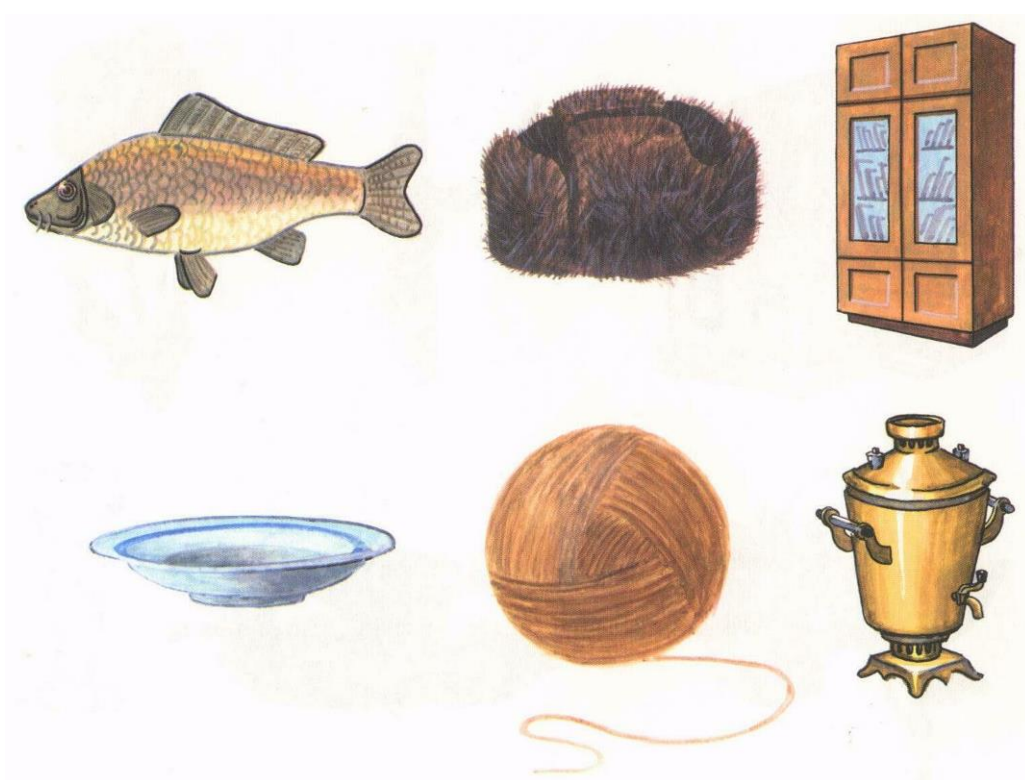
Jānosauc patskaņi vārda sākumā

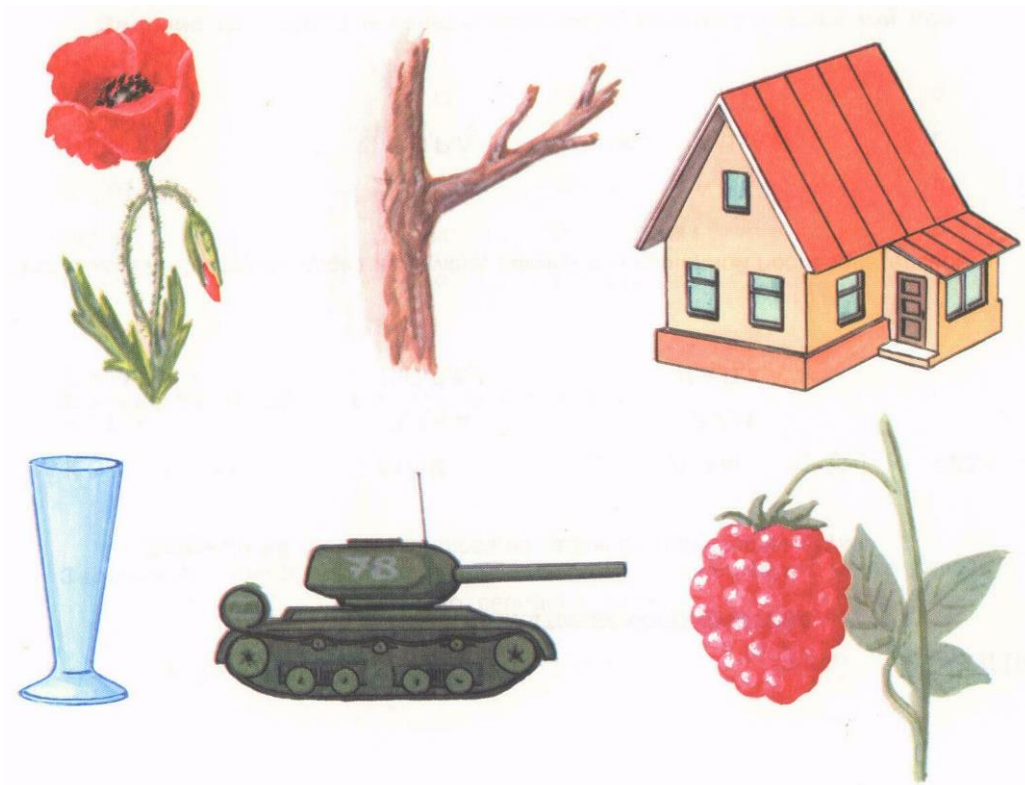
Jānosauc līdzskaņi vārda sākumā

Jānosauc dotās skaņas vieta vārdā

Jānosaka skaņu secību vārdā

Pielikums Nr.2. ROTAĻU KARTOTĒKA LASĪTPRASMES VEICINĀŠANAI

Rotaļas un vingrinājumi 1. mācību posmā

Mērķis: Iemācieties klausīties un dzirdēt, atšķirt un atpazīt skaņas.

Rotala “Nosauc skaņas, kuras dzirdi”

Skolotājs piedāvā aizvērt acis un nosaukt skaņas, kas dzirdamas grupā un aiz tās (bērnu balsis, putnu dziedāšana, automašīnu troksnis).

Rotala “Celojums”

Nodarbība notiek ar bērnu apakšgrupu. Skolotāja piedāvā noklausīties un uzminēt, ko dara pieaugušie (auklīte mazgā traukus, bērni grupā sēž pie galdiņiem, mūzikas istabā bērni dejo mūzikas pavadībā, pavārs gatavo ēst). Skolotāja precizē, kādas skaņas palīdzēja uzminēt, ko pieaugušie un bērni dara aiz aizvērtajām durvīm (trauku klauvēšana, tekoša ūdens straume – šīs skaņas liecināja, ka aukle mazgā traukus utt.).

Rotala “Kas aiz loga?”

Skolotāja pieved bērnus pie loga, piedāvā paklausīties, kas ir aiz loga: (suns rej, bērnu balsis, šupoļu čīkstēšana, putnu dziedāšana). Skolotājs slavē bērnus, kuri nosauc smalkas skaņas.

Rotala “Uzmini ko es daru?”

Bērni sēž puslokā. Skolotājs aiz ekrāna(aizkara) veic dažādas darbības ar priekšmetiem, bērni tās nosauc: plēš papīru, lej ūdeni, klauvē ar āmuru pie galda, sit plaukstas. Skolotājs slavē bērnus, ja viņi pareizi nosauc darbības ar priekšmetiem.

Rotala “Kurš dzīvo laukos?”

Skolotāja stāsta, kā Saša pavadīja vasaru laukos pie vecmāmiņas. Katru rītu Saša palīdzēja vecmāmiņai pabarot visus dzīvniekus. Mēģināsim uzminēt, kuru Saša pabaroja? Skolotājs ieslēdz magnetofonu. Bērni klausās dzīvnieku balsis: mu-mu, koo-ka-re-ku. ņau-ņau, utt. Skolotāja mudina nosaukt dzīvniekus: govys, gailis, suns, kaķis, aita, cūka. Skolotājs piedāvā vēlreiz noklausīties ierakstu un nosaukt dzīvniekus secīgi vienu pēc otra.

Rotala “Orķestris”

Pirmais variants. Skolotājs piedāvā noklausīties kādu skaņdarbu. Pēc noklausīšanās nosaukt instrumentu, uz kura tas tika izpildīts (klavieres, vijole, ģitāra).

Otrais variants. Skolotāja piedāvā aiziet pie mūzikas zāles durvīm un paklausīties "mūsu orķestri". Pēc noklausīšanās nosaukt instrumentus, kurus bērni spēlēja (tamburīna, zvans, karotes).

Rotaļas un vingrinājumi 2. mācību posmā

Mērķis: Mācīt bērniem atšķirt vienādus vārdus, skaņu kombinācijas, koncentrējoties uz balsis augstumu un tembru.

Rotaļa “Liels vai mazs?”

Pirmais variants. Skolotāja piedāvā ieklausīties dzīvnieku balsīs. Suņa un kucēna, govys un teļš utt. Skolotāja piedāvā nosaukt, kuriem no dzīvniekiem pieder skaņa. "Kā jūs zināt, kurš rej: suns vai kucēns?"

Otrais variants. "Palīdzēsim atrast mazuļus." Skolotājs rāda dzīvnieku attēlus, radot pieauguša dzīvnieka skaņu, un bērns atdarina šī dzīvnieka mazuli. Govys: MU-U-U. Teļš: moo. Skolotājs uzlavē, ja bērni precīzi nodod konkrēta dzīvnieka skaņu.

Didaktiskā spēle: “Kuru vārdu es gribēju pateikt?”

Skolotājs izdala bērniem attēlus (bumba, krūze, lente, lelle, karogs). "Es nepareizi izrunāšu vārdus, bet jums jāuzmin, kādu vārdu gribēju pateikt, un parādīt man attēlu, kas norāda objektu, kuru vēlējos nosaukt."

Skolotājs: глар, кар, вар, тар, сар.

Bērni: шар. (rada attēlu).

Skolotājs: ташка, кашка, лашка, вашка.

Bērni: чашка.

Skolotājs: пента, мента, кента.

Bērni: лента.

Rotaļa: “Uzmini, kurš pasauca”

Bērni stāv aplī, vadītājs centrā ar aizvērtām acīm. Skolotājs ar žestu parāda, kuram vajadzētu nosaukt vadītāja vārdu. Vadītājs uzmīnē.

Rotaļas un vingrinājumi 3. mācību posmā

Mērķis: Mācīt bērniem atšķirt vārdus, kas pēc skaņas sastāva ir līdzīgi.

Didaktiskā spēle: “Vārdu ķēde”

Skolotājs: Es sāksu vārdu, un jūs, aizstājot pirmo skaņu ar jebkuru citu, sakiet savu vārdu.

Майка - сайка - зайка - чайка - лайка

Чашка - кашка - Машка - Сашка.

Didaktiskā spēle: “Nosauc lieko vārdu”

Pirmais variants. Skolotājs: “Es nosaukšu vārdus, kas izklausās ļoti līdzīgi viens otram, bet viens vārds ir lieks. Mēģiniet to sadzirdēt:

мак - рак - бак - сук (сук);

КОТ - ПОТ - РОТ - КИТ (КИТ);

ПУК - СУК - МАК - ЖУК (МАК);

КОМ - СОМ - ДОМ - ЛОМ - РОМ - ТОМ - ЛУК (ЛУК).

Skolotājs: Kurš atceras, kuri vārdi bija lieki? - parādiet attēlus (zars, valis, magone, loks).

Rotaļas un vingrinājumi 4. mācību posmā

Mērķis: Mācīt bērniem atšķirt zilbes.

Didaktiskā spēle: “Kura zilbe ir lieka”

Skolotājs: Es nosaukšu zilbes, klausieties un nosauciet, kura zilbe ir lieka.

На - но - на;

ка - го - ка;

па - ба - па.

Didaktiskā spēle: “Pārbaudi un izpildi”

Skolotājs: Es nosaukšu zilbes, ja trīs reizes saucu vienu un to pašu zilbi, tad uz strēmeles jāuzliek sarkanu apli, ja nepareizi izpildu uzdevumu, tad melnu.

ПА-ПА-ПА;

ПА-БА-БА;

КА-ГА-КА;

ТА-ТА-ТА.

Spēles beigās skolotājs analizē uzdevuma izpildi, noskaidro kļūdas un to, vai bērni pareizi ievietojuši aplus.

Didaktiskā spēle: “Tālrunis”

Bērni sēž uz krēsliem vienā rindā. Skolotājs izrunā zilbi bērnam ausī un piedāvā šo zilbi nodot nākamajam bērnam utt. Skolotājs katram precizē, kādu zilbi dzirdējis.

Rotaļas un vingrinājumi 5. mācību posmā

Mērķis: Mācīt bērniem atšķirt fonēmas.

Didaktiskā spēle: “Uzmini kuru skaņu es nosaucu”

Skolotājs: Mēs Mācījāmiem atšķirt dažādas skaņas, pēc skaņām uzminējām bērnu un pieaugušo darbības. Bet ir skaņas, kas palīdz mums saprast vienam otru. Šīs skaņas tiek apvienotas zilbēs, bet zilbes - vārdos. Mēģiniet uzminēt, kādu skaņu es izdošu. Esiet ļoti uzmanīgi. Jūs nedzirdēsiet skaņas, kuras es izdošu, bet, ja uzmanīgi paskatīsities uz lūpu stāvokli, jūs uzreiz uzminēsiet.

Skolotājs plaši atver muti un klusi izrunā skaņu А. Bērni: А.

Skolotājs: Кā jūs uzminējāt?

GALVOJUMS

Es, Svetlana Gjurdžjana, apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors : Svetlana Gjurdžjana

(paraksts)

Datums: 15.05.2022

Kvalifikācijas darbs „5-6 gadus vecu bērnu lasītprasmes veicināšana pirmsskolā” izstrādāts
Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti.

Autors: Svetlana Gjurdžjana

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītāja: Asoc. Prof. Ilze Briška

2022. gada pavasara semestris